

BILAGA PÅ SVENSKA

Berbang

KOVARA FEDERESYONA KOMELÊN KURDISTANÊ LI SWÊDÊ • HEJMAR/No: 132, zivistan 2007, www.kurdiskarf.org

Sala nû pêroz be!

132

Berbang

Hejmar/Nr: 132, Zivistan / Vinter 2007

Organa Federasyona Komeleyên Kurdistanê li Swêdê ye
Utges av Kurdiska Riksförbundet i Sverige
Berpisîyarê giştî/Ansvarig utgivare: Şermîn Bozarslan

Redaksiyon/Redaktion

Kovan Amedî, redaktorê berpirsiyar/chefredaktör
kovanamedi@hotmail.com

Qasim Qehremanî, berpirsê beşa soranî
azad9194@hotmail.com

Aso Zend
asezand@msn.com

Dr. Maroof Arshad

Lokman Polat,
lokmanpolat@hotmail.com

Pergela rûpelan/Layout

Apec Tryck

Abonetîya salane/Prenumeration

Ji bo kesan 150 Skr

Ji bo dezgehan / Myndigheter 300 Skr

Ji bo welatên din 400 Skr

Bihayê yekane 25 Skr

Annonsspriser

Helsida svartvitt: 5000 Skr

Halvsida svartvitt: 2500 Skr

Helsida fyrfärg: 8000 Skr

Adresa serlêdanê/besöksadress

Henriksdalsringen 6, 131 32 Nacka

Adresa postê/postadress

Box 5013

S-131 05 Nacka – Sweden

E-post: berbang@kurdiskarf.org

kovanamedi@hotmail.com

Malper/hemsida: www.kurdiskarf.org

Tfn: +46 8- 644 66 22

Fax: +46 8- 650 21 20

Potgiro: 64 38 80-8

ISSN 0281-5699

Çapxane/tryckeri: Apec Tryck, Spånga 2007

Wêneya berg: Ji Muzexaneyê Dihokê

Her nivîskar ji nivîsa xwe berpirsiyar e. Mafê redaksiyonê
heye ku nivîsên ji derve tînin serrast û kurt bike.

Armancên Federasyonê

- Federasyona Komeleyên Kurdistanê li Swêdê di 22ê Gulana 1981ê de hat damezirandin.
- Federasyon rêxistineke demokratîk e û bi tu rêxistinên siyasî û olî ve ne girêdayî ye. Ji komele û yekîtiyên kurd li Swêdê pêk tê
- Kurdan li Swêdê temsîl dike û ji bo berjewendîya civata kurd li Swêdê xebat dike.
- Kurdên li Swêdê di derheqê civata Swêdê de agahdar dike û ji bo çareserkirina pirs û pirsgerên kurdên li Swêdê û ji bo pirsê integrasyonê xebatê dike.
- Ji bo pêşdebirina ziman û belavkirina çanda kurdî xebatê dike.
- Ji bo çareserkirina pirsên jin û ciwan, zarok û handikapên kurd xebatê dike û ji bo pêşdebirina wan hewil dide ku îmkanan amede bike.
- Alîkariya penaberên kurd dike û wan di derheqê mafên penaberan de agahdar dike. Ji bo başkirina rewşa wan hewil dide.
- Gelê Swêdê di derheqê pirsê û Kurdistanê de agahdar dike û ji wan doza piştgiriya dike.
- Li dijî zordestiyê, piştgiriya tevgera gelê Kurd, li Kurdistan û li derveyê Kurdistanê dike û ji bo parastina nasnameya netewî xebatê dike.
- Bi rêxistinên demokratîk û civakî(çi Swêdî, çi biyanî) re hevkarî dike.
- Federasyon ji bo mafên biyaniyan û penaberiyê li gor peymanên naneteweyî û prensîbên beyana cîhanê ya mafê mirovan bînin parastin dixebite.

Adresên Komeleyên endam/Föreningar i Kurdiska Riksförbundet

- 1- **Kurdiska Föreningen i Stockholm**
Box: 5013, 131 05 Nacka
- 2- **Kurdiska Föreningen i Upplands Väsby**
Björkvallav. 29, 194 36 UpplandsV.
- 3- **Kurdiska Föreningen i Spånga**
Box 4118, 164 04 Spånga
- 4- **Kurdiska Centret för Äldreomsorg och Handikappade**
Box 7066, 164 07 Kista
- 5- **Kurdiska Författarföreningen**
Skebokvarnsv. 352. 1 tr.
124 50 Bandhagen
- 6- **Kurdiska Handikapp Föreningen i Stockholm**
Box: 5013, 131 05 Nacka
- 7- **Svensk-Kurdisk Art Föreningen i Stockholm**
Läggstav. 26,2 tr. 124 31 Bandhagen
- 8- **Kurdiska Juristföreningen i Stockholm**
Box: 5013, 131 05 Nacka
- 9- **Kurdiska Föreningen i Järfälla**
Adress: Sångvägen 18, 177 36 Järfälla
- 10- **Kurdiska synskadades förening**
Adress: Tensta allé 12, 163 64 Spånga
- 11- **Kurdiska Föreningen i Eskilstuna**
Gränsgatan 22/D
- 12- **Kurdiska Föreningen i Västerås**
Box 429, 721 08 Västerås
- 13- **Svensk-Kurdisk förening i Uppsala**
Hjalmar Brantingsg. 19, 753 27 Uppsala
- 14- **Kurdistsans förening i Uppsala**
Box 30 88 – 750 03 Uppsala
- 15- **Kurdiska Föreningen i Sala**
Box 2, 733 21 Sala
- 16- **Kurdiska Föreningen i Örebro**
Box 537, 701 50 Örebro
- 17- **Kurdiska Föreningen i Karlstad**
Signalhornsgatan 96, 656 34, Karlstad
- 18- **Kurdiska Föreningen i Karlskoga**
Sax lyecevägen 9B, 691 51 Karlskoga
- 19- **Kurdonya i Motala**
Gustavsviksv. 12, 59171 Motala
- 20- **Kurdistan Kulturföreningen i Jönköping**
Havsörngatan 81, 556 10 Jönköping
- 21- **Kurdistsans Kulturförening i Nässjö**
Brinelg.6, 571 35 Nässjö
- 22- **Kurdiska kultur och idrottsföreningen i Borås**
Kaplandsg. 20, 50 744 Borås
- 23- **Kurdiska Föreningen i Falköping**
Bergsliden 58, 52 132 Falköping
- 24- **Kurdiska Föreningen i Göteborg**
Box 11102, 40 423 Göteborg
- 25- **Svensk-Kurdisk Kulturförening i Helsingborg**
Söderg. 103, 225 27 Helsingborg
- 26- **Kurdiska Föreningen i Malmö**
Ystadsv. 46, 214 45 Malmö
- 27- **Kurdiska Kulturförening i Kristianstad**
Stoleg.1, 291 25 Kristianstad
- 28- **Kurdiska föreningen i Falun**
Adress: C/O Farkha Ezzat,
Slättavägen 7, 2 tr , 799 75 Falun
- 29- **Kurdiska Föreningen i Gävle**
Box 1277, 801 37 Gävle
- 30- **Kurdiska kulturföreningen i Borlänge**
C/O Azad Josef Erdem,
Djäknegatan 5, 784 40 Borlänge
- 31- **Kurdiska föreningen i Sandviken**
C/O Hajo Keymor
Skogsfruvägen 35 , 811 41 Sandviken
- 32- **Kurdiska Handikapp Föreningen i Linköping**
Box 657- 58107 Linköping
- 33- **Kurdiska Föreningen i Linköping**
Ridsv. 3583, 58439 Linköping
- 34- **Kurdiska föreningen i Katrineholm**
Bryggareg. 13- 641 45 Katrineholm
- 35- **Kurdiska föreningen i Norrköping**
Kungsgatan 26, 602 20 Norrköping
- 36- **Kurdiska föreningen i Umeå**
Mjölkvägen 219, 906 28 Umeå
- 37- **Kurdiska föreningen i Östersund**
Box 668, 831 27 Östersund

Jînenîgarîya Cegerxwîn^(*)

CELADET ALÎ BEDIRXAN

Navê wî Şexmûs e. Navê bavê wî Hesen û yê diya wî Eysan bû. Hesen kurê Mihemed, Mihemed kurê Mehmûd, Mehmûd jî kurê Elî ye. Li gorî ku seyda ji min re gotîye ev Elî li gel birayê xwe, ji nav gurdilan, ji gundê Pêkende hatîye Hesarê nav dekşûriyan. Hesar bi Kercosê ve yek ku dikeve rojavayê Heskîfê.

Hesen keçek û du kur hebûn. Keça wî Asya nûxwiriya (zaroka wî ya pêş) wî bû. Di pêş keçikê de xwedê kurek dabûyê, bo navê Xelîl. Di pey re û di sala 1903'an de Şexmûs di gundê Hesarê de ji daya xwe bûye. Wextê bavê wî çû rehmetê, Şexmûs hêj biçûk bû, li cem birayê xwe Xelîl dima. Lê ji ber ku li ber destê jinbirê debar nekir ber bi xuha xwe ve direviya. Hesen beriya seferberiya sala 1914'an (Dema şerê duyem yê cîhanê de) ji Hesarê barkiribû û hatibû Amûdê. Wextê ku çû rehmetê zarawên wî ji nû ve vegeyriyabûn Hesarê. Piştî midekê dîsa hatin Amûdê û li wê derê bi cîh bûn.

Êdî Şexmûs li Cem xuha xwe dima. Xuha wî ew dişand ber pez û carna jî jê re paleyî û rênçberî jî dida kirin. Lê Şexmûsê ku kûrahiya dilê wî de agirê miqedes vêdiket qîma xwe bi vê jîne ne dianî, ji cem xuha xwe jî direvî gund bi giund li medresan û xwendegehan digeriya.

Gelek ne ketin navê ew Şexmûsê sêwî û şivan bû feqeh Şexmûs û çavên xwe li dînya zanistiyê vekir. Her wekî di Kurdistanê de adet e; Şexmûs her û her medreseyan xwe diguhert. Piştî ku di

medreseyan deştê de xwend, çû welarê soran û jê gihîştîye hate deşta Lêhîcanê, di nav Kurdîstana ecem de.

Wextê Cegerxwîn ji welatên soran vegeyriya deştê rast bi rast çû gundê Telşêrê û lê de bi cîh bû û di xwendinê de pê da erdê. Xwendina xwe li nik seyda Îbedilah qedandibe jî, ji ber ku mele Îbedilah di vê navê de çûbû rehmetê, îcaza xwe ji birayê wî mele Fetilah standiye.

Şexmûsê sêwî ku birê ve bûbû feqî êdî gihîştibû paya seydatiyê. Wî de seydayê ku piştê di nav kurdan de bi navê Cegerxwîn deng bidaya. Piştî temankirina xwendina xwe, Şexmûs melatiya gund dikir. Dibû pêşnimêjê gundiyan, mehra wan dibirî, zekata wan dixiste rîzika şerîetê û bi vî avayî dijî. Vê jiyînê jî gelek dom nekir. Cegerxwîn dev ji melatiyê berda û dest bi cot kir. Di gel kurmancan du gund avakirin. Navê gundê ku bi xwe tê de rûdinişt kiribû ceheneme. Seyda ji bo Cehenemê digot, ma ji xwe ne welê ye; mîletê ku ne bi ser xwe ye, ma sekana wî ne cehneme ye.

Cegerxwîn wextê ku dev ji melatiya gundan berda bergehê xwe jî guhert. Cib û şaş avetin, riha xwe ya dirêj û çarkenar ediland û dawiyê kete qelefeta xortên vî zamanî, her wekî sûretê wî şanî dide.

Wextê Cegerxwîn evinqilabên çê dikirin, di nav mîletê wî de jî bi destên çend bijartan înkilabên mezin çêdibûn. Welatên jorî di şerê serx-

(*)Ev nivîsa "Jînenîgarîya Cegerxwîn" ji dîwana yekan ya Cegerxwîn de ku di sala 1945'an de li Şamê çap bûbû, hatîye wergirtin.

webûnê de şikestibûn. Qehremanên vî şerî yên ku ji kuştinê xelas bûbûn, xwe dabûn çiyar û bera neyarên xwe didan. Hinên din xwe gihan-dibûn derveyî welet, Civatan datînin û ji felata welatê xwe re dixebitîn.

Di Kurdistana Iraqê de zaroyên kurdan di dibistanan de bi herfên erebî be jî, bi kurdî dixwendin. Li Bexda, Silamanî û li Rewandizê kovar û rojnameyên kurdî der dihatin. Kurdên Rewanê, xêra teşkilata welatên Sovyetistanê, bûbûn xwedîyê elfabeke û bi zimanê wanê mader digotin.

Di Sûriyê de jî elfabeke latîni hatibû belavkirin. Her çend ew elfabe di Dibistanan de netabe xwendin jî, pê kitêbên dibistanî derdiketin, kovar û rojname belav dibûn, xort û kalan ji elfabeya nû ji hev hîn dibûn û her tiştên xwe pê dinivîsandin. Seyda jî şûrê xwe ji kalên kişandibû, bela pûl û latên îtiqadên batil û xurafeyan dida,

şerê neyarê hundir dikir, li kurmên darê li kurmên ku dar dixwarin digeriya. Ew kurmên ku seyda Xanî sê sed salî pêş me kirine. Seyda rast bi rastbela xwe dabû mîr û beg û axa û şêxan. Ji lewre ji xwe re dijminên xurt û dijwar peyda dikir. Carna cîh lê teng dubû. Lê seyda bê perwa, şûrê xwe di ser serê wan de vediweşand û eşkere digote wan, ez dikim bi vî şûrî serê we jêkim. Lê divêt bête gotin ku ji zalimên ku sefaneyarên wî de dihate dîtin, peyayine hêja û welatparêz meyildariya wî dikirin û ji tayê wî dibûn. Nemaze, rehmetî Haco axa rast bi rast destê xwe datanî piştta wî, di riya cidal û cihadê de ew dihêvot û jê re digot, teqsîr meke her eyb û kêmasiya me bibêje, lê têkilî dîn û dîneyetê mebe.

Tiştên ku me li jor gotî, birekî jînenîgerîya (tercimey-hal) Cegerxwîn e. Her wekî ji ber bêgaviya di vê dîwanê de me her tişt kurt û ketebir kiriye, me jînenîgerîya seyda jî bi kurî got.

Lobiya kurd!

ŞERMÎN BOZARSLAN

Ji bo pirsra kurd û Kurdistanê û avakirina raya giştî, Federasyona Komeleyên Kurdistanê li Swêdê gelek caran bi xwe hewildaye ku rola lobiya kurdan bilîze û di vî warî de gelek mesafe stendiye û îro ew bûye merkezeke girînga lobiya kurd. Kurd bi giştî vê rastîyê dizanin û tînin zimên. Ji ber ku ev kar yek ji vatiniyên me yê girîng e.

Di her kongreyên FKKSê de gelek nûnerên partî, rêxistin û dezgehên swêdî bêşdar dibin û piştgiriya xwe ji gelê kurd û doza wan a adil re dikin. Di kongreya 22 ya Federasyonê de ji bilî nûnerên rêxistin û dezgehên kurdan, wezîrê civakî û tendûristîya gel, wezîrê dibistanê, serokê

partîya cep, serokê rêxistina ciwanan a partîya gel, nûnerên Federasyona rêxistinên biyanîyan û cênd nûnerên dezgehên din beşdarî kirin. Piştgiriyên xwe ji bo pirsê kurdan dîyar kirin.

Herweha di bîranîna Halepçeyê de gelek nûnerên partî, rêxistin û dezgehên swêdî beşdar dibin û piştgirîya xwe ji gelê kurd û doza wan a adil re diyar dikin. Di bîranîna Helepçeya 2006ê de ji bilî nûnerên kurdan, wezîrê entegrasyonê, serokê partîya cep, çendin parlamenterên swêdî beşdar bûn. Piştgiriyên xwe ji bo çarenûsa gelê gurd dîyar kirin. Ji bo vekirina konsolasxaneyê Swêdê li Hewlêrê û ji bo 16 Adarê bibe rojek navnetewî ji bo tawanbarkirina bikaranîna çekên kîmyevî helwestên xwe anîn ziman.

Piştî kongreya 22an me panelek di gel sîyasetmedarên kurd yê namzetên di hîlbijartina Swêdê de bûn û herweha nûnerên partiyên sîyasî yê Swêdê re amade kir. Ev panela duyem bû ku di nav salekî de dihat amadekirin. Beşdarvanên panelê li ser politikayên xwe yê biyanî, entegrasyonê û herweha li ser pirsê kurdî dîtin û piştgiriyên xwe pêşkêş kirin.

Em beşdarî bi dehan civînên wezaretên Swêdî bûne. Me hevdîtinên digel wezîrê penaberan, digel wezîrê entegrasyonê, digel wezîrê dibistanan çêkirin. Di gelek hevkarîyên digel parlamenterên Swêdî de Federasyon wek endam beşdarî dike, li ser xebatên wan tesîr dike. Wek mînak salek zêdetir e ku di delegesyona civakî ya wezaretê ku wezîr bi xwe serokatîya wê dike de, ez li ser navê FKKS beşdar dibim. Di komîteya parlamenter ji bo mafên mirovî li Tirkiyê me ji par ve wek Federasyon çiyê xwe girtiye. Em serokatîya Federasyonê Biyanî (SIOS) dikin ku tê de 16 federasyonên biyanî endam in.

Herweha di Hevkarîya Grûba Parlamenter ji bo piştgirîya gelê kurd de jî em hene. Di 16ê novembara 2006ê de me bi şandeyekê di pîrozkirina salvegera 20 salîya dezgeha li dij cewazî de beşdar bûn. Li wir min li ser navê Federasyonê

axaftin kir, behsa cewazî li hember kurdan li welat û li Swêdê anî zimên. Ji nav Federasyonên biyanîyan de bi tenê me mafê axaftinê wergirt. Di nav guhdaran de wezîrê entegrasyonê, nûner ji gelek dezgehên Swêdî û biyanî jî hebûn.

Me ji bo naku partîya Nijadperest a Tirk CHP ji Enternasyonala Sosyalîst bê derxistin digel rêxistinên demokratîk ên li Ewrûpa DEM-KURD ku Federasyon jî tê de endam e, daxûyanîyekî belav kir. Ev daxûyanî ji komîteya birêvebir a enternasyonala sosyalîst re hat şandin. Helwesta me li Tirkiyê deng da. Rojnameyên tirk li ser wê nivîsîn. Herweha FKKS ji bo mafên gelê kurd heta niha digel Platforma Kurd li Ewrûpa û digel Komîteya Hevkarî gelek çalakî amade kiriye.

Lê carna di hin programên TV, radyo û malperan de meriv dibîne ku kes an jî grup hene ku zimanê wan lê nagere ku bibêjin Federasyona kurd di xebatên lobiyê de li qada Ewrûpayê rolekî girîng dilîze. Wexta li ser lobiya kurd tê axaftin, ew behsa xebatên Federasyonê nakin. Mîna ku Federasyon û karê wê yê lobî qet tune ye an çenebûye, tevger dikin. Gelek mixabin weha xûya ye ku ew kes Federasyonê ji xwe re rakîp dibînin. Wisa xûya ye xûrbûna Federasyonê di xebatên lobiyê de nayê hesabê hin kesan.

Meriv dikare li ser lobiya kurd gelek mînaqesê bike. Kes, grup, rêxistin hene ku bi awayên cuda ji bo nasandina pirsê kurdan û wergirtina mafên kurda kar dikin. Herî girîng ev e ku dengê kurda bêbihîstin û armanc yek be! Em divê serê xwe li ser koordînekirina hêzên kesayati û rêxistinî, hevkarîyekî fireh û bi hêztir bisekin.

Divê kurdên Ewrûpa ji bo berjewendiyên giştî yê gelê kurd di derdora platformekî hevbeş de zêdetir di gelhev kar bikin.

Lê nedîtina rola sereke ya Federasyonê, di bidestxistina piştgirîya Swêdî û xebatên lobiyê li vî welatî, înkarkirina kurdên Swêdê ye, înkarkirina xwe bixwe ye.

Teha Berwarî: Em ê he-wil bidin ku pirrek xurt di navbeyna werzişvan û lawên Kurdistanê, li derveyê welat û li nav welat da pêkbînin.

HEVPEYVÎN: KOVAN AMEDÎ

Pêşî dixwazim te ji bo wegirtina Wezîriya Werziş û Lawan, pîroz bikim û hêvîdarim ku tu wekî di gelek karan de, di vî karî de jî bi serkefî. Berî pêkanîna Wezareta Werziş û Lawan, di nav kabîneya Hukumeta Heremên Kurdistanê de, du îdareyên Kurdistanê hebûn. Gava te karê Wezareta Werziş û Lawan wergirt, rewşa werziş û lawan çawa bû?

– Gelek spas ji bo pîrozbayîya we. Ez jî daxwaza serkeftine bo we dikim. Beguman min di rapora 5 mehên, ji karê wezaretê de raporek belav kirîye û têda behsa lawazîya werziş û egerên wê kirîye. Ji bo werziş bi rengê giştî karên baş hatine kirin lê kêmasî jî zor in ji wan kêmasîyan;

- Nebûna infastruktur anko jêrxana werzişî bi rengê ku werzişvanên me bikaribin wek pêvîst pêşkevin.
- Nebûna holên girtî wek pêvîst bo werzişvanên jin
- Nebûna cihên baş ji bo kêmendaman anko handikappan
- Nebûna werzişek serkeftî li dibistanan
- Nebûna perwerdeyek baş yê werzişî
- Nebûna rahênerên baş
- Nebûna mamostayên werzişî bi rengê ku bersîva pevîstîya werzişî bide
- Nebûna pêdavîstîyan bi rengê baş
- Nebûna pêwendîyên baş ya navnetewî

Wek tu jî dizanî avadanîyek pir zû li Kurdistanê çê dibe. Gelo di wan şûneşînên ku nû ava dibin de hesabên holên wezişî û baxçeyên zarokan tên kirin?

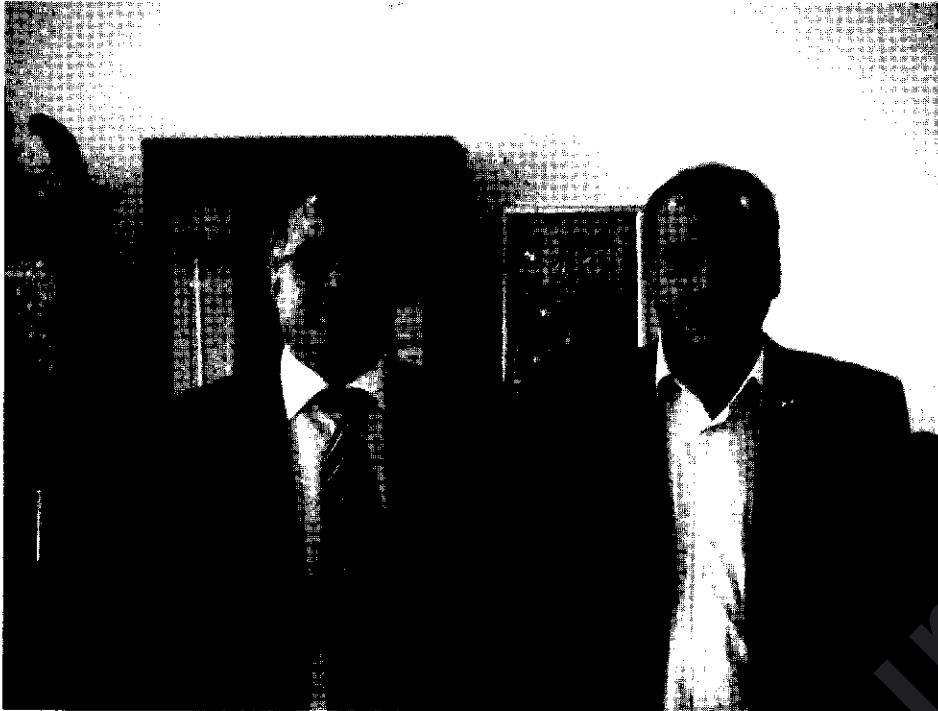
– Mixabin di warê city planning anko stadsplane-ring li Kurdistanê, kêmasî zor in. Lê emê kar bikin ku ji niha û pê ve ev kêmasîyana kêmtir bibin.

Di kabîneya Kurdistanê de nêzîktirîn wezaret ji bo Wezareta Werziş û Lawan, Wezareta Perwerdeyîyê ye. Peywendîyên wezareta we li gel wezareta Perwerdeyî heye? Eger hebe, we tu programek muşterek daye pêş xwe?

– Karê yekem yê min kirî, min serdana wezaretê perwerde kir û behsa giriftariya werzişî kir. Li ser pêşniyara wezareta werziş û lawan me komîteyek hevbeş pêkanî û hindêk nêrîn dane me û em li ser wan berdewam kar dike in û yek ji wan encamên giheştinê, vekirina qutabxaneyeka behremenden werziş ne. Her weha wezareta perwerde biryar daye ku li her sê parêzgehên Kurdistanê, sê peymangehên werzişî bo sala 2007 veke.

Li welatên pêşketî, karên perwerdeyîyê ji werzişê venaqetînin. Mamosteyên werzişê, ne tenê li ser werzişê, di heman demî de di warê komelayetîyê de jî xwe pêgîhandinin. Ewîya jî tesîrekî baş li ser werzişvana dike. Gelo bo li Kurdistanê, ne bi vî rengî be?

–Li Kurdistanê em li sistemeke perwerdeyîyê nû di-

Taha Berwarî
û Kovan Amedî

gerin. Ez hêvîdarim ku ew hewildana wezîrê perwerde yê kabîna 4: em kek Abdul Aziz daye û kek Dilşad jî wek wezîrê taze dide, bigêhine encamê baş. Pevîst e welatên Ewrûpayî di vî warî da rênişanderên me bin, digel rêçawkirina xusûsiyeta kulturî ya cuda ya Kurdistanê.

Qasî ku dizanim we lijneyek olîmpiyatê jî heye, armanca vê lijneya olîmpiyadê çi ye we xebatek çewa daye pêş xwe?

– Berî nuha du organên werzişî hebûn bi navê lijna Olîmpî li Silemanyê û Encumena Balaya Werziş li Hewlerê ku bi biryara Perlemana Kurdistanê hatibû damezrandin. Di pirosesa yekgirtina KRG da, ev herdu organ jî di 29-7-2006 gîhiştin hevûdu û tiştek nû bi navê Encumena Olîmpi hate pêkanîn û dualîzma werzişî bi dawî hat. Û biryare ku di van demên nêzik da ahenga yekxistina her du organan bihête kirin.

Li Ewrûpayê gelek tîpên werzişî yên Kurdan hene. Gelek ji wan tîpên werzişî, dixwazin peyvendîyek wan yên hevkarî û alîkarîyê, bi Wezareta Werziş û Lawan re hebin. Boçûyînen cenabê te li ser wan çi ye?

– Her ji destpêkê da min ragîhandîye ku em ê he-wil bidin ku pirrek xurt di navbeyna werzişvan û lawên Kurdistanê li derveyê welat û li nav welat da pêkbînin. Ev siyaseta, min bawerî pê heye û em ê li ser kar bikin. Reng e wext bixaze lê ev armançek stratîjîk e ji bo KRG û nemaze wezaretê werzişê. Di vî warî da baş dibe ku serdana malpera wezaretê werzişî û lawan bihête kirin û nêrîn ji me re bihên di her warî da.

Malpera wezaretê: www.mosy-krq.org

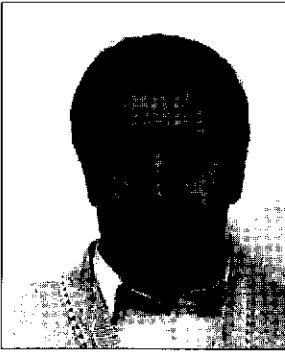
Sipas ji bo ku te wextê xwe yê hêja da vê hevîtinê.

– Ez jî gelek spasdar im û hêviya min ew e ku FKKS kar bike bi rîya komeleyên xwe ve ku her klubek sporê li Kurdistanê, bi klubek sporê li Swedê ve girê bidet. Daxwaza serkeftinê bo we dikim û silavên xwe ji bo hemû endam û layengirên Federasyonê ra rê dikim.

Ministry for
Sports and Youth

Kurdistan Regional Government

SOSYOLOJIYA CIVAK Û EDEBIYATA KURDÎ

LOKMAN POLAT

LI SER SOSYOLOJIYA civaka kurd û edebiyata kurdî çend pirtûk hatine nivîsîn? Bi qasê ku ez zanim li ser sosyolojiya edebiyata kurdî qet yek pirtûkek ji nehatiye nivîsîn. Li ser sosyolojiya civaka kurd pirtûkên ku hatine nivîsîn pir hindik in. Ew jî çend pirtûkên nivîskarên Ewropî, pirtûkên Îsmail Beçîkçi, pirtûka Bazîl Nikîtîn ya bi navê “Kurd” -Weşanên Deng- û pirtûka Ziya Gokalp ya bi navê “Analîza sosyolojîk ya eşîrên kurdan” e. -Weşanên Komal. Û ewqas.

Nivîskarên kurd her diçe zêde dibin, lêbelê piraniya nivîskaran bi edebiyatê re mijûl dibin û herweha çîrok, helbest û roman dinivîsin. Hinek nivîskar jî bi karê lêkolînê re mijûl dibin, hejmara wan pir hindik e. Di nav nivîskarên kurd de (mexseda min nivîskarên kurd yên ji Kurdistanê bakur in) yên civaknas tunin û berhemêke civaknasîyê ya bi kurdî hatibe nivîsîn tune. Li bakurê Kurdistanê berhemên ku bi kurdî hatine nivîsîn –çend lib netêde- hemû jî berhemên edebî ne, anku berhemên ku di nav kategoriya şaxên edebiyatê de ne. Pirtûkên felsefî, ramanî, sosyal civakî, siyasî û sosyolojîk yên bi kurdî tunin.

Lewre jî divê nivîskarên kurd yên civaknas pirtûkên sosyolojîk binivîsin, analîza sosyolojiya civaka kurd – bi kurdî- bikin. Divê weşanxaneyên kurdan netenê çîrok, helbest, şano û roman biweşînin, herweha divê ew pirtûkên lêkolînî, lêgerînî, analîzî, ramanî, felsefî û nirxandinên civakî û dîrokî jî biweşînin.

Li ser edebiyata kurdî jî pirtûkên sosyolojîk nehatine weşandin. Tenê “Antolojiya Edebiyata Kurdî – M. Uzun”, “Antolojiya Çîrokên Kurdî – F. Cewerî” û “Antolojiya Helbestên Kurdî – A. Balî” hatine weşandin. (Pirtûkên antolojiyê pirtûkên sosyolojiyê nîn in.) Hêj antolojiya romana kurdî nehatiye weşandin. Min pirtûkeke nirxandina 20 romanên kurdî amade kir û bi navê “Bîst Romanên Kurdî” weşand. Ev pirtûk danasîn û nirxandina bîst romanên hîlbijartî yên kurdî bû. Pirtûkeke sosyolojîk û antolojî nebû. Lêkolînvanên civaknas û edebiyatnasên kurd, divê hem sosyolojiya civaka kurd û hem jî sosyolojiya edebiyata kurdî binivîsin. Divê rexnegirên edebî -anku edebiyatnas yan jî

edebiyatnasên kurd- jî bi şeweyeke edebî berhemên edebiyata kurdî analîz bikin, binirxînin. Divê ew edebiyata kurdî li bêjîngê xî, helçînin, kehb û gûzan jî hevûdu parve bikin. Yek radibe vegotîneke – anlatî- dinivîse û dibêje min romana herî baş nivîst. Yekê din paşgotîniyan li peyhevûdu rêz dîke û tede tu tevneke, tevgereke, bûyereke berbiçav, îmgê, xeyal û hunandîneke li gor pîvanên edebî tune û dibêje “kesekî heta niha romanêke weha nenivîsiye.” (Bi taybetî jî kesên ku pirtûka xwe ya yekem diweşînin û navê çîrok, helbest yan jî roman lêdîkin, li gorê wan çîroka herî baş, helbesta herî baş, romana herî baş wî / wê nivîsiye. Ev kesên xwedî vê mentalîteyê berhemên ku berê hatine nivîsîn naecibînin û weke nihîlîstan hertîstê baş bi xwe dest pê dîkin. Yanî ew yên berê baş nabînin û yên ku wan nivîsiye baş û serketî dibînin.)

Helbet, heger jî alî edebiyatnas yan jî edebiyatnasan ve li ser pirtûkên edebiyata kurdî bi şeweyeke zanîstî lêkolîneke dûr û kûr bê kirin, dê bê dîtînin ku, di nav edebiyata kurdî de gelek pirtûkên ku li ser wan hatine nivîsîn ev çîrokin, lêbelê çîrok nînin, gelek pirtûk hene ku weke pirtûkên helbestan hatine weşandin, lê helbest nîn in, û herweha pirtûk hene ku li ser wan hatine nivîsîn ev romane, lê roman nîn in. Lê, ev nayê wê maneyê ku pirtûkên kurdî yên baş ku bi rastî jî çîrok, helbest û roman in, tunin. Na hene û hinek jê gelek baş in.

Çiqas pir pirtûkên analîza berhemên (ez dixwazim mizgîniyêke bidim xwendevanên kurd ku nivîskarê ciwan ê kurd Î. Seydo Aydoğan li ser romanên kurdî pirtûkeke analîzê / nirxandinê amade kiriye. Bi hêviya ku ew pirtûka wî ya ji hêla mijara xwe ve gelek girîng e, di demê nêzik de bê weşandin û bikeve destê xwendevanên kurd.) pirtûkên sosyolojiya civakê û edebiyatê, nirxandina rexnegirên edebî derbîkevin, jî bo edebiyat, çand û zîmanê kurdî dê ewqas baş be. Bi saya pirtûkên weha dê edebiyat û civaka kurd baş bê nasîn û zanîn. Lewre jî di dema niha de herî pir pêwîstî bi pirtûkên sosyolojiya edebiyat û civaka kurd heye û herweha pêwîstî bi pirtûkên analîza çîrok, helbest û romanên kurdî heye.

HILBIJARTIN Û LI HIMBERÊ WÊ HELWESTA ME KURDÊN LI EWRUPA

SELAM CIZÎRÎ

Wek te zanîn ku hatina kurdan ya Ewropa piştî salên şêstî hatiye destpêkirin. Di wî demî da piranîyên koçber ji kesên ku wek karger hatine pêk-tê. Yanku wana ji bona piroblemên aborî hatin wir. Herçiqas di salên heftêyan da ji ber cuntaya leşkerî grubên yê politik hatibe ji lê wana demek dûr û dirêj li wir neman û ji ber wê yekê, hindêk ji wana karin bandorek ya politik li ser wê kategoriya karger da bike. Lê gurupa wek penaberên politik ya herê mezin piştî salên 80 yê hate destpêkirin. Wê gurupa politik di wan 26 salên dawî da gelek karên piroz kirin. Li seranserê Ewropa komeleyên demokratîk wekirin û di bin sêwana wan komeleyan da heya ciyekê karin xwe organîze bikin û bi riya wan dezgehên demokratîk û bi xebatên bê hempa ji alekê ve ziman, kultur û edebiyata kurdî pêjde birin û alîyê din we ji kurd û Kurdistan ji li dezgehên Ewropîya dan naskrin.

Tê biramin, salên 80 demê ku em hatin Swêd û me digot em kurdin û ji Kurdistanine, gelek hindik kesan di derheqa Kurdistanê da xwedî agahîbûn. Li encamê kesên politikî bi rêya komelgehyan tesîrek baş dan nîşandin. Di roja îroyîn da kesên ku di derheqa kurdan û pirsgerêka wan da ne xwedî agahî pir kêmin. Demên berê metodên karên me cuda bûn. Çalakîyên me bi pirranî bi xwepêşandan û bi sloganan dihate pêkanîn. Niha şewazên kar hatinê gihurandin. Media kurdan ji xwedî dengeke pir gêringe. Internet pêşda çûye. Piroblema me hêdî ne ewe ku emê çawa xwe bidin nasandin. Piroblema me ya herî mezin ewe ku emê çawa bikaribin bandorê li ser politîka wan welatê meriv têda dijin bikin”.

Kurd di wî warê da pir qelsin. Yan ku me heta niha bes di organizasyonên kurd da xwe organîze

kirîye. Ev ne tîştekek xelete. Lê bes ninê.” ji bona ku em bikaribin bandorek baş û pozîtiv li ser wî welatî bikin, ku em bikaribin di wî welatêda bibin xwedî gotinê, divê em ji alên xwe va bibin endamên wan partîyên politik yê ku di parlamana wî welatêda xwedî bandorin.” Divê em gruba kurdan bi du enîyan kar bikin. Ya yekem ewe ku wek ji berê di dezgehên kurdî da bixwebitin û heya ji destê meriv bêt ji wan dezgehyan xurtir bikin. Ya duyem ewe ku serferberbibin di rêxistinên politik yê wî welatî da wek endam kar bikin. Ev kar karek dûr û dirêje. Lê divê em bi wî generationa xwe destpê bikin. Divê em pir bihnfireh bin. Tu kes di rojekê da nikare here serê darê. Ji ber wan sedemên min li jor da dîyakir me wek guruba kurd li Ewropa bi teybetî li Swêd bi şeweyek bi organîze ji bona kandidkirina kurdê tu hewildanên me çêne bûne. Ji ber wê yekê ji me heya niha di politîka Ewropa bi tevahî û li Swêd bi teybetî nekarîye hêza xwe bidin nîşandan. Hin hewildan çêbibe ji, wan hewildana hewildanin kesayetiye û wan hewildanan bê encam ji maye. ku em binêrine Sûryanî, latin emerîki, tirk û gurubên din yê bîyanî ji me bêhtir dikarin dengên xwe wek qoz bidin kar anin. Ku em binêrin hejmara tirkan anjî yê Suryanîyan ji yê me ne zêdetirin. Diwê endamê û dengdana partîyekê li ser berjewendîyê grubê be ne li ser berjewendîyên kesayeti. Yanku bir û raya wê partîyê li ser wê grubê çîye! Li gor bawerîya min li dor 80 hezar kurd li swêd dijin. Ji wana li dor 50 hezar dengdêrên kurd hene. Ku meriv wek mînak kitleya kurdên Başûr û hejmara dengên wana li ber çawa dane (di hîlbijartina dawî ya jibona hevpeyîmana Kurdistanê di 15 meha yekan a 2006 da li Swêd ku 19 hezar deng wergirtin) rastîya wê

hejmara 50 hezaran raste û zidetire jî. Ku wan dangan bi organîze bête bi kar anin, kurdê herdem bi kêmasî xwedîyê du parlamanter a be li Swêd. Ev hijmara hana li gor şênîyên kurd li Alman gelek kême. Her çiqas em dereng mabin jî lê meriv ji nivê rê jî wegere çardî kara meriv yê hebe.

Li gor bawerîya min divê ya bu di vê hîlbijartina ya 2006 an ya jibona Parlamen, Meclîsê beledîyan û landstingenê çêbuyî da me bi kêmasî du parlamenter derxista. Her çiqas grubên din yên biyani li Swed da ji me ,di warê hijmarê da hindiktir û di warê ziman û xwe nasandinê da ji me kurdên yên li swed diji qelstir be ji lê wana karin li ser navê grubên xwe ji partîyên cûda bikevin parlamana Swêd da. Ji wana Sûryanîyan du, tirkên yek, Afriqîyan yek. Ez dikarin minaka zêde bikim. Lê mixabin gruba kurdan nekarin yek kesê jî bixe parlamenê. Ev jî kêmasî û qelsîyekek mezine jibona me. Gurubên me bi serê xwe ne bi şeweyek organîzekirî piştgirîya hin qandîdatên kurd kirin. Hemu dengên wana wale çun. Her çiqas hinek kandîdatên kurd xwedîyê şansekek mezin bun ji ,lê jiber hin sedemên gurubçîtî yên teng, wana bi ferqekek pir hindik wenda kirin. Wek minak biraderekek li jora Swêd bi 12 dangan wenda kir. Lê li wir bi sedan kurdên xwedî deng, dengên xwe dan partîyên din. Minaka duyem keçek kurd ku bi kurdayetîya xwe pê serbilinde û gellek karên baş jibo kurdan kiriyê û xwedîyê şansekek xwîrt ji bu lê wê dengekek gellek kême ji guruba kurdan girt. Çibe bila bibe ew kurdê bi dazde denga wendakirî ji gellek partîyan ferztibu. Divên demên vilo da kurdewarî û kurdeperwerî li ser hemu tîştî bite girtin. Ew kesê bi duhazde denga wenda kirî di civata sivêd da wek kesayetîyek kurd tête naskirin. Çibe bila bibe wî anjî kesên mina vî jibo pîrsgirêka kurd û kurdîstanê dikarê ji sedan kesan bi berhemtir be. Tîştê hêdî çu ji paşve nayêt. Lê divêt ku em jibona hîlbijartina 2010 amadetirbin. Ji ber wê yekê jî pêwîstîya me bi koordînasyonekek xwîrt û rêk û pêk heya. Li ser wê babetê Federasyon û rêxistinên siyasî û pilatforma kurdên li Ewropa divê bibin xwedîyê helwestekê wekirî û zelal û insiyatîfê bigre. Pêwîste ku em di wê hîlbijartinê da xwedîyê helwestek zelaltirbin. "Çiqas kurd bikaribe bikeve Parlamen, Meclîsê Beledîyan anjî lanstingenê yanku çiqas hejmara me pir be ,emê ewqas bi

xurtî bibin xwedî bandor li ser politika dewletê, ya beledîyan û ya lanstingenê" Wek minak bi rêya Parlamenê meriv dikarê peywendîyên parlamenê li gel rêxistinên politik yên kurdî deynin, tîkîliyên beledîya li gel beldîyên kurdîstanê çêkin û bandorekê li ser lanstingetê bikin jibona nexweşxana û rê û aletên kominikasyonê bikin.

Lubî û diplomasi parçeyek karê siyasîye. Bêyî lubîyek xwîrt emê nikaribîn bandorekê li ser politika wan welatên ku em têda dijîn bikin. Bêyî bandorek xwîrt li ser politika wan welatan emê nikaribîn piştgirîyek baş jibo doza gellê xwe biafirin.

Iro kêmasîyame ya herê mezin ewe ku, me lubîyek yekgirtî ya netewî nine. Hinik hewildanên kesayetî hebe jî lê vana li ber lubîyên grubên din da qels dimîne. Divêt em hewlek mezin bidin ku wê valesîya xwe bidin dagirtin. Ev jî bi yek carê naçêbe. Divê Federasyon, Hewkarî, Platforma kurdên li Ewropa û destgehên kurd yên sivil insiyatîfê wergirin jibona avakirina komîteyekê. Ev komîte bi navê komîteya koordînasyona diplomasi û lubîyan be. Ev komîte ji Serokatî û Hukumeta kurdîstanê piştgirîyê wergire. Komîte bibe pêngav jibona avakirina Lubîyek yekgirtî ya netewî li seran serê Ewropa. Ku roja em bibin xwedîyê dezgehek wilo ya lubîyên yekgirtî ,wê demê emê bikaribîn bandorê li ser politika ewrupîyan bikin ,emê bikaribîn dengên xwe wek qoz bi kar binin û pişgiran jibona doza gellê xwe zêde bikin.

Hêjn niha we her bijî tekoşîna me ya jibo avakirina lubîyekê yekgirtî ya netewî

Li gel silav û rêzên min

Yaşar Kemal kurd e?

SERDAR ROŞAN

Bêşik Yaşar Kemal kurd e, ji xwe ew jî kurdbûna xwe inkar nake. Yaşar Kemal di nav edebîyata tirkî de û li derveyî welat, li temamê cîhanê bi navê nivîskar û romannivîsê tirkan tê nasîn. Bi kurtî bi navûdeng e. Ji xwe li vir tiştê ku ji bo me balkêş e, ne şexsê wî lê berhemên wî yên edebî ne, bi gotineke din Y.Kemalê edebî ye..

Suzan Samanci û Esmâ Ocak ji Dîyarbekirê ne, kurd in, lê ew jî mina Y. Kemal nivîskarên tirkan in. Berhemên xwe, çîrokên xwe bi zimanê tirkî dinivîsin.

Selîm Berekat kurd e, ji kurdên binxetê, angosûrîyeyê ye. Ew jî mina yên din berhemên xwe bi zimanê mîletên serdest angosûrîyeyê ye.

Cahîr Sitki Taranci, kurd û ji Dîyarbekirê bû, wek nivîskarê tirkan tê nasîn.

Çend sal berê êvarekê min guh dida radyoyeke mehelî li Stokholmê. Yê li radyoyê qise dikir, behsa nivîskarekî kurd li Îranê dikir û pesnên wî dida. Nivîskarê me nîzanim çend klasîkên dunyayê yên edebî wergerandibûn bo farisî, xizmeteke mezin ji edebîyata farisî re kiribû..

Mîrov kare lîsteya nivîskarên weha dirêj bike lê ji bo mebesta me ev çend nimûne bes in.

Helbet heqê her insanekî ye ku xwe çawa his dike herwisa tevbigere; û biryardayîna nivîsîna bi vî an wî zimanî êdî dibe helwesteke şexsî. Mîrov nikare bi darê zorê wan mecbûrî hin tiştan bike. Lê ji hêla din de divê mirov, ya reel û rastî bêje, li meseleyê hîsî nenihêre. Ji hêla edebî de ev kesên jorîn her yek ji wan di warê nivîsîna xwe de serketî tînen qebûkirin. Mîjara me ne başbûn an jî qelsîya wan ya hêla edebî ye. Li vir bi tenê behs li ser wê yekê ye ku ka mirov berhemên wan kesan ji edebîyata kê dihesibîne?

Berî hertiştî edebîyat ziman e, bê ziman ji xwe hebûn û berhemdayîna edebîyatê ne mimkin e. Çi edebîyata devkî be çi ya nivîskî be tev bi ziman dihên

afirandin, hunandin, danîn û tîkuzkirin. Edebîyat bi ziman diveje, xurt dibe û ziman jî bi edebîyatê dewlemend dibe di nav xelkê de angosûrîyeyê de rehên xwe ber dide erdê, dibe hoyê ajên nuh û bergeha xwe firehtir dike.

Edebîyat kêfxweşî ye, şevbihurk e, bi usûla xwe ravekirina pîrsgirikên civakî ye, destnîşankirina wan e. Mîrov bi rêya berhemên edebî ve bi arzû, xwe an jî hin kes û derûdorên di nav rûpelên kitêban de dibîne. Bi saya edebîyatê mirov civakên xerîb dinase, di rewşên cuda de helwest û tevgera insanên û hoyên bi vî an wî şiklî rabûn û rûniştina wan dinase. Bi kurtî bi berhemên wek roman û çîrokan mîrov ji gelek alîyan ve wêneyên civatên cuda tîne ber çavên xwe.

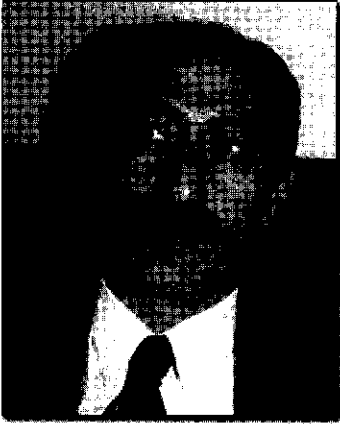
Vêca em vegerin ser pîrsa xwe ya asasî ya mijara vî nivîsarê. Gelo gava em bibêjin edebîyata kurdî û kî tê bîra mirov?

Bêguman yekser dê Ehmedê Xanî, Melayê Cizîrî, Erebe Şemo û kesên weha û berhemên wan yên edebî bîra mirov. Helbet di nav mîletên din de jî bi sedan nivîskar hene ku berhemên wan ji yên me ne kêmtir in, lê em nikarin navên wan ji bo edebîyata kurdî bi lîv bikin. Sebeb jî bi tenê ziman e.

Herwisa gava em bibêjin edebîyata rûsî, tirkî an swêdî, dê ji rûsan yekser Tolstoy, Çexov, Şolohov, ji tirkan dê Orhan Kemal, Fakîr Baykurt, Yaşar Kemal, ji swêdîyan dê August Strindberg, Vilhelm Moberg, Gunnar Ekelof û gelek kesên din bîra mirov.

Nexwe naverok, başbûn, qelsî an mikemelbûna berhemeke edebî, wê ji hêla edeba milî de bi me nade nasîn. Kîlîta nasîne ziman e.

Encam: Tiştên edebî yên ku bi zimanê kurdî hatine nivîsîn û tînen nivîsîn edebîyata kurdî pêk tînin. Di vî maneyê de Yaşar Kemal û nivîskarên esilkurd yên li jor navê wan bihurî û yên weha ne kurd in û edebîyata wan jî ne parçeyeke edebîyata kurdî ye.

FETÛMA-KAMPANYA ZIMANÊ KURDÎ Û AQILÊ ME!

LALEŞ QASO

Gundê Gurik, di binya çiyayên omeriyan de li serê girekî ava bûbû. Vir gundê bûblaniyan ê pêşî bû û bûblanî ji vir li herêma Nisêbînê belav bûbûn. Li gora min, taybetmendiya rîhsipiyên bûblaniyan a herî balkêş ew bû ku zanayên gotinê bûn. Zimanê ku ji terk û herx û şûv û beyarên tarîxê kişiyabû devê wan, wek hevirmêşê bû. Ziman mîna nanê sêlê li hev diqulipandin. Bi peyvekê, dikarîbûn dinyayek peyv û him jî di asta felsefeyê de fik kiribana. Hinekî ji vê li pêştir, îcar hin rîhsipiyên wan hebûn ku dikarîbûn bi şanogerên dinyayê re gav biavêtana. Di vî warî de Bedranê Ehmê, Bedranê Qalûndirêj, Sadiqo û Hesenê Gemo qeran bûn! Di nav omeriyan û stilîliyan de jî kesên wilo hebûn. Lê heyf, wê bahoza qaşo şoreşgeriya me, ew kultura delal û ew zimanê payebilind, ji hev tar û mar kir.

Ku em bèn ser mesela Fetûma û Emîno û hema pê re jî kampanya zimên

Fetûmayê Emîno merezî kiribû. Jinik geroka nav gund bû û mêrik jî mabû ku ha ji vir û ji derahan, bi qehr û bi dengê herî bilind gazî jinikê kiribaya. Lêbelê çawa gazî wê dikir, aha a tûr di vir de ye!

Qantirê zîtirkek di devê wî de werkiribû û hersê diranên wî ên pêşî anîbûn xwarê. Ev derbeke zor bû, lê a ji vê derbê hin zortir ku bi hersê diranan re dengê tîpa "T" jî çûbû. Emîno gava ku bi wî dengê xwe ê qube gazî jina xwe dikir, bi me zarokan dibû wek sînemeya bê pere. Em hemû

derdiketin ferca wî û em hema pê dikeniyan. Apê me ê Emîno dema ku digot "Lê lê F", zimanê wî li hev ne diqulipand. "F" digot, serê zimên di cihê diranên ketî de li kîta "Tû" asê dibû û ji devê wî ha ha "Tû tû tû tû tû tû" derdketin. Îcar di wê navê re jî dibû qidqida dîk û mirîşkên gund û temamê dîk û mirîşkan lê vedihewiyan. Emîno bi hatina dîk û mirîşkan li ber xwe diket û kevir di wan werdikirin. Lê carinan ji gava bi tû tûa wî re elok dihatin, tam ji ser xwe diçû! Diqêriya, "de îcar ji xwe re li min û van elokan binerin, kuro! Hela em bang dîk û mirîşkan dikin, îcar ev çi elok in", digot û bi kevirên yeklepî li ber wan pahn dibû. Piştî ku wî qorika gelek dîk û mirîşk û elokan şikenandin, apê me ê Bedranê Ehmê lê derket û bi ser hilbû:

"Kuro lawo Emîno, ê ne tu ji xwe fedî nakî! De ji xwe re li boqên simbêlên wî, li qilafetê wî ê girs û li cimcimê serê wî binerin! Heh, diruvê qeymeqamê Qubîne pê dikeve û xwe kiriye hevalê dîk û mirîşkan! Kuro here ser textorekî û diranên xwe çêke da tu ji van dîk û mirîşkan xelas bibî. Kuro tu bûyî qirdikê zarokan! Kuro, te ev dîk û mirîşk birin helakê! Tu him gazî wan dikî, tu êm nadî wan û bi ser de jî tu li wan dixî! Ê ne ez ê te bikujim!..."

Sadiqo diavêt ber:

"Bedran, na wî nekuje! Gava tu wî bikujî, mehkeme jî wê te bi hesabê ku Bedran, 'bir adem ol-durdî' bi 24 salan ceze bike. Kuro Bedran xebînetate, mêrik ne tu 'adem' e..."

Di dawiyê de Emîno ji destê dîk û mirîşk û elo-

kan û tirsâ Bedrên, diranê xwe çêkirin. Îcar piştî ku diran çêkirin, wî çiqasî gazî Fetûmayê kir, ne em zarok çûn ferca wî û ne jî dik û mirîşk lê kom bûn. Bêqisûr gazî wê dikir.

Îcar hin aliyên tarîxa şoreşgeriya me a 20-30 salî jî hema hema dişibe vê çîroka me a li jorê. Pirê caran asas karê ku pêşî divabû me kiribaya, me ne kiriyê û em bi karê ku wê bi ser neketibaya rabûne. Rihsipiyên bûblaniyan her tim jî me re digotin "lawo, jî dêvla ku we berê xwe daye Urûs, Emerîkayê û Çînê, berê xwe bidin Enqerê. Heger hûn nikaribin bi Enqerê, berê xwe bidin qereqola Stîlîlê, tabûra Nîsêbinê, Tûxaya Mêrdînê û Kolordiya Diyarbekirê. Berxê mino, em ê bi vî halkê xwe çawa karibin bi Urûs, Emerîkayê û Çînê re şer bikin!..." Lêbelê me wek xwe dikir. Îro jî em wek xwe dikin. Ma gelo jî me pê ve îro kî nizane ku li temamê dinyayê serxwebûn û azadî, bi tevgera siyasî ve girêdayî ye. Ev li dinyayê wilo ye û li Kurdistanê jî hîn bêhtir wilo ye. Li Kurdistanê hertiştê me bi siyasê ve hatiye girê-

dan, em vê kambaxiyê nabînin û em bi tiştên ku wê me nebe derekê dadikevin. Ji bo ku kultura me bijî, zimanê me azad bibe, pêşî divê jin, dû re mêr û em hemû bi hev re bi haweyekî netewî tevbigerin.

Û gava em neteweyî tevgeriya jî helbet em ê bi zimanê xwe bipeyivin, bixwînin û binivîsin. Em ê wilo nekin, lê em ê bi kampanya zimên rabin. Ev jî tiştêkî çê ye, lê karekî vala ye. Em xwe dixapînin yan jî zikê xwe bi nanê tîsî dipûrisînin. Dema ku me di guhera siyaseta neteweyî de xwe da ser hev, jî xwe em ê jî ber xwe fedî bikin û bi tirkî bi xelkê xwe re nepeyivin. Dewleta mehmetçîk bi xêr û xweşî tiştêkî kurdî bi dest me ve bernade. Em ê bi zorê jê bistînin. Û ev zor jî bi hêza siyasî dibe. Bila her yek jî me li halê xwe û heta temamê nivîskar û dengbêjên me jî bidin dû xwe û li kampanya zimên bigerin, wê nebe tiştêk. Lê gava hêzên me ên siyasî bi kampanyayê re rabûn, aha wî çaxî kampanya wê bibe tiştêk. Lêbelê jî bo ku mirov jî cidiyeta wan fêhm bike, îcar ew bi xwe pêşî divê bi kurdî bipeyivin û binivîsin.

ÇÎROKÊN RENGÎN

Bi navê "Çîrokên Rengîn" pirtûkeke nû ya kurteçîrokên Lokman Polat derket.

Temenê Lokman Polat bû 50 sal. Wî li derveyê welêt, anku li Ewropayê gelek pirtûkên kurteçîrokan, roman û kurteroman weşand. Hinek pirtûkên wî li Stenbolê jî hatin çapkirin û gihîştin destê xwendevanên kurd yê li welêt. Lêbelê piraniya pirtûkên Lokman Polat li Ewropayê man û îmkane wî yê aborî tunebû ku ew wan carek din li Stenbolê biweşîne û bigîşîne destê xwendevanên welêt.

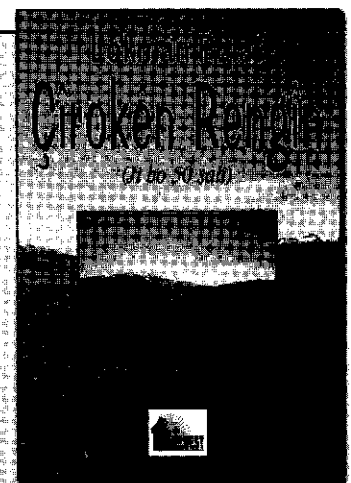
Lokman Polat bi saya dostên xwe yê nivîskar û hinek xwendevanên kurd jî her pirtûkeke xwe kurteçîrokeke helbijart û wan di yek pirtûkek de li Stenbolê weşand û pêşkêşê xwendevanên kurd yê li welêt kir.

Ev pirtûka nivîskar ya helbijartina kurteçîrokan jî bo pêncsalîya wî, diyariya wî ya jî bo xwendevanan e. Em hevdar in ku xwendevanên kurd van kurteçîrokan bi dixweşî bixwînin.

Kîjan kurteçîrok jî kîjan pirtûka nivîskar hatiye wergirtin û ew pirtûka wî di kîjan salî de hatiye weşandin, li dawîya kurteçîrokê hatiye nivîsin.

Ji bo ku her kurteçîrokeke jî pirtûkek hatiye wergirtin û hemû kurteçîrokan bi tevahî ahengeke rengîn pêk anîye û her çîrok dimenek jî rengê jîyanê nîşan dide, loma me jî navê pirtûkê kire çîrokên rengîn.

Weşanên Helwest

Bêje zaruyan

KURÊN MISTÊ ZIBÊ(*) hatine

BAVÊ BARZAN

Êvar bû, der dor hîna nuh tarî bûbû. Xelk ji xwe re li malên xwe şîvên xwe dixwarin. Seroxan ji nuh ketibû hundurû û hema li ber şîva, ku jina wî dabû berê, rûniştibû. Feqîrê Seroxan, ji serê beyaniya vê sibehê, ta vê çaxê êvarê li Hala bajêr, barên sebz, mêw û hêşinahiyên hildigirt, datanî ser ereboka xwe ya du tegerî (tekerlek) û dibir li dikanan belav dikir.

Gava mirov ji ber pencerika mala Seroxanî derbaz dibû, her dem dengê teyba wî bilind bû û stran jî bê awarte yan strana Mihemed Arifê Cizîrî, yan Hesênê Cizîrî û yan jî strana Îsa Berwarî bû, ku her wisan bilind û bi tundî bi ser guhê mirovî diket.

Dîsan dengê teybê û strana Mihemed Arifî jê bilind dibû, di ser malên nêzikî de belav dibû û difûriya. Seroxan hîna pariya pêşî ji gewriya xwe derbas ne kiribû, ku bi pahînek hişk û sert deriyê odeyê vebû û sê polîsên sîvîl ketin di nav hundurû de. Polîsek bi milê Seroxanî girt û wî ji ser şîva wî rakir. Pê re jî, vê jê pirsî:

- 'Söyle bakalım, bu Handan'lar nerede? Nereye taşındılar?' Anku: De ka bêje me ev malbata Xandan li ku derê ne? Bar kirin bi ku de çûn?

Seroxanê feqîr û reben, ku ji ser xwarina xwe nivco hatibû rakirin û hîna pariya pêşî ji qirika wî ne şemitibû xwarê, berî ku bikaribe tiştê bibêje, gerek qurtek li gewriya xwe bide. Xandan ji ber polîsên dewletê ji wir derketibûn, lê çend xortên gundiyan Seroxanî, ku ji gundên derdora Qosarê bûn, li mala li teniştî diman. Tiştê herî pêşî ku hat bîra Seroxanî,

firandina nûçeya hatina van polîsên sîvîl bûn. Gelo ew ê çawa vê nûçeyê bigihanda van xortan?

Paşê jî, xwe li ber polîsan kir rewşek psîkolojîkî de, ku ew Xwedê gravî, ji ber wê heyacana ku hîna ji wî dengê xurt, ku ji ber pînlêdana derî di guhê wî de çing dabû, şaş û matmayî ye.

Bi tirkiya xwe ya nivco li polîsan zîvirî û gote wan:

- 'Biz bilmiyor wallehî, nereye gitmişler. Bize nereye gittiklerini demezler hiç' û xwe nêzikî teybê kir. Bi Xwedê em ni zanin. Ma qet ji me re dibêjin ku bi ku de çûne?

Lê polis çî bawerî bi bersiva Seroxanî ne hanî û bi tevayiya hêza dest û milê xwe ew tahn da, ku piştî Seroxanî bi hişkî li dîwêr ket.

Polîsê duwemîn ku li wir li paş rawesta bû, ruh û wecê asyayîyan li serê bû, î car ew ket navberê û berê xwe da Seroxanî û jê pirsî:

- 'Yandaki evde kim kalıyor?' Anku: Li vê mala li tenistî kî dimîne?

Mîna ku dengê muzîka kurdî lê nexweş hatibe jî pirsî xwe berdevar kir û gote Seroxanî:

- 'Bu ne müziği be, hangi asirdan kalma? Arapça midir nedir?' Anku: Ma ev çî muzîk e? Ji kîjan sedsalê maye? Ma erebî ye, çî ye?

Ji ber derba ku Seroxan ji dîwêr xwaribû, ew sewsîbûn û sergêjiya pêşî li ser wî ne mabû. Şaşbûna pêşî ji ser wî çûbû êdî. Seroxan gotina polîsî ya li ser

muzîka kurdî kire hincet û xwe nêzîktirê teybê kir û zû berê xwe da hêla jin û zaroyên xwe yên, ku ji tirsan bizdiyayî li quncikê, li ciyê xwe mabûn û zû gote jina xwe:

– Bêje ‘zaruyan’ ku ‘KURÊN MISTÊ ZIBÊ’ li vir in, bila zû xwe bidin alî.

Vê carê Seroxan ji nişkê ve tiliya xwe pê li bijkoja teybê kir û dengê teybê birrî, berê xwe da polîsê ku dişibiya mongolî û çîniyan, ku bêrawestan jê pirsiyar li ser pirsiyaran dikir. Bi dengêkî bêhtir bilind gote vî polîsî:

– Polês beg! Bu Kurdçe’dir, erebî degildir. Mihemed Arif Cizîrî’ nin ‘Xezal-xezal’ klamidir. Çarsida bazar-da her yerde wardir. Ma siz Allahtan utanmuyorsunuz, Allahtan korkmuyorsiniz herhalde? Neden bize bu akşam bu eziyeti boşu boşuna ediyorsunuz? Anku: Polîs beg! Ev kurdî ye, ne erebî ye. Strana Xezal-Xezal ya Mihemed Arifê Cizîrî ye. Bazar û sûk dagirtî ne ji vê stranê. Ma hûn qet ji Xwedê fediyê na kin, ma hûn ji Xwedê na tirsin, ku hûn vê zilma bêsedem li ser me dikin?

Polîsê rû-asyayî bi hêrs gote polîsekî din:

– ‘Çabuk evin etrafını sarın!’ Anku: Zû dora malê bigrin!

- Adama bakın hele! Hiç bir saygi göstermeden karşı koymasını da biliyor, bak bak? Çabuk alın hergeleyi arabaya? Anku: Tew lo! Werin li vê helwêsta vî bêrêzdarî temaşe bikin ji xwe re! Camêr dizane li hevberî me jî rabe! Zû vî berdûşî bigrin biavêjin nav otomobîlê!

Ev bûyer 29 sal berê li Amedê li taxa navdar a Korxetê qewimî.

Bivê ne vê, me jî li wî alî ji wî dengê bilind ê ji teyba Seroxanî guhdariya muzîka kurdî, guhdariya starana Mihemed Arifî dikir. Gava ji nişkê ve dengê strana ji teyba Seroxanî qut bû, dengê mirovan ên ji nav odeya Seroxanî, bi hêsanî hat odeya li hêla din a xênî, ku xort tê de bûn û ez jî li wir mêvanê van xortan bûm ew êvar.

Me bihîst ku Seroxan bi wî tirkîya xwe ya kêr û kurt û bi dengê xwe yê bilind dipeyive. Ev ji me re bû peyamek!! Me qet ne bihîstibû ku Seroxan bi

tirkî bipeyiviya. Em sê kes em zû derketin hewşê û me xwe ji ser dîwarê li paş ê hewşê avêt û em ketin nav kuçeyên taxê û em her yek bi aliyek de beziyan û winda bûn.

Roja dinê ez çûm min li deriyê mala Seroxanî xist. Maliya wî derî li min vekir. Min dît ku Seroxan li malê ye û ne çûye kar. Min fam kir û ez pir tirsiyam, ku şikenceyek mazin pê kirine. Her wisan jî çêbûbû. Ta serê sibehê li qereqolê li Seroxanî dabûn û her derê laşê wî bi derba çû û darên feleqê terişandibûn. Heger goştê çîp û çaqên Seroxanî ji ber vê şikenceyê xirab ne terişbûya, Seroxan digot ku ew ê ji xwe re biçûya kar dîsan:

– Ma ez we bi wan diguherînim birazê, heyrano? De ka em dîsan ji xwe re piçek guhdariya vî zalimbavê Mihemed Arifê Cizrawî bikin. Ev bêbav kezba meriv diperritîne û dihêne xwarê. Ji ser wî dengbêj li Kurdistanê nîn e û wê çî car jî ne be, welleh looo.

PIŞTÎ 25 SALAN CARA YEKÊ VÊ HAVÎNA SALA 2006’Ê EZ VEGERYIAM WARÊ BAV Û KALAN, BAJARÊ AMEDÊ.

Gava şeva dereng hema ez ji balafirê peya bûm, ez yekser çûm wir. Mixabin ku min kesî ne dît. Dengê Mihemed Arif Cizîrî û wan hozan û dengbêjên bêmirin ên din ji teyiba Seroxanê xweşmêr û ciwanmerd, dizî-dizî ber bi guhê min ve diketin. Li der û dor dengê ew tirkîya ku dihat peyivtin tew ne dihat ber guhê min jî. Min tenê ev dibihîstin; Mihemed Arifê Cizîrî, Hesenê Cizîrî û Îsa Berwarî...

Rojtira dinê ez dîsan çûm ber pencerika Seroxanî. Ew pencerika ku sibe û êvar hela-hela ‘Xezal-Xezal’ê, ‘Metran Îsa’yê jê dihat. Xelk gotin Seroxan çûye Îzmîrê tevî malbatê. Hêsir ji çavên min barîn xwarê.

Min bajarê xwe dîsan dît. Supasî ji Xwedê re! Ew bajarê rind û ciwan Diyarbekr, bajarê xwedî keleha herî mazin a dunyayê, bajarê xwedî wan zebeşên hût, bajarê xwedî erdê herî bi xêr û bêr, bajarê mirovên wisan rind û ciwan, ku ciwaniya wan wisan bi peyvi-kan bi hêsanî na yêt ser zimên.. bi kurtî buhuşta ser zemîn, buhuşta li ber dilê min..

12.11.2006

Komeleya Sporê ya Stockholmê, Stockholm Kurdiska FC.

Komeleya Sporê ya Stockholmê navê Kurdî li xwe kir û bû **Stockholm Kurdiska FC**. Komeleya Sporê ya Stockholmê di 5/4/1905 an de hatiye damezrandin. Di despêkêde goga lîngan (fotbolê) dabû pêş xwe, paşê seksîyonên xwe yê wê Avjeniyê (simning), spora ser qeşayê (skridskor) û spora ser berfê (skidor) ava kir. Di salê pêşî bi taximên mezin wek AIK û Djurgårdenê dilîst.

Di salên 1920an de gelek bi pêş ket û çalakîyên komelê zêde bûn. Di salên 1926 û 1927an de di spora tenîsa sermasê de, xelata yekemîn wergirt. Di gogalinganda jî pêşketinan bidsat xistibû ji sala 1960 hetanî sala 1967an di gruba sisêyan de dilîstin.

Nuha bi navê **Stockholm Kurdiska FC** di gruba pêncan de dilîze. Formaya wan jî rengên kurdî, kesk, sor, zer û spî ye.

Komele ji ser daxwaz û întesê ciwanên kurd nav guhart û bû klubekî swêdî û kurdî. Armaca komelê bi rîya sporê kurd û swêdîya nêzi hev bike û peyvendiyan wan yê dostane hîn xurttir bike. Xortên kurdan jî karên nebaş piparêze. Kurdan bi civata Swêdê re bide naskirin û bi rîya sporê bibe dengê kurdan li Swêde û kî çi zane, belkî li dinyê.

Komeleya **Stockholm Kurdiska FC**, propagandaya tu rêxistên siyasî nîne û xwe ji wê diparêze. Loma bangî hemû Kurdên Swêdê dike ku Kurd bi şîûrekî welatparêzî piştgirîya komelê bikin. Alîkarîya bi du şiklan, çi wek sponsorî çi jî wek endamên alîkarîyê, dikarin piştgirîyê bikin.

Her wisa bangî xortên ku gogalingan ango futbolê dilîzin dike ku werin di nav refên **Stockholm Kurdiska FC**ê cihê bigrên. Komele di roja 27.1.2006an de kongreya xwe pêk anîye navê kurdî li xwe kirîye û organên xwe hîlbijartîye.

Ji bo peyvendi:

Kovan Amedî

Tlf: 070- 555 81 41

Tenya Amîn Tlf: 070-462 02 98

TENDURUSTÎ

Bo çi tansiyon bilind dibe?

Pir caran nexweşîya tansiyonê bi salmezinbûnê ve xwe nîşan dide. Ji bo jinên ku salên wan li ser 60 yê de ye, ji 10`an 7ê wan de nexweşîya tansiyonê (hipertansiyon) tê dîtîn. Ev nexweşîya li cem mêran piştî 70 salîyê, ji 10`an 6ê wan de tê xweyakirin.

Prof. Dr. Zekî Ongen, ji bo sebaba bilindbûna tansiyonê û tedbîrên wê wisa dibêje: “ di van mirovan de nexweşîyên din jî henin wek nexweşîya gurçîk, serpençe û hwd. Dermanên ku ji bo van nexweşîyana tên bikaranîn, hemû jî tesîrên xwe li ser bilindbûna tansiyonê hene.

Kesên ku pêvîstîyên wan bikaranîna van dermanan henin, divê îhtimala bilindbûna tansiyona wan li berçavan bêt girtin û tedawîya wan li gor wî bêt programkirin. Di van kesana de, divê bi taybetî bikaranîna xwê bê kêmkirin. Divê rojê ji kefçîyekî çayê ango ji 5 gr. zêdetir xwê neyê bikaranîn. Divê parêz bigrê û xwarinên bê xwê bixwe, wan tercîh bike.

Cixare û alkohol jî tansiyonê bilind dike. Nexweşên ku alkoholê bikartînin, dikarin rojê niv qedeş araq yan jî wiskî vexwin û şerab jî ya herî zêde sê qedeş vexwin.”

Ji ber ku di şerab de alkohol li gor araq û wiskîyê kêmtir e.

Li gor Prof. Dr. Serap Edîrne û Prof. Dr. Tevfik Ecer, kesên ku bi nexweşîya tansiyonabilind in divê xwe ji xwarina hazir ango ji xwarinên konserve biparêzin. Her du duxtorên me jî di vî warî de wisa dibêjin:

“ Xwarinên hazir ji bo ku umrên wan di refên dikanan de dirêj bin, xwê dixine nav wan. Kesên ku li hember xwê xesas in, gava xwarinên konserve dixwin tansiyona wan bilind dibe. Di eslê xwe de bikaranîna xwê di civatê de bê kêmkirin, wê hejmarên nexweşên bi hipertansiyonê jî kêmtir bin. Lê xwarin bi tevayî jî bê xwê nabe. Ya herî girîng ew e ku meriv xwe ji xwê ya zêde biparêze. Ev yeka ji bo tendurustîya xelkê jî gelek girîng e.

Li gor lêkolînên ku li ser qabileyên ku li Afrîkayê dijîn hatîye kirin, bikaranîna xwê li cem wan hema hema sifir e. Loma jî li cem wan qabileyên rastî tu kesên bi nexweşîya hipertansiyonê nehatîye. Elbet ne tenê xwê, di vî navbeynê de faktorên din jî rola xwe dilîzin.”

Daxuyani

Em li dijî raporta gruba Baker - Hamilton in !

Piştî raporta gruba Baker -Hamilton ku pêşkêşî serokomarê DYA yê George W. Bush bû û ev raport di medyayê de hat belav kirin, gelek kurdên hevvelatîyên me yên li Swêdê, bi me re têkilî danîn ku ew bi tirs û guman in û ji raportê ne razî ne. Em jî van gumanên wan parve dikin û em ditirsîn ku destkeftiyên başûrê Kurdistanê bi realîzekirina vê raportê bikevin xeterê.

Serokê Herêma Kurdistanê jî bi tundî raportê rexne dike. FKKS jî vê rexneyên wî di cî dibîne û guman û tirsê kurdên başûr fehm dike.

Em bi gelemperî li dijî wan sêweyên çareserîya ne ku ev raport pêşkêş dike. Bi taybet jî em naxwazin li ser hesabê qelsbûna Hukûmeta Başûrê Kurdistanê, hukûmeta merkezî ya Baxdayê xurt bibe.

Em li dijî in ku dewletên cîran yên ku piştgiriya terore û dijminatîya gelê kurd dikin, tedaxulê Iraqê û Kurdistanê Iraqê bikin.

Em li hember raporta Baker in ku ew di heman wextê de li dijî destûra Iraqê ye jî ku dixwaze referandûma Kekukê di desembra 2007ê de çênebe û bête paşve xistin.

Bi tevayî naveroka raportê, destûra ku ji aliyê piraniya iraqîyan ve hatiye qebûl kirin, ber çav negirtiye. Ji bona vê yekê jî em pêşniyazên Gruba Baker-Hamilton ji bo çareserîya pirsên Iraqê maqûl nabînin û napejirînin.

FKKS

12.12.2006

Cegerxwin di 22 salvegera koçkirina xwe de hat bibîranîn

Di 3.12.2006ê de ji bo 22 saliya koçkirina şair û nivîskarê Kurd Cegerxwîn (1903-22.10. 1984) civînek bîranînê ji aliyê Federasyona Komleyên Kurdistanê li Swêdê(FKKS) li Stockholm-Kista Träffê hat lidarxistin. Gelek kesayetî, nûnerên rêxistinên kurd beşdarîya bîranîna şairê mezin Cegerxwîn bûn.

Civîna bîranînê ji aliyê Pîrseng Tuwana(berpirsa Komîteya kultur û perwerde a FKKSê) û Selam Cizîrî (Berpîrsê aborî yê FKKS) ve hat meşandin.

Di bîranînê de filmekî li ser Cegerxwîn hat nîşandan. Di filmê de zarokên Cegerxwîn behsa bîranînên xwe kirin. Behskirin ku Cegerxwîn însanekî demokrat bû. Tu ferkûyetê di navbera keç û lawan de nedikir.

Nivîskar û lêkoler Rohat Alakom, Serokê Weqfa Çanda Kurdî li Stockholmê Salih Ince û abûqat Osman Osman li ser Cegerxwîn axaftin û bîranînên xwe pêşkêş kirin û sipasiya xwe pêşkêşî FKKSê kir ku ev civînek weha taybet li ser şairê me yê netewî dikin.

Hûnermend Baha Saxo stranên ku ji helbestên Cegerxwîn çêkirîbûn, pêşkêşî beşdaran kir.

Di dawiyê de kurê şairê nemir Cegerxwîn Keyo Cegerxwîn spasiya xwe ji bo Federasyona Kurd li Swêdê, nûnerên rêxistinên û beşdaran kir.

Axaftina Seroka FKKS Şermin Bozarşan ji bo bîranîna mamosteyê mezin Cegerxwîn, li Kista Träff / Stockholm

Beşdarên birêz!

Em bi minasebeta 22 saliya koçkirina Cegerxwîn, hemû endamên Federasyona Komeleyên Kurdistanê li Swêdê, seydayê nemir Cegerxwîn bi dilgermî û bi rêzdarî bibîrtînin. Silavên xwe yê germîn dişînin ji bo malbata Cegerxwîn û hemû heskirinên wî.

Îsal salvegera 103 saliya ji dayikbûna şairê mezin, Cegerxwîn e ku demekî dirêj li gelek deverên Kurdistanê bûye dengê gel, dengê azadiyê, dengê yeksaniyê. Ew li hember dijmin û li hember kevneperestî bi helbestên xwe ve têkoşîn daye. Wî di helbestên xwe de behsa doza kurd, behsa evîne, behsa azadiyê û behsa êşa gel kiriye. Cegerxwîn

di jiyana xwe de gelek berhem afirandiye û ji gelek hunermendên kurdan re, stranbêjên kurdan re bûye çavkanîyekî mezin. Gelek hunermend helbestên mamosteyê mezin, Cegerxwîn kirine stran. Cegerxwîn helbesta bi nav û deng *Kî me Ez* nivîsiye.

Di helbestekî xwe de jî gotiye *tu ji wek min ger bibûna kurd* û berdewam kiriye.

Mamoste û şairê mezin Cegerxwîn, di sala 1979 an de ji bajarê Qamişlo hate Swêdê, demeke kin bû kurdê Swêdê û di sala 1984an de ji nav me koç kir.

Têkiliya Cegerxwîn digel Federasyona Komeleyên Kurdistanê li Swêdê germ bû. Ew yek ji dilxwazê Federasyonê bû. Mala wî bûbû wek komeleyeke kurd.

Mamosteyê mezin em wek Federasyona Komeleyên Kurdistanê li Swêdê rêz û silavên xwe û heskirinên xwe ji te re dişînin û mizginîyekî didin te; niha beşekî welatê me, beşa Başûr azad e.

Hêvîya me ev e ku em di nêzik de ji te re mîzgîniya azadbûna tevayîya Kurdistanê bidin.

Em jî wek te dibêjin:

Wer kar bikin roj û şev

Destê xwe bidin hev

Carek nîne rawestan

Ta ko negrin Kurdistan

Beşdarên birêz em tu car şairê nemir, Cegerxwîn ji bîr nakin. Ew di dilê me de ye. Ew di stranên me de ye û herî girîng Ew di nav gelê xwe de ye.

Cegerxwîn bûye wek stûnek zêrîn li ser zîlana helbesta kurdî û di her çar perçan de digere.

Ferderasyona Komeleyên Kurdistanê li Swêdê

Xwişk û birayên xweş û delal

Çax û dema we xweş û geş be!

Ez jî wek nivîskarekî kurd vê çalakîya we ji bo 22 saliya koçkirina seydayê mezin Cegerxwînê Hesari pîroz dikim, her bijîn ji bo peyva kurdî ya resan.

Hêjano!

Bê guman Cegerxwîn rolek mezin di çand, ferheng û edebiyata kurdî de listîye. Em bêjin ne bêjin ew bûye wek stûnek zêrîn li ser zîlana helbesta kurdî û di her çar perçan de digere. Di wî heyama xerab de, ew heyamê ku bi zimanê kurdî û tu kesî newêribû bigota kurd û ereb an kurd û tirk birane. Cegerxwîn helbest bi kurdî afirand û hûna û bi mêranî û bi dengêkî bilind helbestên xwe di nav gel de gotin û belav kirin. Ta radeyekê ku gelean ji

nexwendiyar helbestên wî ezber kirin û di civatan de gotin û hê jî dibêjin.

Mêzekin bê çedîn rola wî di wî heyama xerab de mezin û diyar bû. Roja îro jî, rola wî mezin û belû ye û ji encamên rola wî, di festîvala helbestên kurdî de eşkere û xuya ye, ev festîvala ku her sal di 22`ê oktobere de li nav me kurdên binxetê tê lidarxistin, bi hekeftina koçkirina wî û tê de bêtirî 60 helbestvanî helbestên xwe dixwînin, ji bilî yên ku dor nagîhêje wan û yên ku amadenabin. Ango roja îro di nav kurdên Sûriyê de dor kesî heye ku helbestê dihûnê û dor 50 kesî diwanên xwe çap kirine. Di 200-300 bawerîya min de, ev yek vedigere ser rola Cegerxwîn di navtêdan û pêşxistina ziman û helbesta kurdî de...

Ji rexekî din ve, Cegerxwîn şagirtêkî zîrek bû ji şagirtên melayê Cizîrî, ev şagirt bû pirek di navbera helbesta kilasîk û nû de, angu Cegerxwîn kevn û nû yê me bi he ve girêdaye û di wiha girêdan de, rola wî zor mezin e, di pêşketin û berdewamiya afirandina helbesta kurdî de û dawî peyva kurdî de.

Hêjano!

Em jî, ji dil û can sipasîya we dikin, serkeftinê ji vî karê we yê pîroz re dixwazin û bi hêvîya ku hun her dem û gav navdarên Kurdan bibîr binin.

Konê Reş

Hilbijartina baqiltirîn dîn

Rojek doxtorên nexweşxaneyê dînan, ji bo ku baqiltirîn dîn hilbijêrin lêkolîn dikin. Rojek yek ji dînan li hewşa nexweşxaneyê dikeve nav bîra hewşê, dînek din dibîne ku hevalê wî di bîrê de ye û hewmaye ku bixeniqe, alîkarîya hevalê xwe dike û wî ji bîrê derdixe. Doxtorên ku vê bûyerê dibînin gazî wî dîne ku hevalê xwe ji bîrê derxistîye dikin û dibêjin: "Me te dîne herî bîaqil hibijartîye."

Yek ji doxtoran dibêje: "Here gazî hevalê xwe yê ku ketibû bîrê bike ku bila sipasîya te bike."

Dîn dibêje:

– Ew nikare were.

Doxtor jê dipirse:

– Çima nikarê were?

Dîn dibêje:

–Ji bo ku zuha bibe, min wî daliqandîye.

Bila sicîla wî pakij bimîne

Li Tirkîyê rojek gundîyek kalemêr li kera xwe suwarbûye û diçe bajêr, di ketina nav bajêr de rastê polisên trafikê tê.

Polis jê dipirsin û dibêjin: "Xalo te kemera xwe girênedaye, em ê ceza bidine te". Gundî şaş û mehtel dimîne û jê dipirse: "Kurê min tu mecbûrîyet heyê ku meriv li ser kerê jî kemera xwe girêbide?"

Polis: Belê heyê, ka bêje em ji we kîjanê ceza bibirin, cezaya ji bo te 100 lîraye, ji bo kera te 20 lîraye, ji we kîjanê re ceza bibirin?"

Gundî difikire û dibêje:

–Ji bo min ceza bibirin.

Polis dipirsin:

–Çima ji bo te?

Gundî dibêje:

–Kurê min, ez ê kera xwe ji bo îmtihena polîsîyê qeyid bikim, bila sicîla wî pakij bimîne.

Demokrasî çî ye?

Rojek mamoste ders dide zarokan û dibêje dersa we ya sibê demorasî ye, divê hun meena demokrasîyê heta sibê fêr bibin.

Zarokêk diçe malê û ji bavê xwe dipirse: "Bavo demokrasî çî ye?"

Bav ji lawê xwe re dibêje: "Kurê min, ji bo ku tu fêrî demokrasîyê bibî çend gotinên din hene ku divê tu fêr bibî, wek gotina **liberal**, ew ez im. Pera tînim. **Xelk**, ew jî tu yî. Ji ber ku guhdarî dikî. Keçîka xizmetkarê mala me jî **çîna karkeran** e. Ji ber ku ew kar dike, dîya te **wezîranavxuyî** ye. Ji ber ku ji karên nav malê berpîrs e. Birayê te yê biçûk jî **pêşeroj e**. Ji ber ku zarok her tim pêşerojên civatê ne.

Bi şev gava radizên dengê ji oda xizmetkarên wan tê, zarok diçe dinêre ku bawê wî di oda xizmetkarê wan de ye, li oda dîya xwe dinêre ku dayîka wî di xewa kûrda ye û xure xura wê ye, diçe li birayê xwe yê biçûk dinêre ku birayê wî jî xwe şilkirîye.

Dibe sibe bavê zarok jê dipirse: Ka were kurê min tu wan gotina fêr bûyî?"

Zarok: "Ne hewce ye bavo ez dizanim, gava **liberal** ketibû ser çîna karkeran **wezîranavxuyî** di xewa kûr de bû, **xelk** bi edîşe bû, **pêşeroj** jî berbat bû."

Çalakiyên Giştî

Di 14 û 15 .10. 2006ê de FKKS beşdarê dialogkonferens ku ji aliyê integrationsverket re hatibû amadekirin, bû. Di vê konferansê de Şermîn Bozarşan û Selam Cizîrî her du roj amde bûn. Di konferansê de guftûgo li ser şertên alîkarî û pêşerojê hat kirin.

Di 14/10 an de Însiyatîva Kurd li Swêdê li lokala FKKS kongreya xwe pêk anî. Li ser navê FKKS Sermîn Bozarşan û Selam Cizîrî di vê kongreyê de beşdarî kirin. Peyama FKKS pêşkêş kirin.

Di 19.11. 2006ê de FKKSê li Stockholmê li gel çend huqûqnasên Kurd li reşnivîsa destûra Kurdistanê panelek hat li darxistin. Ş. Bozarşan, P. Tuwana, S. Cizîrî, Q. Qehremanî bêşdar bûn.

Hevdîtin bi Wezîra Întegrasyonê a Swêdê re

Di 7.12. 2006ê de şanda FKKSê bi seroktiya Şermîn Bozarşan û endamên KK yên FKKSê Pîrşeng Tiwana, Selam Cizîrî û Kovan Amedî pêkhatî bi Wezîra Întegrasyon û Demokratî ya Swêdê Nyamkî Sabunî re hevdîtinek li darxistin. Di hevdîtinê de Wezîra Întegrasyon û Demokratî Sabunî di derbarê politika wezaretê xwe de agahdarî da, şanda FKKSê jî li ser rewşa kurdên swêdê agadarî dan wê.

Civîna SIOSê Di 9.12.2006ê de

SIOS (Samarbetsorgan För Etniska Organisationer I Sverige) Rexistina ku ji 16 Federasyonê Komeleyên biyanî yên li Swêdê pêk te, di bin serokatîya Federasyonê Komaleyan Kurdistanê li Swêdê Şermîn Bozarşan) li Hotel Arkadia civînek pêk anî Seroka FKKS Şermîn Bozarşan di heman demê de seroka

SIOSê ye jî. Wê di vekirina civînê de li girîngiya niqaşkirina pirsgeirêken biyanîyan di civaka Swêdê de sekinî û ji bo çareserkirin û pêşxistina civaka Swêdî û biyanîyên Swêdî, pêwîstiya hemî alîyên civakê bi avakî pozîtîf nezîkî hevdu bûbûnê heye anî ziman.

Di civîna SIOSê de hin sazîyên Swêdî yên fermî jî pêşdar bûn û agahîyên xwe yê hiqûqî di derbarî cudatîya ku di civakê de tê kirin ji bo biyanî û jinan anîn ziman. Li ser navê FKKSê P. Tuwana, Kovan Amedî û K. Suleyman, Seyran Duran, C. Bamernî û Rûken Misto bêşdarî civînê bûn.

Kongreya Komeleya Kurd li Uppsalayê

Di 10/12.2006ê de Komeleya Kurd li Uppsala kongreya xwe salanê pêk anî. Di kongreyê de rapora xebatê, rapora malî û rapora revîsor hat xwendin. Piştî pesinandina xebatê ya komîteya karger a berê û munaqeseyên li ser raporê komîteyeka nû hat hilbijartin. Li ser navê FKKS endamên KK Şermîn Bozarslan, Pirşang Twana, Selam Cizîrî û Kerim Suleyman beşdar bûn.

Dîdar û serlêdan

Di 28 .10. 2006ê de heyetek ji komîteya Swêdê ya YNK serdanê FKKSê kir. Heyet ji Arî Şêxnûrî, Xelat Berzencî, Şemal Ako, Raje Maruf û Lezma Elî Hewês pêk hatibû. Endamên KK Ş. Bozarslan, E. Maruf, S. Cizîrî, P. Tiwana, K. Suleyman û Q. Qehremanî pêşewazî li heyetê kirin. Ş. Bozarslan li ser navê KK xêrhatinek germ li mêvanan kir. Sekreterê FKKSê Erşad Maruf dûr û dirêj li ser xebat, çalakî û karê barê FKKSê ahadarî da mêvanan. Wî got ku FKKS li ser esasî neteweyî û demokrasî hatiye avakirin û li hember partî û rêxistinên kurd û Kurdistanê di eynî mesafeyê de ne. Her endamê KK li ser karê xwe agahdarî da.

Li ser navê heyetê Arî Şêxnûrî axaft û kongreya FKKSê pîroz kir û ji endamê nû yê KK re serfrazî daxwaz kir. Wî diyar kir ku problemên ku hene û peyda dibin divê bi demokrasî û diyalogê bête çar-

reser kirin. Herdu alî jî di axaftinên xwe de diyar kirin ku civîn û serdanên weha dom bikin. FKKSê xwarina êvarê pêşkêşî mêvanên xwe kir.

Hevditîna FKKSê di gel Rêxistina Ezîdiyên Kurdistanê

Hevditîna FKKSê di gel Rêxistina Ezîdiyên Kurdistanê Sandeyeka FKKS di 10/12. 2006ê de digel rêxistina kurdên êzîdî li Borlânge hevditînekî li ser xebatên hevkarî pêkanîn. Şandeya FKKS ji Şermîn Bozarslan, Selam Cizîrî, Pirşang Twana, Kerim Suleyman, Cuma Berwarî û berpîrsê hêrem Niyaz Ahmed, berpîrsê komela kurd li Borlânge Azad Erdem pêk hatî di gel rêxistina Ezîdiyên Kurdistanê li ser hevkarî û xebatên hevbeş li ser bicîanîna maddeya 140 li destûra Iraq guftûgo kirin. Her du alî jî girîngiya cîbecîkirina ev meddeya destûrê ji bo xelkê Kurdistanê, kurdên Ezîdî û runîştwanên deverê anîn zimên û çend pêşniyar ji bo xebatên hevbeş diyar kirin. FKKS piştgirîya xwe ji bo daxwazên kurdên Ezîdî li Borlânge diyar kir û ji wan re serkeftin xwest.

Projeyên FKKS

FKKS, li başûrê Kurdistanê projeyekî bi navê Centera Malbatan pêk tîne. Beşa yekem a vê projeyê di dawîya vê salê de bi dawî tê. Ji bo beşa dîwem muracat hatiye kirin. Ji bo alîkarîya malbatên penaber projek hatiye amadekirin.

Ji bo raxistina tabloyên resamên kurd, ji bo konferansê digel hûnermendên kurd, ji bo amadekirin û pêşkêşkirina şanoya Newroz proje hatine amadekirin.

Seroka FKKS'ê Şermîn Bozarslan ji bo projeya Federasyonê "Centera Malbatan" çû Başûrê Kurdistanê.

Seroka FKKS'ê Şermîn Bozarslan ji bo projeya Federasyonê Centera Malbatan digel karmenda dezgeha ciwanan, nivîskar û serok û endama K.K a kevn û ji Komîteya Mafên Mirovî yê kurdan Pia Höjeborg demek berê çûbûn bajarê Amediyê û nahîyê Sersingê li başûrê Kurdistanê.

Li Kurdistanê li gor programê ku FKKS'ê digel rêxistina hevkar Zêrîn amadekiribûn, xebatê kirin.

Digel dayikên kurd, keçên kurd, mamosteyên kurd, jinên kurd û dapîrên kurd li ser esasê yeksanî, demokratî û wekhevîyê çend civînên guftûgoyê pêk anîn û semîner dan. Serdana hin dezgehên bajerê Amediyê, gundên der dorê wî û malbatan kir. Wek mînak malbatekî xwediyê deh zakokan û malbatekî Fille . Li cem malbata Fille xwarina Noelê xwarin. Gelê Amediyê û berpîrsên bajêr pêşvaziyekî germ ji grûba Projeyê re nîşan dan. Bi taybetî malbatên endamên komîteya birêvebir a Zerîn germayîyeke nêzîk ji bo grûba projeyê nîşan dan. Şermîn Bozarlan û Pia Höjeberg, digel berpîrsên beşa perwerdeyê li Centera Malbatan hevditin çêkirin. Her wisa seroka FKKS'ê digel rêxistina hevkar Zêrîn çend civînên nîrxandinê li ser xebata sala yekem û li ser plana projeyê ya sala 2007 pêkanî. Li gor projeya Sentera Malbatan sala yekem, sala haziriyê bû. Sala duwem, sala 2007 êdî tîmên perwerdeyê ku ji mamoste, hemşîre, karmenda komelayetî pêk tên. Evana wê li ser pîrsên perwerdeyî, tenduristî û komelayetî (pîrsên malbatî), li ser pîrsên yeksanî , wekhevî û demokratîyêkar

bikin. Pia Höjeberg ku ji Komîteya Mafên Mirovî yê Kurdan, di serdana xwe ya Amediyê û ji xelkê Kurdîstanê gelek memnûm ma. Ew ji bo dostaniya di navbera gelê Kurd û gelê Swêdî de bi salan bû ku dixwest komeleyek damezrîne, lê vê carê biryara xwe da ku dest bi xebata damezrandina vê komeleyê bike.

Sersaxî ji bo qurbanîyên lehiyê

Lêhî li bakurê Kurdistanê û bi taybet ji li Diyarbekirê, li Batmanê, li Şîrnexê û qezayên wan û li başûr û rojavayê Kurdîstanê rabû û di encamê de 44 hevvelatî jiyana xwe ji dest dan; bi dehan birîndar bûn, bi hezaran zerar dîtin.

Em FKKSê di vê bûyara xwezayîyê de yên ku jiyana xwe ji dest dan ji malbata wan re û kesên wan yên ku li Swêdê dimînin re ser saxiyê, sebr û metanetê dixwazin.

3.11.2006

FKKS

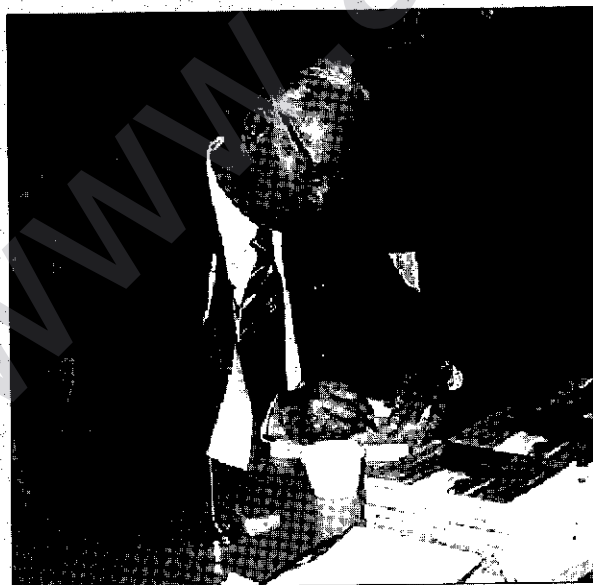
"Gilîdax bê xwedî nîne"

Nivîskar Yilmaz Çamlıbel pirtûka xwe ya bi navê "Gilîdax bê xwedî nîne" di nav weşanên DENGê de li Stenbolê daye çapkirin. Di pirtûkê de li ser Şerê Agiriyê, gelek agadariyên balkêş bi belge, wêne û xarîte hene.

Nivîskar sebaba nivîsandina vî pirtûka xwe di pêşgotina xwe de wisa tîne ziman: "Ez, li ser Serhildana Agiriyê, bi dût û dirêj fikirîm. Min dît ku Serhildana Agiriyê, ji serhildanên din gelek cudaye. Gelek xasîtiyên wê yên taybetî hene. Min xwe ji xwe re got, -Wele Yilmaz, divê tu li ser vê serhildana netewî kar û xebat biki û di tîrîkê te da çi heye, divê tu pêşkeşt xwedevanên Kurd û biyanî biki."

Pirtûka *Gilîdax bê xwedî nîne* bi wêne, belge û agahdariyên xwe ve gelek fireye, ew jî dide xuyakirin ku pirtûk, berhema lêkolîneka dirêj e û bi sebir hatiye nivîsandin. Behsa şervanên qehreman û rêberên siyasî yên şoreşê dike û resmên hinek ji wan qehremanan jî di pirtûkê de hene.

Nivîskar beşeka fire daye ser hêza leşkerî ya şoreşê û pênc şerên giran ku di navbera tirkên û kurdan da bûne. Serhildana Agiriyê ku di 16ê gulana sala 1926 heta payîza sala 1932an dom

Yilmaz Çamlıbel, ji xwedevanên re pirtûka xwe îmze dike.

kiriye. Di destpêka vî şerî de hejmara şervanên Kurda 50 bûn, ya tirkên jî 720 bûn. Di dawiya şer de hejmara hêza tirkê gihîştîye 30 hezar leşkeran, 10 batarya û 52 firokan. Hejmara hêza Kurdan jî gihîştibû 600 şervanên çekdar.

Behsa rêxistina Xoybûnê rol û rehberîya wî di Şoreşa Agiriyê de dike. Nivîskar behsa beşdariya jinên Kurd ku cara yekemîn di vî şerî da bûye. Û cara yekemîn ku Kurdan di Şerê Agiriyê doza dewleteke serbixwe kirine. Cara yekemîn ku Kurdan li vir şerê gerilla kirine. Nivîskar, balkişandîye ser taybetiyeke din ya tevgera Agiriyê, ku Konseya Şerê Agiriyê organeke siyasî bû ku ji esker û sîvîlan pêk hatibû, lê sîvîl li ser hêza eskerî biryar dida, ku ev jî cara yekemîn li vêderê bûye. Kurdan li Agiriyê hem şer dikirin, hem jî dezgeyên dewleta xwe saz dikirin.

Nivîskar, di lêkolîna xwe da cîh daye ala kurdan, ya ku di Şerê Gilîdaxê da hatiye bi kar anînê. Ew ala, bi rengên xwe ve wek ala me ya îro ye, lê li ser rojê resmê Araratê heye. Di pirtûkê de cîh daye stranên gelêrî ku li ser şerê Agiriyê û qehremanên wî hatiye gotin.

Xwedevan dikarin pirtûka Yilmaz Çamlıbel ji komeleyên Komkarê peyda bikin.

Berbang

KURDISKA RIKSFÖRBUNDETS TIDSKRIFT • No: 132 • 2007 • www.kurdiskarf.org

Vad är Kurdiska Riksförbundet

Kurdiska Riksförbundet i Sverige (KRF) bildades 1981. Vi är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation.

Kurdiska Riksförbundet är den enda organisation i världen som lyckats samla kurder från alla delar av Kurdistan med skilda bakgrunder och åsikter. Det språk som talas vid KRF:s möten och sammankomster är kurdiska. Allt skriftligt material distribueras på de två kurdiska huvuddialekterna sorani och kurmandji. Detta gör KRF till en unik organisation.

Kurdiska Riksförbundet har medlemsföreningar runt om i Sverige. Man söker medlemskap i Kurdiska föreningen i sin hemkommun eller i den närmaste kommun där det finns en sådan förening.

KRF har kongress vartannat år. Kongressen väljer styrelsen, som består av tolv ordinarie ledamöter och tre suppleanter. Verkställande utskottet, VU, består av nio ordinarie ledamöter och tre suppleanter. Till de ordinarie i VU hör automatiskt Kvinnoförbundets ordförande och Ungdomsförbundets ordförande. Kvinno- och ungdomsförbunden, som består av kvinno- respektive ungdomssektioner inom KRF:s medlemsföreningar, är medlemsorganisationer i Kurdiska Riksförbundet. Deras hemsidor är www.kurdiskakvinnor.net och www.kufs.se.

Några exempel på vad vi gör

- **Projekt i Sverige:** seminarier och träffar om familjerätt, jämställdhet, föräldraskap och värderingar.
- **Samtalsgrupper** om livs- och värderingsfrågor i migrations- och integrationsprocessen.
- **Projekt i Kurdistan:** familjecentral med fokus på demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter.
- **Debatter i aktuella ämnen**, till exempel diskrimineringsfrågor.

• Halabja och Newroz

Årets viktigaste dagar för kurderna infaller med bara några dagars mellanrum. Den 16 mars är en sorgedag, den 21 mars en glädjedag.

Varje år samlas kurder för att minnas offren för giftgasattacken på den lilla kurdiska staden **Halabja** den 16 mars 1988, då uppskattningsvis 5 000 oskyldiga civila, däribland en stor andel barn dödades. Halabja står också som symbol för det folkmord på kurder som den dåvarande irakiske diktatorn Saddam Hussein och hans närmaste män begick från februari till september 1988.

Newroz är det kurdiska nyåret, som infaller vid vårdagjämningen. Newroz är inte bara en urgammal sed, där man firar vårens ankomst med eldar, utan också kurdernas nationaldag, då 40 miljoner människor utan eget land hävdar sina folkrättsliga och mänskliga rättigheter.

KRF har i många år samarbetat med Ombudsmannen mot etnisk diskriminering DO. I november 2006 var det 20:e året av ett tuff och framgångsrikt arbete. KRF har deltagit i 20: års firandet. Vi publicerar nedan Ordförande för OD Katri Linnas tal vid 20-års firandet för våra läsare.

Berbang

KATRI LINNAS

Jag ska nu röra mig vidare tillbaka till Ombudsmannen och vår roll i råd och stöd till enskilda som man skriver i den lag som reglerar vår verksamhet.

Tack och hjärtligt välkomma allihopa till DO:s födelsedagsfirande!

Ett firande som ska symbolisera Ombudsmannamyndighetens roll i det svenska samhället, utifrån den tolkning som jag bär med mig. Nämligen att vi ska finnas till för det första som länken till rättvisa för den som blivit kränkt utifrån sin etniska tillhörighet eller religion och för det andra som en *vakthund* eller kanske snarare *spårhund* för att sätta igång andra i arbetet mot samhällets diskriminerande strukturer.

Ett arbete som inte bara berör integrationsministern, AMS, krögaren eller ens facket. Utan faktiskt oss alla i våra dagliga liv där vi har möjlighet att påverka någon annan människas vardag. Men självklart ska DO:s blöta nos alltid spåra fram till de aktörer som når flest och som därför genom goda insatser kan åstadkomma mest i arbetet mot diskriminering.

Så att vi närmar oss den vision som jag har framför mig – ett samhälle fritt från diskriminering och med mekanismer som fångar upp och rättar till, med kompensation och bestraffning och helst utan DO:s inblandning, de fall av diskriminering som trots allt kan inträffa.

Hur DO arbetar eller kan arbeta är givetvis väldigt mycket beroende av den lagstiftning som reglerar myndighetens mandat och den diskrimineringslagstiftning som ringar in arbetsfältet – den gläfsande *jakthundens* tänder, om jag ska fortsätta i mitt hundspår.

En central och viktig fråga, som är särskilt aktuell inför sammanslagning av Ombudsmannamyndigheterna. För vi bör vara medvetna om att vare sig frågan om en Ombudsman eller lagstiftning mot etnisk diskriminering varit självklara i det svenska samhället. Tvärtom,

både ombudsmannamyndigheten och diskrimineringslagstiftningens utveckling kan ses som resultat av internationell påtryckning, framför allt från de bevakningsorgan för mänskliga rättigheter som inryms inom FN och Europarådet. Och på senare tid också från EU.

EU som bidragit till den senaste lagstiftningen utanför arbetslivet. En lagstiftning som för DO:s del nu lett till 4 fällande domar och ytterligare drygt 20 under beredning i domstolar, med skadeståndskrav från närmare 70 personer, barn och vuxna.

Att en anmälan leder till kompensation för den som blivit kränkt är givetvis viktigt för den enskilde som drabbats, liksom det är en viktig markering från samhällets sida att den som utfört kränkningen ska få betala för det. Därför är det tillfredsställande att lagstiftningen fungerar. Samtidigt kan man se varje diskrimineringsfall som ett misslyckande för det att den kompensation som den enskilde får, aldrig fullt ut läker de sår som det innebär att inte får bli bedömd utifrån sina individuella förutsättningar. Utan istället utifrån vad andra tror sig veta om den grupp man tillhör. Att ens mänskliga rättigheter blivit kränkta. Och givetvis är diskrimineringens resultat med utbildad arbetskraft i arbetslöshet eller i lågkvalificerade arbeten, liksom diskrimineringens påverkan för folkhälsan, problem också för hela samhället. Såväl ekonomiskt som demokratiskt.

Därför är det viktigt att prioritera också det förebyggande arbetet. DO kan på många håll se goda ambitioner men en tafatthet i hur man ska angripa problemen. Emellanåt ser vi istället välformulerade policydeklARATIONER men lite konkret arbete.

Men hellre än vackra pappersprodukter vill jag se konkret arbete. Jag vill inte heller att det arbete vi ägnar oss åt i vår tillsyn av arbetsgivare eller skolor, eller som stöd för myndigheter i deras strategiska förebyggande

arbete ska vara ett arbete bara för att bocka av DO o frågan om etnisk diskriminering. Det ska vara ett arbete som sätter igång det riktiga arbetet, som även andra ska vara med och utveckla och utvärdera.

För arbetslivet, där ju fortfarande merparten av diskriminering upplevs enligt en igår publicerad undersökning från Integrationsverket, är det självklart att det konkreta förebyggande arbetet på arbetsplatserna förutsätter ett aktivt deltagande från arbetsmarknadens parter. Den svenska arbetsmarknadsmodellen innehåller nästan 400 000 förtroendevalda fackliga funktionärer. Självklart har de en helt annan möjlighet än DO med sin tillsynsenhet på 7 personer att följa upp arbetet ute på arbetsplatserna.

Vi sätter nu igång ett arbete som aktiverar fack och arbetsgivare på ett antal arbetsplatser, den ska mynna ut i en modell för hur man ska kunna angripa problemen. Och vi tar in även jämställdhetsaspekten i det arbetet. För även om frågorna om jämställdhet och integration kan engagera olika personer på en arbetsplats, tycker vi på DO att de i grunden handlar om samma sak, liksom de andra diskrimineringsgrunderna. Nämligen att kvalitetssäkra rekryteringen och se över anställningsvillkoren och befordringsgången så att vi får ett arbetsliv utan diskriminerande strukturer.

Men klart, ska vi prata om genomslag på bred front, så tycker jag att arbetsmarknadens parter efter 15-20 års deklARATIONER om diskrimineringsfrågornas viktighet är skyldiga svaret på min fråga: när ska parterna göra det de brukar göra när de tycker att en fråga är viktig – nämligen att göra den till en avtalsfråga?

Jag är förvåntansfull inför kommande avtalsrörelsen.

Jag ska nu röra mig vidare tillbaka till Ombudsmannen och vår roll i råd och stöd till enskilda som man skriver i den lag som reglerar vår verksamhet.

Att ta emot anmälningar från enskilda och biträda dem med rättsliga medel är en viktig del i Ombudsmannens arbete. Det ger viss kunskap om var diskrimineringen sker och hur den tar uttryck och ger därmed också legitimitet åt vårt arbete. Samtidigt vet vi från forskning från upplevelse av diskriminering och från våra egna undersökningar att anmälningsbenägenheten är låg, kanske så låg som under 10%.

DO:s genomsnittsanmälare är en mansperson i övre medelåldern, bor i storstaden och är högskoleutbildad. En person som antagligen är relativt medveten om sina rättigheter. Vilket fått oss att ställa frågan: Finns det flera andra där ute som ännu bättre skulle behöva oss,

men som inte hittar till oss, eller som inte har tillit till oss eller rättssystemet.

Romer är en av de mest öppet diskriminerade grupper i samhället. Trots det har det under åren lopp kommit in bara ett fåtal anmälningar från Romer. Ända till att DO började arbeta riktat mot gruppen, med intervjuer, referensgrupper, utbildningar om rättigheter. Vi fick då en mycket bättre bild och kunde arbeta mer systematiskt för att komma åt de problem som gruppen upplevde. Vi fick också ett annat förtroende och har nu utverkat ett antal förlikningar, två vunna domar och har flera anmälningar under handläggning. Tack Romer för förtroendet så här långt.

Samma arbetssätt har vi nu anammat för flera grupper. För utomeuropeiska kvinnor som saknar språkrör i samhället och för dem som upplever kränkningar på sin mörka hudfärg eller islamofobi.

Det är ett fantastiskt kunskapsgivande arbete och ett fantastiskt inspirerande arbete där man i varje möte tydligt kan uppleva frågan om mänskliga rättigheter på djupet!

Det vi nu ser framför oss i vårt arbete, är att så långt som möjligt sammanföra de olika spåren och resurserna, För bästa genomslag. Vi startade med krogvärlden och jag kan stolt konstatera att vi lyckades. Vi lyckades föra ut frågan, med djärva anmälare och många processer, kombinerade med täta kontakter med branschrepresentanter. Idag vågar jag säga att vi har åstadkommit en förändring. Den trista regeln som gällt i stadens nöjesliv där det etniska utseendet har avgjort om man fått tillträde till nöjesnatten eller inte. Den har om inte upphört helt så i alla fall på väg att försvinna.

Nästa år tar vi itu med bostadssektorn och vi kommer också att så långt de är möjligt försöka nå ut till ungdomarna. Sista av alla har nu nämligen diskrimineringskyddet sträckts till skolmiljön.

Vi står också inför en sammanslagning av Ombudsmannamyndigheterna. Jag är tydligt för idén, men vill framhålla att det för fortsatt effektivt arbete är viktigt att slå vakt om Ombudsmannens mandat i uppdragsfältet.

Den nya Ombudsmannamyndighetens mandat får inte kringskäras. Tvärtom, bör mandatet vara brett med tydlig anvisning att myndigheten även ska kunna agera rättsligt utanför diskrimineringslagarnas ramar t ex i en förvaltningsrättslig ordning. Ombudsmannens oberoende ställning och möjligheten att agera självständigt på den internationella arenan, inför de folkrättsliga bevakningsorganen, måste säkerställas.

Inför dagen tittade jag i en skrift som Peter Nobel – vår förste DO – skrev om de första 4 åren av myndighetens verksamhet. Mycket av det han tar upp går igen än i dag. Arbetslivet, Samefrågan där jag så sent som igår fick påpeka i ett remissvar att Sverige fortfarande inte gjort upp med sitt koloniala arv.

Arbetsmetoderna har så klart skiftat, beroende på Ombudsmännens tycke o smak men också utifrån de ramar som lagstiftningen gällt. Till en början fanns inte någon möjlighet för DO att driva ärenden rättsligt. Peter Nobels arbete var i hög grad utåtriktat opinionsarbete och framgångsrikt sådant. Än idag har jag mött personer som trott att Peter Nobel är landets Diskrimineringsombudsman.

Möjligheten för DO att driva ärenden till domstol kom under nästa DO:s Frank Ortons tid, dock med en lagstiftning som lämnade mycket kvar att önska och som heller inte användes mer än i enstaka fall av DO eller fack, i alla ärenden förlorade den klagande parten. Vad Frank införde i DO:s verksamhet är det jag just pratat så varmt om. Att närma sig de grupper som kan bli diskriminerade med undersökningar om upplevd diskriminering och att närma sig ungdomarna på deras vis, med bl a uppsatstävlingar.

Margareta Wadstein som tyvärr gick bort under sin mandattid för 2 år sedan, var en erkänd expert i diskrimineringsfrågor. Hon höll i flera statliga utredningar och hade många expertuppdrag i Sverige och internationellt kring frågor om både jämställdhet och etnisk diskriminering. Hon är också moder till den nuvarande lagstiftningen mot etnisk diskriminering i arbetslivet som fått tjäna som förebild för flera andra diskrimineringslagar. Där infördes också kravet på aktiva åtgärder på det etniska området. Margareta, som tidigare varit stf JämO såg också tydligt fördelarna med att sammanföra arbetet för jämställdhet och etnisk mångfald. Något som jag säkerligen fick inspiration av under de fyra år jag fick tillfället att arbeta med henne.

Nu är det jag som får vara värdinna för 20 års firandet o leda myndigheten i sluttampen av DO:s verksamhet inför sammanslagningen. Jag vill ta tillfället att tacka mina företrädare för den plattform, den samlade kunskapen och erfarenheten som finns inom myndigheten och som jag kommit fram till att behövs för att på effektivt kunna driva frågan. Tack också DO:s personal genom åren, från Peter Nobels kansli på 3 personer till dagens närmare 40, tack alla ni för det ni har gjort för respekten av de mänskliga rättigheterna i Sverige.

Kurdiska Riksförbundet

پەڕمانی کۆمەڵە کوردستانییەکان لە سوید

Federasyonê Komleynê Kurdistanê li Swêdê

Till
Horace Engdahl
Svenska Akademiens ständige sekreterare
eller
Ulrika Kjellin
Assistent till ständige sekreteraren

Kurdiska Riksförbundet vill uttrycka sin glädje över att Svenska Akademien har utsett Orhan Pamuk till Nobelpristagare i litteratur. Vi skulle också vilja gratulera pristagaren personligen, om det finns möjlighet att lägga in ett sammanträffande under hans vistelse i Stockholm. Det skulle vara en ära för kurderna i Sverige om ett par representanter för Kurdiska Riksförbundets styrelse och den i Stockholm bosatte Mustafa Aydoğan, som översatt romanen *Benim Adım Kırmızı* (Mitt namn är Röd) till nordkurdiska, kunde få träffa Orhan Pamuk. Vi har full förståelse för att det kan vara ett pressat schema, men hoppas ändå att det går att lägga in även denna träff i programmet.

Vänliga hälsningar!

Aycan Sermin Bozarlan

Kurdiska Riksförbundets ordförande

Mobil 073 - 655 67 15

Kurdiska Riksförbundet

Box 5013

131 05 Nacka

Telefon 08 - 644 66 22

E-post: berbang@kurdiskartf.org

Kurdistans öde ligger inte i våra vänners händer, utan i våra egna!

GULAN AVCI

Den politiska invandringen har framförallt skett under 70, 80 och 90-talen från alla delar av Kurdistan. Idag beräknar man att det bor ca 60 000 kurder i Sverige. De flesta har flytt undan påtvingad assimileringspolitik, tvångsdeportationer, förtryck, förföljelser, tortyr och militärkupper.

Kurder i diasporan har senaste årtiondena arbetat för att lyfta upp kurdfrågan på den politiska dagordningen. I Sverige aktualiserades kurdernas situation på mitten av 70-talet och kurderna fick en egen profil i den svenska invandrar-och-flyktingdebatten.

Den kurdiska gruppen organiserade sig tidigt i Sverige. De bildade föreningar, riksförbund och mötesplatser för sina landsmän. Detta främst för möjligheten att bevara och utveckla identiteten, kulturen, traditionerna, språket, litteraturen och danserna till nya generationer.

De senaste 20-30 åren har majoriteten av den äldre generationen kurder haft en stark dröm att en vacker dag återvända till sitt hemland Kurdistan. Därför har engagemanget för kurdernas rättigheter aldrig sinat bort, utan upprätthållits och överförts till nya generationer.

Vad vi ser idag är ett generationsskifte bland kurder i Sverige. Ungdomar utbildar sig och intar viktiga samhällsposter! Vi har kommit till insikt att alla inte behöver agera från den politiska scenen för att lyfta fram kurdfrågan. Kurder har slagit igenom som artister, komiker, skådespelare, samhällsdebattörer, journalister, programledare, designer osv. Resultatet är att den kurdiska självbilden och identiteten förstärkts på senare år, men också genererat förebilder för andra ungdomar.

Jag själv har valt den politiska vägen. Jag tror det är oerhört viktigt med ett aktivt politiskt engagemang i tider då Turkiet kan vara på väg in i den europeiska gemenskapen, då Irak och södra Kurdistan befinner sig i en förändringsprocess, då Iran kan vara på väg att skaffa sig kärnvapen och Syriens allt brutalare metoder för att motarbeta kurderna i västra Kurdistan.

Vi som vuxit upp i demokratier har skyldighet att stå upp och försvara de fri-och-mänskliga rättigheterna. Men vi kan inte göra det ensamma. Vi behöver vänner! Vänner som har kunskap i vad som händer i Kurdistan och vänner som vågar stå upp för demokratins grundvärderingar. Historien har allt för många gånger visat hur västmakterna satt nationella intressen före mänskliga rättigheter och hur kurderna använts som spelbrickor i olika maktspel. Men det är nya tider nu och vi har möjlighet att vara med och förändra den politiska dagordningen i Sverige, i EU och i andra internationella organ.

Kurdiska politiker kan uppfylla en viktig funktion och vi kan fungera som kunskapskällor. Det är inte en slump att Ulla Hoffman, Anna Lindh, Fredrik Malm, Olle Schmidt och många andra svenska politiker haft ett brinnande intresse för kurdfrågan. De har omgett sig med kurder som varit villiga att ta på sig den kunskapsbringande rollen. Politikerna har sedan själva fördjupat sig i kurdfrågan när de förstått hur bortglömda kurderna varit genom historien

Min förhoppning är att flera ungdomar väljer att engagera sig politiskt i framtiden. Inte enbart för den kurdiska frågans skull, utan också för viljan att förändra de

problem som många invandrargrupper drabbas av i det svenska samhället. Genom politiken kan man förändra attityder och skapa opinion. Men förändringarna kommer inte av sig självt, utan av individer som står upp för de demokratiska idealen varhelst man möter motstånd mot dem.

Det är viktigt att kurdiska ungdomar kan mötas i olika forum och få uppmuntran och stimulans, dels av varandra men också av de äldre. Jag kandiderar själv till Sveriges riksdag och kommer med all sannolikhet att bli invald efter de allmänna valen den 17 september 2006, eftersom att jag står på valbar plats. För mig kommer framförallt två frågor vara viktiga i mitt fortsatta politiska engagemang. Dels kommer jag som kurd fortsätta att lyfta upp kurdernas situation på den politiska dagordningen, men dels jobba för de nya generationernas framtid i det nya landet.

Jag hoppas att vi alla kan dra vårt strå till stacken och fortsätta uppmuntra varandra att utbilda sig och se till att de unika kunskaper var och en av oss besitter kommer väl till användning. Men min förhoppning är också att fler ungdomar intar fler platser i det svenska etablissemang.

Jag är övertygad om att vi kurder kan påverka vad som ska hända härnäst. Vi alla har en inneboende dröm om frihet och självbestämmande åt vårt folk i Kurdistan. För att omvärlden och Sverige ska agera så krävs att vi är med på ett hörn. Vi kan göra det genom att skriva artiklar, vi kan göra det genom att stå på en scen och skämta om förtrycket, vi kan göra det genom skådespeleri, vi kan göra det genom att sjunga, vi kan göra det genom tv-reportage och vi kan göra det genom att sitta med i förhandlingsrummen i maktens korridorer.

Därför bör Kurdiska riksförbundet, kurdiska kvinnoförbundet och kurdiska ungdomsförbundet ta initiativ till en gemensam konferens enbart för ungdomar för att diskutera olika perspektiv på situationen i Kurdistan idag och på vilket sätt vi kan bidra till en positiv utveckling. Detta bör ske utan koppling till olika kurdiska partier, föreningar och dylikt. Det är även viktigt att motsättningar och oliktankandeperspektivet sätts åt sidan. Istället bör våra möjligheter och våra inre styrkor diskuteras. Fastän vi har vänner så måste vi alla komma ihåg att Kurdistans öde inte ligger i våra vänners händer. Utan det är vi själva som i slutändan måste kämpa för det vi alla tror på, nämligen ett fritt Kurdistan!

”Alla kurder drömmer om oberoende men på frågan om kurderna svarar han att Kurdistan är en stabil del i Irak.”

EU-parlamentarikern Inger Segelströms rapport Vecka 47 handlade mycket utrikespolitik och Turkiet. Bland annat besök av vice premiärminister Berham Salih i Irak (som är kurd). Han ger en något annan bild av läget än världspressen. Vi tycker det är mycket intressant, därför publicerar vi för våra läsare.

Berbang.

I huvudet på en EU-parlamentariker v. 47

Tisdag

Promenad till Parlamentet, solen skiner och det är +8. Träffar HSB Uppsala som besöker EU. Bra möte, men så mycket bostadspolitik blir det inte eftersom det är en nationell fråga. Träffar partiet i Dalarna och här är det desto mer politik. Alltid lika roligt när partiet kommer och speciellt när våra EU-ombudsmän är med, denna gång Eric Clifford. Som sagt vi diskuterade mycket utrikespolitik och Turkiet. Gick direkt till ett möte med utrikesutskottet och besök från Irak av vice premiärminister Barham Salih (bild 1). Eftersom han är kurd gav han en mer nyanserad bild av läget än världspressen och hans analys var mycket intressantare än vad hört förut. Han berättade att mycket händer i Irak, 2 parlamentsval och de har antagit en konstitution. Från självständigheten år 2004 finns det nu 300.000 polis- och militärt tränade som förbereder sig för att upprätthålla självständigheten. I 13-14 provinser av 18 upplever man säkerhet och trygghet men i de övriga provinser är det mycket oroligt. Han avvisar ett omedelbart tillbakadragande från USA. Landet är beroende av att klara säkerheten när de irakiska trupperna en dag ska ta över. Alla kurder drömmer om oberoende men På frågan om kurderna svarar han att Kurdistan är en stabil del i Irak. Bäst är ett federalt Irak och att leva i fred. Han talade om världsarvet och det som plundrats från de statliga museerna. Mycket har kommit tillbaka men de behöver hjälp med att resten också återförs till Irak. Vad gäller frågan om Irak-Syrien har de upptagit diplomatiska förbindelser igen efter 24 år. Sammanfattningsvis kan man säga att han försökte visa att Irak går igenom en smärtsam övergång efter 35 års diktatur. Under 80 år har deras oljeinkomster styrts av andra än folket. I morgon ska han börja förhandla om ett federalt styrinstrument och fördelning rättvist över landet. De är ett ungt samhälle som tror mycket på handelsavtal och stöd från världssamfundet. Övergång men skynda långsamt. Flera gånger sa han att EU är granne och därmed viktig men Rom byggdes inte på en dag, och det vet ju vi.

Inger Segelström

EU-parlamentariker, gruppledare
Vice ordf. PSE-women

Att leva som kurd och invandrare i Sverige: diasporiska erfarenheter

Pressmeddelande från Göteborgs universitet

Avhandlingsförfattare: **Minoo Alinia**

Kurdernas erfarenhet av Sverige är komplex. De upplever å ena sidan vardagsrasism och utanförskap som kurder och som invandrare och å andra sidan demokrati, politisk frihet och sociala rättigheter som medborgare/invånare, visar en doktorsavhandling i sociologi av Minoo Alinia. Den etniska diskriminering som Kurderna upplever i Sverige handlar i första hand inte om att de är kurder utan om att de inte är svenskar eller västerlänningar. De finner ett hem i den kurdiska gemenskapen när de känner sig utestängda från det svenska samhället. I denna process mobiliserar de sina livserfarenheter, identiteter, historier och kulturella traditioner som resurser för att överleva utanförskapet och främlingskapet. Dessa resurser mobiliseras för att skapa alternativa hem och gemenskaper inom ramen för de möjligheter som samhället erbjuder. "Hemland" blir i denna process väldigt central. I den bemärkelsen hemland kan vara en symbol för tillhörighet, trygghet och gemenskap och inte enbart något territoriellt.

Denna avhandling gör en sociologisk analys av exil och ofrivillig migration och behandlar frågor om ursprung, hemland och nationell tillhörighet i en kontext där: a) "rötter" och ursprung inte längre är enbart personliga frågor utan har blivit alltmer politiska kategorier; 2) migration och folkförflyttningar sker i en allt större omfattning och över större distanser; 3) nationella tillhörigheter, nationaliteter och ursprung är rangordnade i en global hierarki av makt och dominans och påverkar vardagslivet. Frågan är hur denna situation påverkar sociala relationer och hur migranter och flyktingar upplever sin situation samt hur de förhåller sig till den? Tjugo-två kurdiska kvinnor och män huvudsakligen bosatta i Göteborg har intervjuats och deras upplevelser, erfarenheter och kunskap utgör empiriska basen för denna studie. Avhandlingen fokuserar inte bara på indi-

vidernas erfarenheter av hur de har blivit bemötta, utan också på deras strategier för att dels bemöta och hantera situationen och dels för att överleva exilen, utanförskapet och stigmatiseringen. Dessa individuella motiv, behov och strategier diskuteras i relation till de sociala och politiska kontexter och diskurser som omger dem. Kännetecknande för dessa processer är deras komplexitet, mångtydighet och ambivalens, vilket författaren försöker lyfta fram, i synnerhet genom att fördjupa sig i genusfrågor inom det kurdiska exilsamhället.

Kvinnors och mäns erfarenheter av dessa processer, deras relation till Sverige och till kurdiska exilsamhället har jämförts. Studien visar att både kvinnor och män känner sig utestängda och alienerade i det svenska samhället och hittar därmed ett hem i den kurdiska gemenskapen. Kvinnorna visar, jämfört med männen, mer ambivalens i sina relationer till det kurdiska exilsamhället och utmanar ständigt dess gränser. Kvinnor som kollektiv blir betraktade av det svenska samhället som offer, medan männen som kollektiv betraktas som deras förtryckare. I egenskap av att vara kvinnor gynnas de kurdiska kvinnorna av samhället medan männen känner sig mer utsatta för diskriminering och rasism. Detta gör kurdiska kvinnor mer positiva och mer öppna gentemot samhället än de kurdiska männen.

Studien bekräftar att kurdisk nationalism har blivit starkare och mer utbredd inom kurdisk diaspora. Vidare argumenterar den för att kurdisk nationalism definierar sig inte i relation till Sverige utan att den snarare mobiliseras som en resurs för att motstå den påtvingade invandraridentiteten och för att överleva utanförskapet och stigmatiseringen som den innebär. Avhandlingens titel: *Spaces of Diasporas, Kurdish identities, experiences of otherness and politics of belonging*

KURDISTAN - "Den Bördiga Halvmånen"... ett land där civilisationen föddes en gång i tiden, men nu förstörd till oigenkännlighet huvudsakligen av de turkiska styren genom tiderna.

CIVILISATIONENS GROGRUND

Harry G. Nickles

Norr om den moderna staden Bagdad börjar Kurdistan, ett kuperat gräsbevuxet område i Irak, Iran och Turkiet med behagligt tempererat klimat. Där finns inte många viktiga moderna städer och heller inga märkvärdiga ruiner (1); bondebefolkningen där lever ett liv som knappast har förändrats något på många hundra år. Men historiskt sett är Kurdistan i en klass för sig. Det som gör området unikt är en händelse i födoämnenas och mänsklighetens historia - odlandet av växter och tämjandet av djur. Enligt allt tillgängligt arkeologiskt bevismaterial gjordes detta stora framsteg för första gången här. Det gav människan för första gången tillgång till säker och ätbar föda och detta i sin tur skapade den grundval på vilken all civilisation byggdes: byar, städer, nationer, kejsardömen, skrivkonst, litteratur, lagar, vetenskap.

Ingen vet hur dessa första kurdiska jordbrukare såg ut, vilken hudfärg de hade eller vilket språk de talade. De var glömda redan tusentals år före vår historieskrivnings början och i dag känner vi dem bara genom de föga upplysande lämningar man hittat under de högar av söndervittrat material, s.k. tell, som finns överallt i Mellan Östern. Men ben, delar av verktyg och säd ger vis handen att dessa män och kvinnor vände människosläktet från totalt beroende av naturens tillfälliga gåvor till kontroll över tillgång på föda.

Under de årtusenden som gått sedan människan dök upp på jorden hade hennes sätt att skaffa föda knappast förändrats något alls. Människorna levde i små flockar och åt vad naturen bjöd. Kvinnor och barn samlade frukt, nötter och säd, grävde upp rötter och tog tillvara lättfångat vilt som skölpaddor och sniglar. Männen jagade alla djur de kunde döda. ibland hade de gott om mat, men hungern var en ständigt lurande fara. När flocken ätit vad som fanns i naturen inom en lokalitet flyttade den på sig

Mycket, mycket långsamt, under en period av tiotusentals år, förbättrades människans teknik för födoan-skaftning. Hon uppfann bättre redskap och vapen, jagade skickligare och utnyttjade vilda växter på ett bättre sätt. Ungefär 9 000 år före Kristi födelse hade en del flockar lärt sig leva någorlunda hyggligt utan ständigt återkommande vandringar. Detta kunde bara hända på platser på jordklotet där omständigheterna var gynnsamma och en av dessa naturens egna Edens Lustgårdar var i norra Irak, där vilda får genomströvade slätterna och flera sorters kraftigt gräs - föregångarna till det moderna vetet och kornet - producerade ax med ätbar säd.

Det är därför inte av en händelse får och vete - två av de viktigaste födoämnena i Mellan Östern - tämjdes och odlades först. i båda fallen var utvecklingen långsam, för primitiva folk är hårdnackat konservativa. De flesta experterna tror att får var människans första kontrollerade födoämneskälla och att hållandet av de som boskap växte fram ur systematisk jakt. Män och pojkar utplacerade på linje drev, skrikande och viftande med armarna, de vilda fåren in i trånga pass mellan kullarna där de lätt kunde dödas. Nästa steg i utvecklingen var att inhänga infångade djur i en ravin med stängsel för öppningen.

I århundraden, kanske i ett eller två tusen år fungerade denna slags fårskötsel som något av ett lotteri och de flesta infångade djuren åts när vintern närmade sig. Eventuellt, och troligen då under milda vintrar, lät man några får leva till våren, de fick beta när det fanns gräs och utfodrades med lagrat hö när det inte fanns något. På så sätt började de föröka sig i fångenskapen och utvecklades så småningom till tamfår. De starkaste och minst fogliga djuren kanske dödades i första hand så att rasen blev allt mera tam. Slutligen var det en gång vilda fåret så tamt att det kunde beta fridfullt i flock utan att försöka fly.

Genom förvärvet av tämjda får inträdde en dramatisk förändring i människans födoämneshälsa och hennes sätt att leva. Hjordarna gav mer kött än de vilda fåren hade gjort och tillgången var säkrare. Människorna behövde inte längre vara utan kött om några jakter misslyckades.

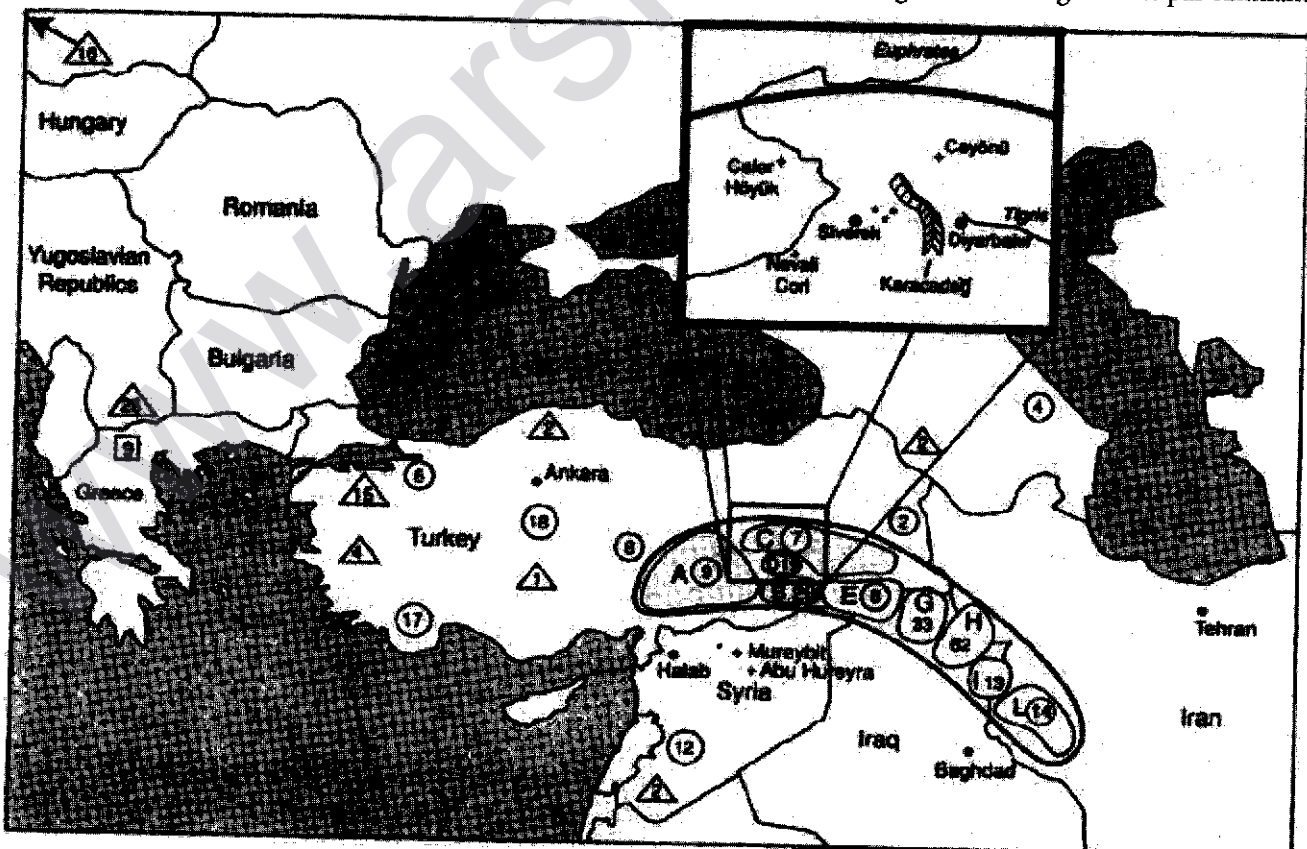
Men ännu viktigare var odlandet av växter, för det gav en tidigare okänd rikedom på föda och, det mest betydelsefulla, det gjorde människan bofast. Denna bragd utfördes måhända först av kvinnan, och dess första triumf var vetet, som fortfarande växer vilt i Kurdistan och skördas på det gamla sättet. *Triticum Dicocoides* från vilket nästan allt odlat vete stammar (2), frodas bäst på fuktigt högländ på mellan 600 och 1300 meters höjd. Ett fält med *Triticum Dicocoides* är ganska likt ett mindre stånd odlat vete, men det finns viktiga skillnader. Axen på det vilda vetet är kortare och kornen mindre och varje korn är hårt inneslutet i sitt skal. När axen mognar har kornen en benägenhet att sträva utåt från stjälken för att föras iväg av vinden eller av djur.

Ursprungligen samlade kvinnorna det vilda vetet genom att bryta av axen eller plocka med sig kornen. Senare använde de skärivor av trä eller ben med en liten besats av flinta och med dessa kunde de skära av flera ax på samma gång. I detta område har man funnit gamla skärivor på vilka flintan varit blankslipad straxt bakom eggen - den har slipats för tusentals år sedan av kiselsyrepartiklarna i vetestrået.

Man är inte jordbrukare för att man samlar vilt vete, även om man gör det med en skicklig t gjord skära. Men så småningom kom kvinnorna underfund om att tillgången på vete kunde ökas om man sådde några av de korn man samlat på platser där vilt vete inte växte naturligt. Denna revolutionerande insikt kan de ha fått genom att lägga märke till att blötägga kärnor ofta grodde och växte upp till små gröna plantor liknande dem de sett växa vilt.

Man kan bara gissa sig till hur dessa de tidigaste odlade fälten såg ut. Kanske sådde kvinnorna först säden på platser där floder täckt jorden med slam, eller kanske valde de ut ställen med lågt gräs och grävde ned de med sina rotgrävningspinnar. Både sätten bör ha lyckats och när de hade blivit lite säkrare kom de underfund om att vete inte växte enbart på högplatåer. Det växte även om man planterade det längre ned på bördigare slätter och på kullarna.

Människans första kontrollerade tillförsel av föda, får och vete, kom att forma grundvalen för en renodlad jordbrukande existens. Så snart fåren var tillräckligt fogliga för att drivas på bete om morgonen och tillbaka i säkerhet om kvällen kunde de ströva över ett ansenligt område och omvandla en myckenhet gräs och örter som människomagen inte kunde smälta till närande kött. Vetet var ännu mer värdefullt, delvis därför att det förekom så rikligt men också därför att man av det gjorde mat som kunde lagras under lång tid. Ett par tunnland

bra jord sådd med vete kunde med litet tur förse en fam-
milj med huvuddelen av den föda som behövdes under
ett år. En by med flera hundra invånare kunde leva på
sina får och sitt vete och inte behöva gå längre än en halv
mil för födans skull.

Riktigt så enkelt var det förstås inte. inte all jord var
bra och man visste föga om hur man höll den produk-
tivt. Och man måste tänka på försvar; en by med väl-
bärgade bönder skulle troligen bli överfallen av hungriga
nomadiserande jägare. Men byar blomstrade genom
tämjda djur och vete. Den mest berömda av dem är Jar-
mo, första gången utgrävd 1948 av en expedition från
University of Chicago ledd av Robert J. Braidwood.

På kartan ovan visas utbredningen av boplatser sedan
människan börjat bruka jord i Kurdistans (överst) hög-
land, som var det område i Mellersta Östern där växter
och djur - vete och får - först odlades och tämjdes. De
svarta trianglarna utmärker platser för de tidigaste bo-
platserna, som nu vittrat ner till ruinhögar. Dessa ruiner,
som kallas tells, visar hur de tidiga jordbrukarna drog sig
söderut till lågliggande områden i Mesopotamien, till
området mellan floderna Eufkrat och Tigris. Där var jor-
den bördigare, befolkningen växte och människorna ut-
vecklade komplexa system med lagar, religion och skrift
- grundvalen för ett civiliserat samhälle.

Jarmolämningen är en låg jordvall på en kulle ned-
anför en bergskedja i norra Irak öster om oljestaden
Kirkuk. Liksom många andra av dessa jordformationer
i Mellersta Östern består den av slam blandat med sön-
dervittrade spillror efter byar som efter varandra byggts
på samma plats. Braidwood fann minst 15 klart avgrän-
sade lager; vart och representerande ett stadium på en
utveckling. i det djupaste lagret 7 ½ meter ned, fann
han den äldsta och mest primitiva kulturen, en by som
uteslutande tillägnat sig det agrara levnadsättet. Den var
uppförd ca 6800 f Kr. På sätt och vis kan denna tid-
punkt sägas utgöra början till människans långsamma
utveckling mot civilisation.

Det ursprungliga Jarmo hade ca 30 hus på ett områ-
de av ungefär 2 ½ tunnland. Det kan ha haft uppskatt-
ningsvis 200 invånare och dessa var säkerligen jordbru-
kare. Man fann många ben från får i vad som en gång
måste ha varit otrevligt stinkande avskrädeshögar och
en stor del av benen hade tillhört årgamla får. Detta är
en trolig ålder för slakt av husdjur men mindre troligt
som rester från djur fällda vid jakt, då man får djur av
alla åldrar.

Jarmos vete hade en stor nackdel från de primitiva
husmödrarnas synpunkt. Det skal som omslöt varje

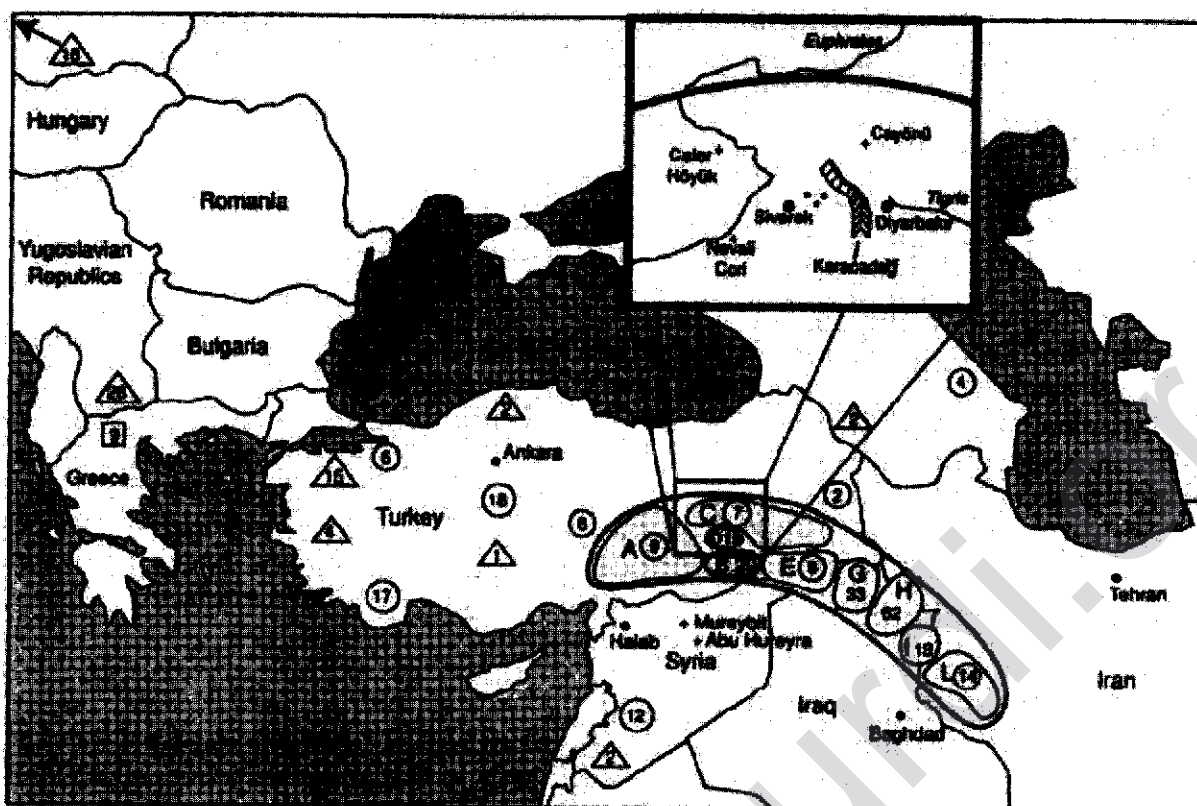
kärna var hårt och orubbligt och var svårt att avlägsna
från kornet. Dagens bönder stöter vetet i en mortel för
att få bort skalen och kvinnorna i Jarmo gjorde antagli-
gen på samma sätt. Vad de gjorde därefter vet man med
någon säkerhet. De lade de rensade kornen på kupiga
urholkade stenar och malde dem till mjöl med mindre
stenar. Sådana "sadelkvarnar" användes i tusentals år
utan nämnvärd förändring. Det första brödet bakades i
tunna kakor på de flesta flata stenar, svarta av eld, som
man funnit på många gamla härdar. Än idag kan man,
om man går in i en bondstuga i det moderna Kurdistan,
får se hur husets fru bakar utsökt bröd med denna 9
000 år gamla metod, även om hon gärna bakar det på
metallplåtar över en liten eld istället för heta stenar.

När man väl kommit över bottenskiktet i Jarmoläm-
ningen uppträder lergods och därmed yppade sig nya
kokmöjligheter. Nu kunde man genom kokning få det
segaste kött mört och framställa goda sopor och grytor.
Vete kunde göras till nötsmakande *burgul* (3) genom
att man kokade kornen, så som man fortfarande gör i
Mellersta östern. Sega rötter kunde bli mjuka och där-
med befriades människans tänder från en betungande
uppgift. I de övre lagren i Jarmo har man också funnit
"bikupe"-ugnar av lera. Till en början kan de ha använts
för att torka eller rosta vete, men samma ugnar kunde
också användas för att halstra kött eller baka bröd.

Ärtor, linser och andra skördar kompletterade så
småningom vetet. Getter blev husdjur kort efter fåren
men nötboskap och grisar kom mycket senare. Jarmos
kosthåll var inte fömämt, men så när som på bristen
på kyckling och vissa mjölkprodukter skilde det sig inte
mycket från den mat som äts i byar på landet i Mellersta
östern idag.

Den enkla men riktiga vete-får-dieten hade en fun-
damental betydelse för de första böndernas levnadsätt.
I de första agrarbyarna av Jarmos typ var husen mycket
lika varandra; där fanns inget som kunde identifieras
som verkstad eller överklasskvarter. Men när jordbru-
ket växte i omfång fick bönderna överskott av föda och
man började byta sin överskjutand del mot saker som
tillverkades av icke-bönder som besatt speciella yrkes-
kunskaper.

Senare samhällsbildningar . försörjde specialiserade
krukmakare som gjorde mycket bättre krukor än de
böndema. Själva kunde tillverka på sin fritid. Andra
specialister gjorde fömämliga sten-, ben- eller träred-
skap, fick en andel av byns överskottsföda och bildade
en växande klass av skickliga hantverkare. Andra åter,
föregångare till köpmännens klass, gjorde långa resor för

att byta byns produkter mot varor som man inte hade, som t. ex. obsidian för att göra vassa knivar.

Kort efter det att man börjat bruka jord ställdes bönderna inför det besvärliga problemet om vem som ägde vad. Jägare och samlarfolk har i allmänhet föga begrepp om ägandet. De äger sina verktyg, vapen, kläder och andra personliga tillhörigheter, men jaktomridet delas lika av alla och ett härbärge är alltför tillfälligt för att anses som viktigt. Med bönder är det annorlunda. De bor i permanenta bostäder och de behöver veta vilken jord de skall bruka och var de kan låta sin boskap bcta. Allt eftersom befolkningen växte blev det nödvändigt att ha lag och styrelse för att lösa tvister rörande jord och andra äganderättsförhållanden.

Arkeologerna vet inte exakt vilken sorts styre bönderna först utvecklade. Ursprungligen var det troligen helt informellt: allmänna rådslag kan ha ägt rum inför hela samhället eller inför ett råd av äldste. På andra håll i Mellersta Östern kom byarna att innefatta något som kan tolkas som tempelgårdar i centrum. Tempel förutsätter ett etablerat prästerskap och om präster kan övertyga folk om att de kan påverka gudarna kan de snabbt komma i åtnjutande av både egendom och makt. Såde första styrande i byarna kan mycket väl ha varit prästhövdingar som utförde mystiska riter i templen och agerade som domare över invånarna.

Folket i de små byarna på kullarna i Kurdistan fär-

dades varken långt eller fort på denna väg mot avancerad civilisation. Snart uppnådde de ett levnadssätt som var väl anpassat till omgivningen och där behoven av förändring var små, men slutligen blev området uppe bland de svala kullarna överbefolkat. Några begav sig iväg därifrån och en del sökte sig till Mesopotamien, den låga platta slätten kring Eufkrat och Tigris som nu bildar södra Irak. Här var klimatet hett och det regnade för litet för att man skulle kunna få tillräckligt stora skördar. Men omkring år 5500 f.Kr. lärde pionjärerna på slätten sig att bevattna sina åkrar med vatten som de ledde från små biflöder. Denna nya teknik öppnade dörren till en skattkammare vad beträffar föda och en fast befolkning började växa upp längs flodstränderna.

När historien nått denna punkt förde sättet att anskaffa föda åter med sig stora framsteg för civilisationen - framsteg som ytligt sett har mycket litet att göra med föda. Konstbevattning kan inte utföras i någon större skala av bönder som arbetar individuellt. Att bygga ut och driva ett komplicerat nätverk av dammar, vattenportar och kanaler fordrar många män och en stark ledning för att planera arbetet och driva systemet. I Mesopotamien bibehöll måhända styrelseformen sin primitivt demokratiska karaktär till en början, men snart dominerades bönderna av en samling tjänstemän, religiösa och världsliga, som gjorde anspråk på en stor andel av deras skördar. Det var dessa styrande som planerade och ledde

arbetet med anläggningarna, för det allmänna, anläggningar som även våra dagars ingenjörer skulle beteckna som mycket omfattande.

Trycket av denna byråkrati grundad på jordbruk kan inte ha varit uppskattad (utom för byråkraterna), men det gav en annan viktig puff” åt civilisationen: skrivkonsten. Och åter hade det stora framsteget mycket med mat att göra. Tjänstemän och landägare måste kunna hålla reda på arrenden och skatter - som vanligen betalades i säd - och så småningom utvecklade de ett system med meningsfyllda tecken som le ristade in på små lertavlor. De första tecknen var bildtecken, förenklade avbildningar av konkreta föremål. De var klumpiga, men så småningom utvecklades de till vedertagna skrivtecken, lika effektiva som bokstäverna i ett alfabet.

Med skrivkonsten fick civilisationen ett mäktigt redskap. Traditioner, lagar och redogörelser var inte längre avhängiga av minnet. De kunde skrivas ned och bevaras och utvecklade meddelanden kunde sändas utan risk av felkällor. Man kunde göra upp planer, teckna ned dem och hålla sig till dem. Styresmän kunde regera effektivt på avstånd i kraft av skrivna lagar och instruktioner. Den skrivna litteraturen uppstod. Läskunniga människor blev en ny yrkesgrupp och man inrättade skolor för att undervisa dem.

Ca 3000 f.Kr. var Mesopotamien, som då kallades ”Sumer eller Kaldéen ett högt civiliserat land med många städer omgärdade av stadsmurar och krönte med fulländade tempel. Landets poeter skrev religiösa epos och dess astronomer beskrev planeternas rörelser. Hantverkarna gjorde vackra föremål i silver, koppar, textil, keramik och guld som köpmännen förde till avlägsna länder. Med köpmännen spreds de stora idéer på vilka civilisationen vilar: skrivkonst, statskonst, rätt och en massa teknologi. Mesopotamien påverkade alla de andra länderna i gamla världen i mycket högre grad än Egypten, deras första konkurrent. Hebréerna förvärvade mycket av sin kultur från Mesopotamien, vilket tydligt framkommer i berättelsen om Abraham, som utvandrade från Ur till Kaldéen. Mesopotamiska fardigheter och idéer spred sig till Grekland och Rom i väster och till Indlen och Kina i öster. Och allt detta emanerade ur att människan började skaffa sin föda på ett nytt sätt - en revolution som igångsattes av dessa de första bönder som tämjde får och sådde vete på kullarna i Kurdistan.

ÖVERSÄTTNING TILL SVENSKA:
ULLA BJÖRKLUND-CARLSSON, KNUT BJÖRKLUND

VÅRA FOTNOTER & FÖRKLARINGAR

- 1: Förutom den 5km långa, 17m höga och 4 m breda stadsmuren - världens näst största efter den kinesiska - i staden Amida, även kallad Diar-i Bakr. Murens byggår 349 e Kr. Stadsmuren i Hawlér (Arbil) är en tidlös historisk bebyggelse.
- 2 : År 1997, nästan 30 år efter denna artikel författades har den ansedda vetenskap tidskriften **Science** (ISSN:0036-8075) publicerat forskningsresultat (971114) från ett tyskt forskarlag som gjort DNA analys på veteprover från jordens alla kontinenter och med hjälp av denna moderna teknik konstaterat att allt odlat vete på jorden härstammar från bergstrakterna Chiya-i Qaratj (Qaracadagh) i provinsen Amida (Diar-i Bakr - staden med jättavattenmeloner) i norra Kurdistan.
- 3: **Savar** är sedan gammalt kurdiska lantbrukares basfödoämne. Man kokar vetekorn och låter de sedan soltorka. Efteråt stöts vetet i en mortel (*corn*) för att få bort skalerna. När det är klart så krossas vetet sönder i en kvarn (*destar*) tills vetekornet blir 4-6 delar. På så sätt har man fått fram ett sädesföda som kan kokas och serveras.
- 4: **Tell** (kulle) - en av traktens mest kända som på kurdiska kallas *Gira Elo* (tell Elo), i staden Amida (Diyar-i Bekr), år 1928, öppnades av den turkiska militära underrättelsetjänsten och dess förhistoriska innehåll fördes bort till Ankara. Troligen all detta värdefulla innehåll förstördes för att det handlade om kurdernas historiska arv som Turkiet är speciellt fientligt inställd till det. Inga presskonferenser gjordes och förstas inte heller något vetenskapligt studieresultat blev av detta.
- 5: Det som speciellt bör poängteras i detta sammanhang är kvinnans viktiga historiska roll och betydelse i mänsklighetens utveckling. Enligt den amerikanska arkeologen Robert J Braidwood författaren till den vetenskapliga avhandlingen **Preshistoric Investigations in Iraqi Kurdistan - 1960** och den australienska forskaren Gordon Child som författat den omtalade boken: **What Happened in History - 1942**, var det kvinnor som med egen kraft kom på idén att man kunde odla det vilda *vetet Triticum Dicocoides* och föra människosläktet ett stort steg närmare civilisationen. Men idag ser vi med stor besvikelse och häpnad att främst i sådana länder som Turkiet, Iran, Iraq, Syrien och Saudiarabien, (i stort sätt i i hela Mellan Östern) behandlas, exploateras kvinnan som ett objekt som man kan äga, köpa och sälja. Varför behandlas kvinnorna - *civilisationens skapare* på detta oacceptabla sätt i dessutom den omedelbara närheten av civilisationens vagg, är en av vår tids största social-politiska fråga.

De grymma turkiska åren

PER-ERIK WENTUS

Historiker

Kurder som ett folk är inte okänt i Sverige. Även de som inte medvetet följt vad som hänt de, har åtminstone en vag uppfattning om att kurderna under årtionden fört en ojämn kamp för ett människovärdigare liv och att många tvingats fly. Fast denna kunskap härrör för de flesta, mestadels ur nyhetsbilder som fladdrat förbi. Mera sällan har kurdernas faktiska levnadsomständigheter konkretiserats för en svenskt allmänhet.

Lales Qasos berättelse om vad han erfarit är mycket konkret. Den lämnar ingen i ovisshet om vad det kan innebära att födas som kurd. Hans levnadsöde är ingalunda unikt. Qaso är en bland många som suttit fången i det ökända fängelset i Diyarbekir. Och för alla klen-trogna som tänker 'nåväl nåt fuffens har de väl haft för sig, ingen rök utan eld' bör följande bringa eftertanke.

Qaso skriver:

"Åhörarna släpptes in till domstolsgården efter nog-grann visitation och där fick de stå i led.

En krävande exercis följde visiteringen.

Militären började ge order.

"Släpa er fram på marken sittande!"

Människorna satte sig ner och försökte hasa sig fram på sina arslen så gott det gick.

"Upp med er!"

Alla hoppade upp.

"Spring, era kräk!"

Både unga och gamla började springa. Genast kom nästa order.

"Sitt, idioter!" Alla satt.

Exercisen varade i en halvtimme och samma order ropades ut om och om igen, och människorna gjorde som de blev tillsagda att göra. De som inte klarade exercisen misshandlades av militären, och skickades bort eller fördes till häktet. Militären var hårdare mot männen och fler män än kvinnor häktades. Ungefär femtio anhöriga av tvåhundra klarade exercisen och de fick lov att komma in i väntrummet där fick de order om att

sitta ner med huvudet nerböjt och blicken fäst i marken. De fick varken prata med varandra eller med militären. Hälften av de återstående anhöriga klarade denna sista del av provet. Av de ursprungliga tvåhundra återstod bara tjuugo eller trettio som fick lyssna på rättegången. Väl inne i domstolens sal var de lika utsatta som fångarna och var tvungna att följa samma regler.

De fick inte besöka toaletten, inte röra sig, inte klia sig och inte hosta. Om de anhöriga bröt mot en enda regel föstes de ut ur salen. De fick motta slag och örfilar. De fick sina namn på spärllistan över dem som inte fick lyssna på rättegången.

Turkiet, där detta försiggått, strävar efter att bli medlem i den Europeiska unionen. Tills nu har landet inte uppfyllt kravet, enligt Köpenhamnskriterierna som säger, att medborgarna måste garanteras rättssäkerhet; att de mänskliga rättigheterna ska respekteras liksom att minoriteters skydd ska garanteras. Och det räcker inte med att lagar och förordningar förskriver rättssäkerhet. De måste fungera i verkligheten.

Europeiska unionens stadga om grundläggande rättigheter (2000) föreskriver i artikel 48:1 "Var och en som blivit anklagad för en lagöverträdelse skall betraktas som oskyldig till dess hans eller hennes skuld lagligen fastställs." Och i 48:2, "Var och en som har blivit anklagad för en lagöverträdelse skall garanteras respekt för rätten till försvar."

Orden är inte enbart vackra utan nödvändiga. De utgår från tanken att varje individ har s.k. rättskapacitet. Det är rättigheter som inte kan upphävas. Denna princip, om att ingen kan fråntas sin rättskapacitet, är ett av grundelementen i demokratin. Den fastslår att varje människa, vad hon än anklagas för, är en samhällsmedlem med grundrättigheter som alla andra. Och därmed avvisas kategoriskt alla grunder till två företeelser som ännu anfäktar våra samhällssystem; hämnden och rasismen. Rätten till oskyldighet, tills annat bevisats, kan i sin tur endast fungera om öppenhet och yttrandefrihet råder. Det är endast så som - en annan av demokratin förutsättningar - offentlighetsprincipen kan verka. Och kravet på offentlighet är nödvändigt för att demokratin bärare - allmänheten - ska kunna kontrollera staten genom att utkräva ansvarighet av dess representanter.

När Lales Qaso i sin bok blottlägger vad som skett i hemlighet och utanför massmedias uppmärksamhet är det således ingen angelägenhet enbart för kurder, utan för alla oss som har intresse av ett samhälle där inte bara plikter utan även rättigheter är verkliga.

**Fredrik Malm frågar
migrationsministern:
Tydliggör kurdiska flyktingars rätt**

– Det finns stor risk att kurder från Turkiet som avvisas och utvisas från Sverige blir gripna och utsatta för omänsklig behandling, när de är tillbaka i Turkiet. Jag menar att det är viktigt att Sverige tar hänsyn till skyddsbehov och inte låter flyktingar som riskerar förföljelser i hemlandet utvisas.

Det säger **Fredrik Malm (fp)**, riksdagsledamot, som på fredagen lämnar en skriftlig fråga till migrationsminister Tobias Billström. Frågan gäller vilka åtgärder regeringen vidtar för att tydliggöra kurdiska flyktingars rätt att få flyktingsskap i Sverige om de riskerar hot och förföljelser i Turkiet?

– Sedan Turkiet fick klartecken för förhandlingar om ett framtida EU-medlemskap har praxis ändrats vad gäller flyktingsskap från Turkiet. Allt fler kurder från Turkiet nekats idag asyl i Sverige. Som exempel kan nämnas att endast en av tio kurder från Turkiet har beviljats flyktingstatus i Sverige de senaste åren.

– Förföljelserna av kurder i Turkiet är fortfarande utbredd och systematisk. I år har nya oroligheter brutit ut i landets kurdiska delar. Trots EU-förhandlingar pågår en rad rättsprocesser mot kurdiska politiker för att de brutit mot lagstiftning som förbjuder påståendet att det existerar minoriteter grundade på etniska, språkliga eller regionala grunder, säger **Fredrik Malm (fp)**.

Pressmeddelande från folkpartiet liberalerna i riksdagen 06-10-20

Fredrik Malm, riksdagsledamot (fp)
0703-04 46 41, fredrik.malm@riksdagen.se

Mikael Persson, presssekreterare (fp)
0708-54 90 65, mikael.persson@riksdagen.se

KURDISKA RIKSFÖRBUNDET FÖRDÖMER BOMBDADET I DIYARBAKIR

Bombdådet i Diyarbakir den 12 september, som dödade elva personer, varav sju barn, och skadade ytterligare femton personer, är den senaste i en rad provokationer som syftar till att hindra och försena den demokratiska utvecklingen i området.

En grupp som kallar sig för Turkiska Hämnbrigaderna (TIT) har förklarat sig stå bakom dådet. På sin hemsida har TIT slagordet "En bra kurd är en död kurd".

Kurdiska Riksförbundet fördömer terrordådet den 12 september liksom alla andra våldsaktioner och provokationer i dagens turkiska Kurdistan.

Kurdiska och turkiska demokratiska krafter arbetar målmedvetet med fredliga medel för kurdernas rättigheter och andra framsteg som kan ge Turkiet en plats i EU. Samtidigt fortsätter den demokratiska utvecklingen i irakiska Kurdistan. Det ligger inte i det kurdiska folkets intresse att det uppstår en våldsspiral i turkiska Kurdistan.

Kurdiska Riksförbundet ser allvarligt på läget och kräver att Sverige verkar för att en opartisk internationell delegation undersöker det här årets rad av allvarliga händelser.

Vilka är det som gömmer sig bakom Turkiska Hämnbrigaderna (TIT) och andra täckmantlar?

Vilka är det som skapar och försörjer dessa våldsorganisationer med turkiska eller kurdiska namn som dödar civila?

Vilka kopplingar har dessa organisationer och händelser till militären och staten?

Denna onda process måste stoppas så fort som möjligt. För det behövs en internationell undersökning och påtryckningar på regeringen i Ankara.

2006-09-14
Kurdiska Riksförbundet

Pippiböcker fast i turkiska tullen!

Pippi Långstrump och 54 andra svenska barnboksklassiker översatta till kurdiska riskerar att brännas upp i Turkiet nu på söndag.

Böcker med Pippi Långstrump och Alfons Åberg på kurdiska har stoppats i den turkiska tullen i Istanbul och nu kan böckerna komma att förstöras.

Dom turkiska myndigheterna kräver att biståndsorganisationen KOMAK bekostar en grundlig granskning utförd av turkiska översättare. Annars riskerar hela det svenska biståndsprojektet att brännas upp.

Kravet ställt till den svenska biståndsorganisationen KOMAK var att bekosta fem lärare för att dessa i två till tre månader skulle kontrollera att böckerna inte innehåller någon förolämpning mot turkiska staten eller landsfadern Mustafa Kemal Atatürk.

Svenska ambassaden i Ankara har framfört idén att skicka turkiska översättningar av var och en av de 25 titlarna men har fått nej. Vare enda exemplar skall läsas igenom, enligt myndigheterna.

1.208 böcker Leveransen som omfattar 55 olika titlar och 1.208 böcker, fastnade i tullen den 7 augusti. Böckerna var tänkta att skickas till nyöppnade bibliotek i fem kurdiska byar. Enligt svenska ambassaden i Ankara saknas tillstånd från turkiska utbildningsdepartementet. Om tillståndet inte ges om tre dagar har tullen rätt att förstöra leveransen.

Kulturnyheterna

Pressrelease

Svenska barnböcker fastnade i tullen i Istanbul!

Hej!

Enligt vår kund i Batman-provinsen (kontaktperson i Istanbul) fick vi idag veta att vår sändning av barnböcker till Batman har fastnat i tullen i Istanbul.

Barnböcker beställdes av KOMAK (Kurdiska rädda barnen i Sverige) och beställningen finansierades av *Olof Palmes fond*. Barnböckerna skulle till Batman regionen, till folkbiblioteken i området. Barnböcker är översatta till kurdiska och turkiska och de flesta är skrivna av kända svenska barnboksförfattare; som Astrid Lindgren, Sven Nordqvist, Ulf Löfgren, Gunilla Wolde, Jujja Wieslander, Gunnilla Bergström, Inger Sandberg, Lennart Hellsing, Margareta Ekström, Tord Nygren, George Johansson, Svens Lidman m.m.

Under de senaste två åren har vi sänt samma böcker till provinserna Diyarbakir och Van. Böckerna delades till kurdiska barn i området. Det har inte varit några problem hittills.

Barnböcker på kurdiska borde väl inte vara förbjudna i Turkiet!

Ali Ciftci

Apec Förlag AB

Tfn: +46 8 761 8118

E-post: apec.t@telia.com

Protestera mot Baker-gruppens förslag!

Många kurder har den senaste tiden tagit kontakt med Kurdiska Riksförbundet, oroade och upprörda över den rapport som nyligen lämnats till USA:s president från The Iraq Study Group, ledd av James Baker och Lee Hamilton.

I irakiska Kurdistan har president Massoud Barzani reagerat på rapporten med skarp kritik. Kurdiska Riksförbundet instämmer i kritiken och förstår oron bland i synnerhet irakiska kurder. Våra viktigaste invändningar är följande:

Vi vill inte se en ökad makt för regeringen i Bagdad med motsvarande försvagning av irakiska Kurdistans självständighet.

Vi är emot att grannländer ska blanda sig i Iraks och därmed irakiska Kurdistans angelägenheter.

Vi är emot Baker-gruppens förslag att, i strid med Iraks demokratiskt antagna författning, skjuta upp den planerade folkomröstningen om Kerkuks tillhörighet.

12.12.2006

Kurdiska Riksförbundet

Till statsminister Fredrik Reinfeldt

Vi vill härmed sända våra hjärtliga gratulationer till Dig och Din regering för er framgång i valet och era nya poster i samhället.

Vi ser fram emot ett gott samarbete med Er.

Vänliga hälsningar, på styrelsens vägnar

Sermin Bozarslan, Förbundsordförande
Kurdiska Riksförbundet

Till integrationsminister Nyamko Sabuni

Vi vill härmed sända våra hjärtliga gratulationer till Dig för Din framgång och nya post i samhället.

Vi ser fram emot ett gott samarbete med Dig.

Vänliga hälsningar, på styrelsens vägnar

Aycan Sermin Bozarslan, Förbundsordförande
Kurdiska Riksförbundet
2006-10-24

Tonsätt min passion

Du är mina håglösa ögons sökande,
mina modfälda händers väntan

Stå inte tillbaka

Närma dig!

Låt kärleken inom dig flöda i en kaskad

Älska mig!

Min passions glöd

Med en vansinnig längtan

Åtrår jag dig ikväll

Kom!

Tonsätt min passion

Skapa vår symfoni ikväll

Frustration

jag känner frustration

fråga mig inte varför, jag kan själv inte svaret

kanske beror det på dig

kanske är jag orsak;

mitt inre växande kaos

säg mig, är det fel att vilja

språka med dig

att vilja

höra dig,

känna dig

att vilja

visa ömhet för dig

att vilja

älska dig

säg, är mina känslor en börda för dig?

oh, jag orkar varken fundera

eller skriva en endaste tanke mer...

jag känner frustration, fråga mig inte varför...

Översättning: Kaktus

Mahmut Baksi

Minnen i exil

I urval, redigering och svensk bearbetning av
Elin Clason

Mahmut Baksis "Minnen i exil" i urval, redigering och svensk bearbetning av Elin Clason är en självbiografisk skildring av Mahmut Baksis liv från sex års ålder i Kurdistan till hans död den 19 december 2000 i Stockholm. Den kom ut hösten 2006 och innehåller publicerade och opublicerade texter av Mahmut Baksi. Den första hälften skildrar hans barn- och ungdom som sonson till en mäktig, rik och brutal jordägare. Enligt Erik Löfvendahl i Svenska Dagbladet den 29 december 2006 är: "Barndoms- och uppväxtskildringen i *"Minnen i exil"* storartad litteratur."

Den första delen av hans bok handlar om hans liv i morfaderns byar, om skolåren i städerna Bismil och Bitlis, åren på internatskolan, militärtjänsten och tiden som journalist och fackföreningsledare i Istanbul. 1970 flydde han till Tyskland och därifrån 1971 till Sverige. Här finns starka beskrivningar av livet på den kurdiska landsbygden på 1940- och 50-talen, av mekaniseringen med traktorernas ankomst och om jordägarens skoningslösa utnyttjande av natur och människor.

Andra delen av Mahmut Baksis bok består av Elin Clasons bandinspelade intervjuer, som hon gjorde med författaren hans sista höst i livet efter 30 år i exil. Mahmut Baksi led av en hjärt- och kärlsjukdom och behandlades med dialys fyra gånger i veckan under sju år. De samtalen

handlar om hans författarskap i Sverige, hans resor i Europa, återseendet med Turkiet, mötet med Öcalan och sorgen över sjukdomen och bitterheten över att ha blivit övergiven av delar av sin familj och vänner. Elin Clason har skrivit ett efterord om Mahmut Baksis död. Peter Curmans tal vid minnesstunden den 2 januari 2001 i Allhelgonakyrkan i Stockholm, finns också med. Han var ordförande i Sveriges Författarförbund, där Mahmut Baksi, var styrelsemedlem några år. Mehmet Uzuns förord till Mahmuts bok på kurdiska *Serhildana Mala Eliyê Ünîs*, som kom ut 2001 efter hans död, finns också med i "Minnen i exil".

"Minnen i exil" går att beställa på Akademi-bokhandel och på nätet på adlibirs.com.

En ny bok av Rohat Alakom

Kurderna Fyrtio år i Sverige (1965-2005)

Ur förordet:

År 2000 gav Rohat Alakom ut *Svensk-kurdiska kontakter under tusen år* och slog säkert många läsare med häpnad när han redogjorde för hur nordbor och kurder kommit i beröring med varandra redan i slaget i Berda`a år 943 under vikingatiden eller hur de stred på samma sida i Prutfälttåget mot ryssarna 1711 under Karl den XII:s tid, slagen som få hade hört tals om. Nu fortsätter Alakom med att berätta kurdernas svenska historia under de senaste fyrtio åren. En kort men intensiv tid! Dock en tid som medfört längre och djupare kontakter mellan kurder och svenskar än någonsin tidigare under de tusen årens historia...

"Kurderna har inget eget land men de gör alltid betydande insatser när de kommer ut i andra sammanhang," sa pappa. Men det dröjde tills jag fick se en levande kurd i mitt liv. Det var 1954. Min man och jag färdades i vår sönderkörda bil från Karachi i Pakistan till Stockholm. Mitt i souken i Täbris såg vi en kurdisk familj, vars färgrika klädsel bröt sig mot den manliga gatubildens gråa klädtristess. Och när vi kämpat oss upp på oländiga, smala vägar över bergpassen mellan Azerbeijan och Anatolien, där gränsen mellan Iran och Turkiet går, möttes vårt öga av en ljuvlig syn: ett korngult vetefält under knallblå himmel med rödklädda kvinnor som plockade blommor. "Det är kurder," sa min man högtidligt...

Trots att jag följt den politiska utvecklingen i stora drag var jag inte alls förberedd på vad som väntade mig när jag kom hem till Sverige 1985: mitt kära avlägsna hemland var fullt av kurder! Hur i all sina dar hade detta gått till? Undrade jag. Det skulle ha varit enbart glädjande om inte bakgrunden hade varit så tragisk. Var kom dessa kurder ifrån

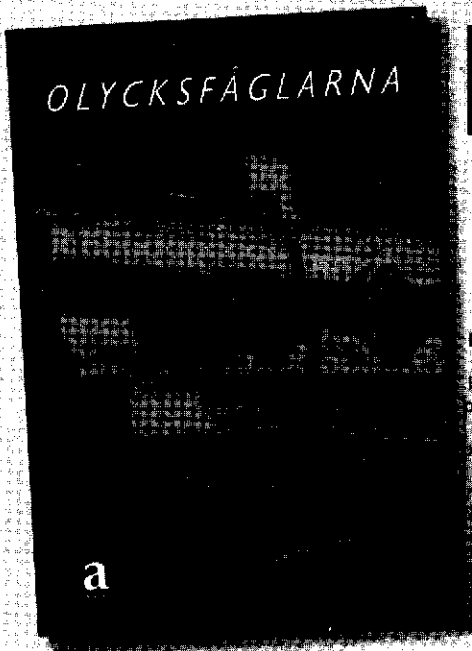

och varför? Varför kom de just hit? Hur levde de här, vad gjorde de här? Det är just sådana frågor som *Kurderna - Fyrtio år i Sverige* vill svara på.

...
Kurder i Sverige har en stark identitet i europeiska sammanhang och har gjort sig kända bland andra västeuropeiska kurder för sina försök att utveckla och rekonstruera den kurdiska kulturen under exilens villkor, konstaterar Rohat Alakom slutligen. Vad som här uppräknats är bara en bråkdel av denna boks rikhaltiga innehåll, som kommer att vara till ovärderlig nytta inte bara för alla svenska institutioner utan för var och en som vill kunna bedöma medias nyhetsrapportering objektivt och för alla som känner en kurd och är intresserad av den kurdiska kolonins välbefinnande i Sverige och alla som planerar svensk invandringspolitik; ingen annan svensk invandrargrupp har åstadkommit en liknande rapport, uttömmande och detaljerad, en verklig uppslagsbok men också en sann berättelse ur livet med en forskares exakthet och övöld.

Sigrid Kahle

OLYCKSFÅGLARNA

Olycksfågarna

Översättning från turkiska: Mats Müllern

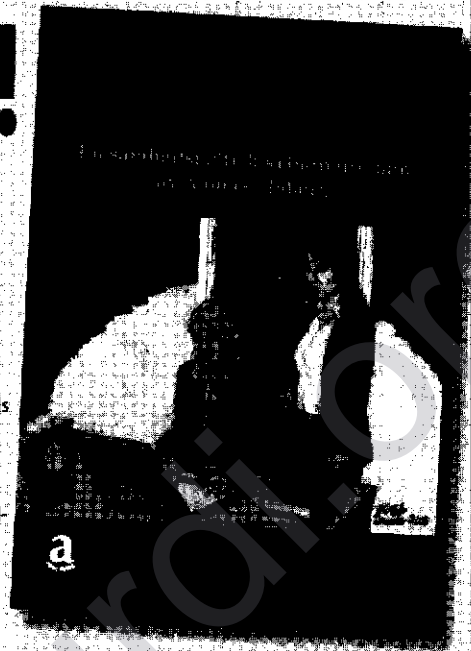
Boken handlar om livet kring en tågstation. Olika vardagliga händelser presenteras som noveller utan titlar. Samma personer återkommer i flera noveller och livet, som är stundvis grymt och stundvis skattretande, beskrivs i en mycket ledig stil med en annorlunda berättarteknik. Författaren har stor kännedom om järnvägar och olika sorters tåg och gedigen yrkeskunskap som han drar nytta av på ett mycket ödmjukt sätt.

Nyheter!

Hamdi Ozyurt är kurd från Turkiet. Han bor i Sverige, på Gotland, sedan 1989. Han skriver barnböcker, dikter och noveller och ritar politiska satirer. Hittills har han gett ut 14 böcker. Fyra av dem är romaner.

Anders Moberg är utbildad till religionshistoriker och språkvetare vid Lunds universitet. Han har sedan vidareutbildat sig till lärare och arbetar sedan sju år tillbaka på en invandrarutbildnings skola i Malmö. Dödande fakta är Anders Mobergs debutroman.

Dödande fakta

Kriminalroman

Författaren har valt att baka in i boken sin samhällskritik och analyser över våra beteendemönster, samt ger här och var också historiska förklaringar till vårt beteende i en deckare som i högsta grad beskriver dagens svenska urbana samhälle. Hans debutroman "Dödande fakta" är den första i en planerad serie på fem kriminalromaner med fokus på olika samhällsfrågor och integration.

Barnböcker på kurdiska

Apec förlag ger ut barnböcker på många språk:

- Kurdiska (kurmanci, sorani, dimilî)
- Svenska
- Persiska
- Arabiska
- Assyriska/syrianska
- Tigrinia
- Vietnamesiska

Översättningar från kända författare men även till exempel kurdiska barnböcker i nyutgåvor.

ALIKO OCH SPARVHÖKEN EN VIKTIG BOK!

Anna Råberg

Titel: Aliko och sparvhöken
(original: Aliko û Baz)
Författare: Kemal Burkay
Illustrationer: Arif Sevnic
Förlag: Roja Nû
ISBN: 91 7672 066 1

Berättelsen om den lilla Kurdiske herdepojken Aliko och hans dramatiska liv i bergen är en viktig bok i vårt mångkulturella samhälle.

Det är en spännande och dynamisk saga som får en minst sagt dramatiskt och oväntad upplösning. Lilla Aliko blir den som kan lösa en situation där han hjälper många medmänniskor ur en situation som är mycket svår. Hans sätt att lösa den uppkomna situationen har en klar koppling mellan hans egen personliga listighet och klokskap, men även hans folks historia finns där och hjälper honom att fatta rätt beslut i rätt ögonblick. Sagan inbegriper alla de ingredienser som gör denna berättelse till en riktigt bra saga. Spänning, kärlek, etik, moral, konflikthantering, fantasi och magi, kampen mellan det onda och det goda och sist men inte minst ett riktigt lyckligt slut.

Samklangen mellan människan och naturen lyfts fram på ett fint sätt och inramas av dom vackra teckningarna som illustrerar Alikos äventyr.

Denna Kurdiska saga med färger ur den historiska

paletten blir en viktig saga för oss alla, både kurder och ickekurder.

”SLUTET GOTT ALLTING GOTT!”

Boken om Aliko kan beställas från:

Roja Nu PG: 458980-0

Box: 150 10

161 15 Bromma

Fax: 08 25 38 57 Tel: 08 26 23 75

Mobil: 0739880533

E-mail: rojanu@rojanu.org

Kurdî E. Kara är en 25-årig kurdisk författare från Turkiet som bott i Sverigew i 8 år. Under 5 år som gömd flykting här, mötte han många i samma situation, vars känslor boken vill spegla.

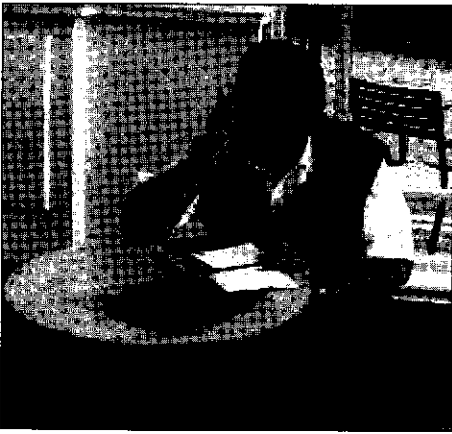
Titeln: Älska mig två gånger
Utgivare: HLT Förlag
Adress: Box 4, S-840 93 Hede

و سەربو. گەلمەك جاران حكومهتین وهلاتان دروخین، لئ وهلاتی وان هەر یئ سەربو. چنکی بەری نەه چ دویر چ نئزیک نەو بین بوینە ئەولەت و كەس نەشیت خاكا وان داگیر بكت. لئ هیژ كوردستان نەبوینە ئەولەت، هەرمەم وهلاتین خودان بریار و دەستەهلات مە ب عراقی، ئیرانی، تورکی یان ب سوری ل قەلم دەهن و روخیانا حكومهتەكا كوردستانی بو وان تەشتەكی نورماله. دگەل فئ هەمی، گەر ئەفرو نەم دگەل هەبونا وان كیماسیان دكاری حكومهتا باشور دا، ژرۆژا پێكەتتا حكومهتا كوردستانی هەتا نەه بنیرین، ب هزاران پرۆژین نافادان كرنی ل كوردستانی بین هاتینە دانان. خواندنگەهین جوراجور بین بو زاروك و گەنجین كوردا هاتینە نافا كرن و فەكرن. ئەفرو گەنجی كورد ژ نالیی كا مپیوتەری فە، گەر وهکی گەنجەكی نەروپی نەبیت چ تەشتەكی وسا ژ وی كیمتر نینە. ژنالیی نابوری فە، جاران 200 دینار پارەكی باش بو بو مروفەكی كورد، لئ نەه خەلكی مە ب نەفترین دولاری داخفت. ژنالیی بازرگانی فە، ئەفرو بازرگانین كورد بین ل هەمی وهلاتین دنای و بتایەتی ل چینی و دویدی دگەرن. جادین كوردستانی تیرا هاتن و چونا تومبیلین كوردا نا كەن. نەز نزانم نەو كیشك تەلەفونا موبایلە كو ل نەروپا هەمی، ئەفروكه ل كوردستانی نەمی؟ نافا كرن هەر یا بەردەوامە. ئەفرو ئەف قەسرو كاخین ل كوردستانی نەینە نافا كرن، ل گەلمەك وهلاتین جیهانی نەینە نافا كرن. ئەف بەرەمە هەمی ژ كیفە و چەوان هاتیە؟ هەلبەت ئەفە هەمی ژ بەرەمەتین حكومهتا باشورن. راستە مروقین خراب بین تێكەلی مروقین باش بوین، و ئەوكەسین خراب، خوژی مینا مروقین باش ل قەلم دەهن. لئ گەرەكە مە ژى هیزەكا ناخوبی هەبیت و هەول بەهین ژبو پێشخستنا حكومهتا باشور و پتر پشتهفانین راستی بین و كارین هشیارانه بكەین. پندقی یە كورد سەرەرای هەمی كیم و كورنیهكا حكومهتی، پشتهفانین حكومهتا خو بن. دەبیت خەباتا مروقین دلسوژ هەر یا بەردەوام بیت. گەر نەم ل وهلاتین جیهانی ب نیرین، هەندەك وهلات ین هەمین، ئەفە هزاران سالە بوینە ئەولەتین سەر ب خو، لئ ژگەلمەك نالیان فە و ژنالیی داداكۆمەلایەتی فە، كوردستان گەلمەك ژوان وهلاتا باشترە. مەبەستا من نەو نینە كو هەندەك وهلات ژمە خرابترن، كو بیژم هەما حكومهتا كوردستانی بلا ب فئ رەنگی بیت. نەخیز، گەرەكە حكومەت پێشتر بكەفیت، نەو ژى ب هەولا مروقین زانا و هشیار و دلسوژ د رێكەكا یاسایی دا. لئ گەر نەم دژایەتی فئ حكومەتی بكەین. نەو وئ گافتی نەم یئ دارئ دبن خورا دبرین و هەر نەم دئ ب نەردی كەفین، چنکی كورد هەمی ب پێكفە دگریداینە. شكەستنا هەر شورشەكا كوردی یان

كوردستانی یان حكومهتەكا كوردستانی یان نێمارهتەكا بەری نەه ددریژیا دیروكی دا، یا بوینە ئەگەرا پاشفەمانا دۆزا كوردی، ئەفرو ئەفە نەو سەزایە نەم دەهین. نەری سەزای تێكچونا نێمارات و كومارو شورشین بەری نەه یە. راستە نەم مللەتەكی كەفانین ل رۆژەهلاتا ناغین، لئ ژبەر نە بونا حكومهتەكا كوردستانی، ژبەر نەبونا وهلاتەكی كوردستانی یئ سەربو، ژبەر تەپەسەر بونا مە، نەم نەشیانە پێشكەفین و گەر مە كوردان بەرەمەكی نابوری، هونەری، فەرەنگی یان وەرزشی ژى هەبیت ژبو وئ ئەولەتی نەینە ل قەلم دان ئەوا نەم ل ژبەر نالا وئ رۆژین خو دەینە سەر. گەر تو خودان توخوبیەك، نالایەك و وهلاتەكی دیموكراسی نە بی، هیچ نەمەكی تو نەشینی پێش بكەفی. مەبەست ل فێرە نەو نینە گەر نەم رەخنەكا نافاكەر بگرن دئ حكومهتا مە لاواز بیت، نەخیز! بەروفاژی فئ چەندئ، ب رەخنەگرتنا نافاكەر، دئ حكومەت باشتر چیتە پێش و دئ پتر شیت خزمەتا مللەتی كەت. ئەفرو نەركی هەر كورد و كوردستانیەكی یە، بەرەفانینی ژ حكومهتا باشور بكت. بلا رەخنە بگرت، لئ نەو رەخنە یا نافاكەر بیت، نە ناخفتەكا كۆلانکی بیت و ژبلی دروست كرنا ناژاوی تەشتەكی دی نە بیت. نەز گەلمەك جارا د بەیزم كو هەندەك دبیزن، دیموكراسی نینە، نازادی نینە، لئ دیموكراسی نەو نینە كو دیتنا خو ل سەر خەلكی ب سەپینم. دیموكراسی نەو كو نەز ژى ریزئ ل دیتنا خەلكی بگرم و دخەلكی بگەم. بو نمونە، هەمی ئەم ل چول و چیا، پارتین كوردستانی هەمی د بەرەمەكی دا بون، وان پارتا هەمیا تیرا خو خەبات یاكری خوینا ژبو نازادیا كوردستانی یا ریتی. ئەفرو نەز دبینم هەندەك پارتین دی پستی سەرەلدانی بین پەیدا بوون. گەر دیموكراسی و نازادی نە بایه، دا چەوا نەو پارتین تازە، شین خەباتا سیاسی بنازادای كەن؟ نەز دبینم دگەلمەك هەف پەیفینن تەلەفونی دا دگەل تەلەفزیونین كوردی، گوتنن پیر گل و گازنەو رەخنە نەینە كرن. گەر نازادی و دیموكراسی نەبا، دا چەوا مروف فان جورە پەیفنا بەیزیت؟ حكومهتا كوردستانا باشور یا ب خوینا شەهیدان و پشتهفانیا خەلكی كورد و ریبەراتیا ریبەرین كوردا دروست بو. گەلمەك یا فەرە كو پشتهفانیا فئ حكومهتا كوردستانی بەیتە كرن و ب رێكا دانا پێشیاران و گرتنا رەخنن نافاكەر باشتر و پتر بچیتە پێش، چنکی ئەف حكومەتە بنگەهئ دروست بونا حكومهتا كوردستانا مەز نە. ئەف حكومەتە، پاشەرۆژا مللەتی كوردە. ژبەر وئ چەندئ پندقی، پشتهفانی لئ بەیتە كرن دگەل كار و خەباتەكا دسوژانە و گرتنا رەخنن نافا كەر ژبو پێشكەفونەكا پتر و باشتر.

حکومتا باشور

ژنقیسینا عادل دهوکی

کوردستانی و پارتین سیاسی بنگمین خو دانانه مەمی باژیرو باژیرکان . مەرچەندە نەخشی وەلاتین دەقەرئ، ناکوکی و رکەبەری و برا کوژی ل ناڤهرا پارتین کوردستانی پەیدا کر، لی دیسا پارتین سیاسین کوردستانی، شیان پێک بەین و دەستی ناشتی بۆ مەقو دریز بکەن و حکومەتەکا کوردستانی ل کوردستانا باشور پێک بەین. راستە، ئەز ژ یی ل وئ باوەری کو کیماسی، بیدادی ین ل کوردستانا باشور مەین، ئەقەزی قەدگەرییت بۆ رادی قەرمانگیی دەقەرئ چنکی مەر کورین وی مللەتینە میراتیی دکن و ژ وئ میراتیی درازی. سەرەرای قئ چەندئ، گەرنەم ل روژین بەری نەه بنیرین، ئەو روژین ب سەختی و پر نەخوشی مە بوراندین، ئەو روژین مللەتی مە ل کەمپین نیرانی و تورکی ل ژیر چادران دبرەسەر، ل وان روژین بەفروباران بنیرین کو روژانە ب دەمان زاروک ژ سەرما دمرن، و مزرەتا وان مزار و نەدارا، پارێهکی نانی بو، مزرەتا وان قودیکەکا شیریی بو، بۆ وی زاروکی ب ریفە ول رە قینی ماتیە دنیای، ل نوپەتا کیلویەکا رویی یان مستەکا برنجی ل ژیر پستالین سەربازین بیانیا، وی مللەتی ژاروپەریشان ب وی ناوایی ئەو روژین پر تالی و پەریشانی دبرنە سەر، دەبییت ئەم میچ دەمەکی وان روژا ژبیر نەکەین. ژنالیەکی دی، ئەو کوردین کو ماینە ل عراقی، ئەو بون ئەوین د زیندانین رژێما عراقی دا، کو روژ و مەیف و سالین زیندانی بونا خو دەژمانن. ئەما ل وان روژا بنیرین، دی بیژین بلا ئەو روژ بچن و نە مینەقە ئەری دیسا بلا ئەو روژین رەش بچن و نە مینەقە راستە، ئەقرو مە حکومەتەکا یال کوردستانا باشورمەمی، کو شاشی و کیم و کورتی یین تیدا مەین. لی چارە چی یە؟ دیسا نیکا وە بکەین ئەو روژین بەری، ئەو روژین تال دوبارە بین؟ خودئ نەکەت! گەر دوبارە بین دی گەلەک ژبەری خرابترین و دی زیان گە مینە مەمی کوردان، ئەو ژ ی ژبەر نەبونا وەلاتەکی کوردستانی یی نازاد

پشتی ئەنفالین رەش ل دوامایا ماقینا سالا 1988 ئ ژلای رژێما عراقی قە، بۆ سەر کوردستانا باشور، شورشا کوردی ژ خەباتا چەکداری راوستیا و شیوی خەباتی ل کوردستانا باشورماتە گومارتن. شوینا بزاقا چەکداری، شورشا کوردی ژنالیی خەباتا سیاسی و دیپلوماسی قە مندەک پینگاڤ ماقینن لی نە ل ناستەکی بلند بوون. لی پشتی وی کاری نەزانانە کو سەدام حوسینی کری سەبارەت داگیرکنا خاکا کویتی، ل دوپ وی نەخشی ئەمریکا ژبۆ لیدانا رژێما دکتاتوریا عراقی کیشای، کورد دوی یاریی دا، کورد بونە بەرکەکی سویار د وئ شەترنجی دا. پشتی شکەستنا عراقی ل بەرامبەری لەشکەرئ وەلاتین مەقەیمان ل جەنگی کەنداقی. رژێما عراقی گەلەک لاواز بو، دناف ریزین رژێمی دا باوەری نەما. ژنالیەکی دی مللەتی عراقی گەلەک تینی ببو ژ ستەما رژێمی. ل باشور و باکورئ عراقی، دەنگی نەرازی بونئ دژی حکومەتا سەدام حوسینی بلند بو، خونیشادانا دەست پئ کر. کوردستان زوی نازاد بو، لی ناریشە کەتتە باشورئ عراقی، ژبەر بوچون و مەلوپستی پارتین عەربی ل ژیریا عراقی، سەبارەت وی نەخشی ئەمریکا کیشای. ژبەر وئ چەندئ سەرملدانی ل مەمی عراقی سەرنەگرت و رژێما عراقی تیرا مندئ میزا لەشکەری مابو کو سەرملدانی ب قەمەرییت. فرۆکین دوژمنی وەکی جاران ل عەسمانی کوردستانی و ژیریا عراقی ژ ی خویا بون، مەر وسا لەشکەرئ دژی ژیان دیسا مێرش کرە کوردستانی. پشتی کوچ بونا پتر ژ دو ملیون مروقان ژ کوردستانا باشور بۆ نیرانی و تورکی، کو ئەقەزی نیشانانەرازی بوونا وی خەلکی بو ژ ستەما رژێما بەغدا، کو خاک و وەلاتی خو میلا و کوچبەر بوی. خەلکەکی ل ئەوروپا پشەنەفانیا خو بو کوردا دیارکر و بو ئەگەر نازاد بونا میلا 36 ژلای وەلاتین نیکگرتیقە، کو گەلەک ژخاکا کوردستانا باشور دگەفتە سەر وئ میلی . جارمکادی مللەتی مشەختبوی قەگەریا ناڤ شارین

که سهرماش خهريک بوو ناخوشي دهکرد پشتم بهسه مونه گهرمه که ی ناو توره که که گهرم دانه هات .
 هه ینی باشتترین رۆژ بوو که سه مونه کهم زوو تهواو دهبوو، جوتی گۆرهوی رهنگاو رهنگم دهکرده دهستم .
 نازانم بۆ له وولاتی ئیمه دهسکیش نهبوو ؟ یان منی مندال قهت نهه دیبوو . من لهسی مالکه دانه بهزیم بهناو ماله دهوله مهنه کانداهوارم دهکرد . گهرموو نهرمه سه مومن ، کاره بایه سه مومن ، سه مونی گهرمت بهمی ، ناخر زۆر بهیانی ماموستا کانی خۆم دهدين ،
 ناقهرینیان لی دهکردم ، حورمه تیان هه بوو بۆم من شهرم دهکرد ، به لام نهوان زیاتر هانیان هدام که بتوانم یارمتهی دایک و باوکم بدهم .
 نای ماموستا به نه مه که کانم خۆزگه نهه چیرۆکه تان دهخویندهوه ، رۆژه کان دهگوزهره نهرۆژانهی سه مونه کهم بۆ تهواو نه بوايه همدایه دراوسنیان که زۆریش درهنگ بکهوتمایه نهوه سه مونه کانم هدا به مام حهسه نی قاورمه فروش و لهجی ی نهوه دوو پارووی پر قاورمه وه رهنگرت و ستایشیش دهکرام من له رۆژه کانی سه مومن فروشتنا نهگهرچی نازانم چهند رۆژ بوو . روداوی زۆر سهیروو سه مهرم هدی به لام نهه سپندهیم قهت بیر ناچی که سامال بوو کزه بایه کی ساردی هه بوو داشقهی نوکاو شیره که به کریکار نهوری گیرابوو . کریکاره کان به هه لمی منهجه له کان دهستیان گهرم دهکردهوه به شیروو نوکاو ناو سکیان ، پاکهت فروشه که ناگریکی خنجیلانهی لهناو تنه که میه کی کون کونا کردبووه ، چهند پاسیکی پۆلونی بهداوی یه کدا وه ستابوون ، بۆمنی سه مومن فروش درهنگ بوو ، شوقیره کان نه رهروشتن چاوهروانی پر بوونی پاسه که میان دهکرد ، منیش شیریکم به شه کرهوه هه لقوراندبوو ، لهناو مهیدانه کدا ناگریکی گهوره کرابوو
 به قهه زوو مقهباو سندوقی شکاو ، داوی نهوهی هیواپراو بووم که سانای پاسه که پر نابیت و من دوا دهکهوم به خهیا لاما هات و به رهو ناگره که ملم نا بۆناو مهیدانه که ، که به مهیدانی کریکاران ناسراوه . به رهمی قهسه که می میرزا توفیق . نازانم گهیشتمه به رهه ناگره که یان نا ، له چاو تروکانیکدا دوو پیکابی هیزی نایبیت هاتن (قوات خاسه) شه قامه که میان گرد لهناو یه کی که له پیکابه کانداه تهرمیک بهراکشای لهناو پشتهی پیکابه که دابوو شهروالیکه خاکی له بهردابوو پیکانی پتهی بوون له قاچی چه پیا تاکه گورهوی رهش مابوووه نهو سه ربازه ترسنوکه نه له سه ری هه ل

دهپه رین وها واریان دهکرد (الهۆل به عس سامت) تفهنگه کانیان بهرز دهکردهوه ، کریکار و ریبواران و هه موو مهیدانه که شوکان کرد نهوه چی بوو نهه شانۆ پر تراژیدیایه ی نهه سپندهیه ؟ نهه ویزدان مردوانه بۆ وانکه من له که سیک گیان له جهستهیدا نیبه ؟ ،
 داخۆ نهه کهسه کی بیت ، نهه مانه وا بهتوره یه وه جهستهی نازار دههه ؟ من تالمر یاندا بم نهه بهیانیهه بیر ناچیتهوه ، نهه شههیدم بیر ناچیتهوه ، نهوهی لای من و باوهرم وایه لای زوی نهه خه لکانه ی نهه روداوهیان دی نهه پرسیارهیان لادروست بوو داخۆ نهه پیاوه مهز نه که به چه بهر خۆدان و نازایه تیکی پالوانانهوه نهه نینسانه نهره شههید بوه ؟ پاش ماوهیه که له پیشان دانی نهه شانۆ پر هات وهاوارها ، پیکابه کان به سه ر نشینه ترسنوکه کانیه وه به رهو به ره کی سهرا رۆستن ، شههیدمه شیان دهگیرا له چاوی ئیمه وون بوون ، هه ر لهو کاته دا هه زاران
 بیرو پرسیار لام چه که ره ی کرد ، دنیا له بهر چاوم رهش بوو توره که ی سه مونه کهم جهیله او سواری پاسه پۆلونی که بووم له چاو تروکانیکدا پر بوو به ره مالم بوومهوه ، بۆه تاهه تایه نهچومه وه بۆ سه مومن فروشتن ، نههه توانی داوی لی بووردن لهوانه بکهه که چاوه ری بوون نهه بهیانیه سه مونی گهرم بخۆن . نهه روداوه کاریگهریه کی زۆر گهوره ی له ناخما جهیشت
 که سانای نهه دهتوانی فهرامۆشی بکهه ، چهند حهزم دهکرد بم توانیایه به چه کرداریکم هه بوايه به لام نهفسوس نهه توانی ، جهستهه نهه هنده شه که ت و رۆحم نهه هنده تاریک بوو ، ناسان نهبوو رسوایه کی ناوا ناسان قوت بدهم ، زهه من تی پهری و من گهوره تر بووم ، روداوی لهوه ترسناکترم دی به خا که ناز پله گوشتی مندال و ژنم کوکردوتهوه . لی نهه شههیدم بۆه تلهه تا یه ناتوانم بیر بکهه ، سلوو سلوو شههیدم بی ناوه که ، بم بوره ناوت نازانم و باسی نهه ری ده کهم ، نای لهو رۆژه قهیراناویاندا گه له کهم چهند تنهها بوو ژیان چهند به ئالۆزی گوزه ری دهکرد . من لهو رۆژه وه سه ر سام بووم به رۆحی نینسانی مهزن
 نۆقه مبه ری 2006-

پانزھ چیرۆکی شارھکەم تەرمی شەھید

سوپا ترسوکتەرین دەزگای سەرزەمینە بەختیار عەلی

چەند بەرووناکێ و تەواوی ئەو پۆرژانەم
بیردەهکەوتیوە. کە هە ژاری لەگەڵ خۆیدا دەریایەک
لەرووداوت بۆ دەسکەنە دەکات. لەوسو دەمەدا پێم
وابوو هیچ شتێک نییه بۆ هەنگاری رۆحی ئینسان
بێتەر، منی منداڵ خۆم لەقەدەرەکان هە ل دەسوو،
لەگەڵ ھاوڕێیەکەم بڕیارمان دا دەست کەینە سەمون
فروشتن، ناخر فروشتنی سەمون هە ستانی بەیانی
زۆری دەوێت،
دایکەم تۆرەکیەکەم لەخامێکی زەرد باو بۆ چاک کردم
لەفەردەییەکەم شەکرەم هە لکێشا و بڕیاری
لەخەوێ ستانم دا. سەرھتا سانای نەبوو. دوا
وردەوردەراھاتم، ھاوڕێکەم چونکە رێگە
ئوھیان پێدا لەسەر، پاسکیلی بەقەرز وەرگرت
لەسەموونخانەکە بەلام من، وەک خۆی سپێدان
هە ل دەسام نەگەر سامال بواپە نەستێرەکی کاروان
کوژم ئەدی ناگام لێ بوو کەمی گۆپی شەقامەکانیان
دەکوژاندووه. شەرفی ئوھم پێ دەبیرا پێش هە موو
کەس دیوار تازە نووسراوەکان بخوینمووه، پۆستەر
بەیانەکان ببینم، زۆر بەیانیان کەمینە خەوالتوکانم
دەدی لۆژە لۆژە خۆیان کوژدەدووه بۆمۆلگاکانیان
دەگەرانووه. جەمال رینگۆم دەدی بەپرتاو خۆی
دەکرد بە پاسە پۆلۆنیکەدا، نای چەند لێ دەترسام
بەمنداڵی،،

نەخۆش خۆی چی بکا؟

و مکو نەخۆش پێویستە گۆڕیایەلی نامۆزگار بیهکانی دۆکتۆری
خۆت بی. پێویستە بە رێک و پێکی دەرمانەکانی بۆت
نووسراوە بەکار بهینی و ناوہ ناوہ بەگۆزەرە پێویست و داوای
دۆکتۆری خۆت سەردانی دۆکتۆر مەکت بەکی و کۆنترۆلی
بەستانی خۆین بەکەیت.

خۆ پاراستن لە نەخۆشییە:

بۆ ئەوێ خۆمان لەم نەخۆشییە بپارێزین پێویستە شیوازی یان
ستیلی ژیان و مکو خواردن و خواردنەو و خەو و جوولانەومان
رێک بخەین.

لە بواری خواردن دا پێویستە بەلەمی بەکەم رێژە بەکارهێنانی
خێ و شەکر و چەوری کەم بەکەینووه. لە بواری خواردنەو
دا نالکوژوول و نارهق بەستانی خۆین بەرز نەکەینووه و
کاریگەری دەرمانەکانیش کەم نەکەینووه. جگە لەوھش نالکوژوول
زیانی گشتی لە سەر ئەندامەکانی لەش هەبە بەتایبەتی جگەر و
دلی نەخۆشەکانی بەرزە بەستانی خۆین.

خەو زۆر گرنگە بۆ تەندروستی هەموو مەرووفیک. پێویستە
خەومان رێک و پێک و تێر و تەسەل بێت. ماوہی خەویش
نەبێ لە نیوان 6 تا 8 سەعات بێت و لە کەشیکێ لەبار
و هینم دا بێت. کەم خەوی و خەوی ناریک بە گشتی زیان
بە تەندروستی مەرووف نەگەین و کاریگەری خرابێ لەسەر
بەرزە بەستانی خۆینیش هەبە.

جوولان و وەرزش بە شیوہی لەبار و رێک و پێک تەندروستی
بە باشی رانگەرن و کاریگەری پۆزیتیفی لە سەر بەرزە بەستانی
خۆین هەبە. پێویستە رۆژانە بە لانی کەم 30 تا 60 دەقیقە
بپاسە یان وەرزش بە شیوہی دیکە بەکەین.

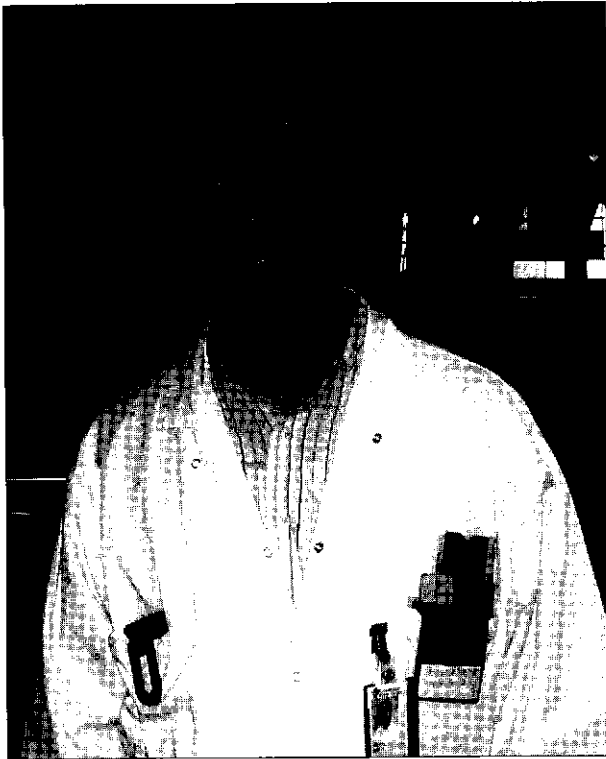
جگەرە کێشان زیانی کاریگەری بەگشتی لە سەر تەندروستی و
بە تاییەتی بەرزە بەستانی خۆین هەبە. جگەرە بەرزە بەستانی
خۆین نەبەنە ھۆکاری زووتر تووشبوون بە جەلتەیی مێشک و
دل.

قەلمویش زیان و کاریگەری خرابێ لە سەر بەرزە بەستانی
خۆین هەبە. ئەو نەخۆشەیی قەلمون و رێژە چەوری
و کۆلیسترولیان بەرزە مەترسی تووشبوونیان بە ماکەکانی
بەرزە بەستانی خۆینی وەک جەلتەیی دل و مێشک چەند جار
زۆرترە. جگە لەوھش نەم نەخۆشە مەترسی دلۆستاتیان
زۆرتر لە سەر هەبە.

ستریس و پەستی و نارهەتیش کاریگەری نێگەتیڤیان لە
سەر تەندروستی و بەرزە بەستانی خۆین هەبە. بۆیە دوا
نامۆزگاریمان بۆ هەمووان ئەوہیە تا بتوانن خۆتان لە ھۆکاری
ستریس و پەستی و نارهەتیی بپارێزن.

نه خوښی به رزه په ستانی خوین

دوکتور که ریم عاریف به رزه نجی

بو نهمی له نهخوښی به رزه په ستانی خوین تیبگین، پیوسته بزاین په ستانی خوین چیه و بچی په ستانی خوین بهرز نه بیت؟ هوکارهکانی بهرز بونی په ستانی خوین چین و چون چاره سر دهکرتین؟ مترسییهکانی بهرز په ستانی خوین چین و

چون خو منی لی بیاریزین؟

نم پرسیارانه وهنډیک پرسیاری دیکه شهن که پیوسته روون بکر نهمه تا بتوانین به شپوهیکې زانستیانه نهخوښی بهرز په ستانی خوین شی بکینه هو و پیش به نهخوښییه که بگرین.

په ستانی خوین چیه؟

بو نهمی خوین له ناو لهش و به ناو نهمهکانی لهش بسوریت، پیوسته په ستانیکی (فشاریکې) تایهت همیت تا نهم خوینه به ناسانی بگاته هموو نهمهکانی لهش. نهم په ستانهش له نهمجانی کاری دل و نهم بهرگرییهی بورییه کانی خوین، که خوینیان به ناو دا نهمورته هو، دروست نه بیت.

بوونی بوری خوین (لوله رهقی - نانتیروسکله روسی)، له نهمجانی نهمش خوین سووران (گهرانی خوین) له ناو بورییهکانی خوین زهممت نه بیت و همنډیک جاریش تهنانت نه بیت هوی خوین مهین و گیرانی بورییهکانی خوین. نهمگه بیتوو بورییهکی ناو میشک توش بیت و بگرییت نهمه نهخوښه که توشی جهلتهی میشک نه بیت (نینفارکتی میشک). له نلیش به ههمان شپوه نهمگه ر هاتوو بورییهکی یان بورییهکی گیرا نهمه نه بیت هوی جهلتهی دل (نینفارکتی دل). له گورچیلش دا هورده هورده زیانی نه بیت و کاری گورچیلکان کز نکات و له وانه شه بیت هوی گورچیل شری (له کار کومتی گورچیل). خو نهمگه بیتوو بورییهکی ناو چاویش بهیته گرتن نهمه نهخوښه که بینایی کز نه بیت و له وانه شه کوره بیت.

بویه زور گرینکه نهم نهخوښیه به همد وهر بگرین و رینمایي و ناموزگارییهکانی دوکتور به هوردي چی بهجی بکین.

چاره ساری نهم نهخوښیه چونه؟

همنډیک جار نرخوښی وهکو همر کردنی گورچیل و همنډیک جوری پهمان (شیرپنجهی خوشک و دزوار)، نهخوښی شهکره و به کارهینانی نهمان وهکو کورتیزون و نهمکی بهرگیری (پ - پیللر) نهبته هوی توشبوون به نهخوښی بهرز په ستانی خوین. بویه پیوسته له پیش دا نهم نهخوښیانهش چاره سر بگرین.

به گشتی بهرز په ستانی خوین به نهمان چاره سر دهکرتیت و نه بیت له زیر جاوه دیری و سر پر شتی دوکتوری سپور دا بیت

په ستانی خوینیش به دهزگای تایهتی نه بیت و ریژهی نورمال یان سروشتی نهم په ستانهش نه بیت له زیر 140/90 میلیمتر هگ یان وهک لای خو من باوه 14/9. نهمگه ر هاتوو ریژهی نهم په ستانهی خوین له کاتی ههمان هو چاند جاریک له 140/90 بهرز تر بوو نهمه به نهخوښی بهرز په ستانی خوین نیشان دهکرتیت.

هوکارهکانی بهرز په ستانی خوین چین؟

به شپوهیکې گشتی ریژهی 10% کومل توشی نهم نهخوښیه نه بیت. نهم ریژهیه له ناو به سالاجوان دا به تایهتی له تهمنی سروروی شهست سالی دا له 15% یش زیادتره. هوکارهکانی توشبوون به نهخوښیه فره لایه نییه (فره فاکتوریه). بوماوه میراتگری) هوکاریکی گرنک و سرهکییه، هوکارهکانی دیکه نیگهرانی و نلتنگی، سستی و کهمجولان، جگاره کیشان، زنده به کارهینانی خوی و چوری و نهخوښی شهکره دهکرتیه هو.

چون نهم نهخوښیه دهستنیشان دهکرتیت؟

زور جارن به ریکموت لای دوکتور کاتی پیوانی په ستانی خوین نهم نهخوښیه دهستنیشان دهکرتیت. به لام نیشانهکانی وهکو: ماندوویی (همت به ماندیتی کردن)، سر نیشان، سرهگیزی و سر سووران، چاوگرانی و کزدیتن، نهمکوتی و همنډیک جاریش همناسه تنگی نهبته هوی سردانی دوکتور و دهستنیشان کردنی نهخوښیه که.

مترسییهکانی نهم نهخوښیه چین؟

دیواری بورییهکانی خوین به هوی نهم نهخوښیه هو رده هورده نهمتور نه بیت و نهخوښی زووتر توشی باری رهقیته

هونراوهی شالاو علی - سوید

خون

شهو له خهوما
په نجه کانم
له ناو قزت نالوزکا بوو
که بیدار بووم و راجله کیم
سهیری دهستهکانی خوم کرد
مه رپینج په نجه م بهجن مابوو ..
شهو له خهوما
و مک په پووله
به دیار چرای چاو مکانت بالم دمگرت
کاتی که چاوت کرده
من گرم گرت ..
شهو له خهوما
سهرم له پال سهری تودا
له سهر یک سهرین دانابوو
دهستهکانم له گهل قهدی
ناسکی تو
تیکنالابوو
به لام کاتی
که راجله کیم
مه دوو دهستم بونی خوناویان گرتبوو
چهند دانیه کیش قزی تو
له سهر و پرچم نالابوو
بویه منیش
بهر لهوهی چاوم لیک بنیم
کامیرای دل دادمنیم و
چاوه ریتیم مه موو شهوی
من دلنیام
مه ردمکهوی له خهوی ..

چاوت داخه

مه ر گو قاریک ده که میتهوه
شعیریکی من به سهر سینگ و بهر ژکندا
مه لده گهری
کام روژنامه مه لده میتهوه
هونراو میه که پش چاوت سهما ده کاو
مه لده پهری
میلی رادیوی مه که نالیک ده سورینی
مه لیه سستیکم به گویی تودا ده چریکینی
په نجه بو مه ردمز گایه کی
تی قی نه بهی
من و مایکی شعیریکی تازم به پروتا
و مک و باران
به سهر و زولفت دهبارین
نیتر نه نه نوورینگای
روونت له پیشه
یان و مره پش چیر دل لئ مه شکنه
به به سته به قزی خاوت
یان تا ده کری گوی خوت که که
له بهر امبه ری مه موو دوتیا
داخه چاوت ...

پرشنگ توانا : گرنگی دان به مونری نافرمت گرنگی دانه به شارستانیعت

مونرمه‌ندختاوو (پرشنگ توانا) نافرمتیکی مونرمه‌ند و روشنبیریو لیهاتویدیاری ستران بیژی کورده له مه‌شتاکانهوه چووته مه‌نده‌ران مه‌له‌وی تیکهل به دونیای مونری بووه له‌کاتی گه‌رانه‌وی بو کوردستان به دهرفته‌مان زانی نهم چاوپیکه‌وتنه‌ی له‌گهل سازیکه‌ین.

مونری و بواری سیاست‌تدا مه‌یه ؟

- به‌لای منه‌وه مونری و سیاست ته‌راوکری به‌کدین ، له‌بهر نه‌وه نهمه‌مونمان مه‌یه له‌نیوان مونری و سیاست‌تدا ، له‌سالی مه‌شتاکاندا له‌ریگای گورانی و شانوق و کارمکانی دیکه‌ی مونرمه‌وه سیاست‌مان ده‌کرد و رووبه‌رووی دوژمانان ده‌بووینه‌وه و پیمان ده‌گوتن چهند درنده‌بن نهمه‌مین و مه‌ر به‌زیندوویی ده‌مینینه‌وه ، به‌لام نهمه‌نیستادیه‌ی سیاست بگورین بو کوردایه‌تی ، به‌رای من نابیت مونرمه‌ند لایه‌نگری لایه‌نیک بیت ، چونکه مونرمه‌کی ون ده‌کات ، ده‌بیت مه‌ول بدات خزمه‌تی میله‌ته‌که‌ی بکات ، چونکه نهمه‌ش بو نهمه‌ی نافرمت خه‌بته ، هه‌زده‌که‌م له‌چهند بواری‌کدا کار بکه‌م (مونری ، روشنبیری و ... مه‌ند) له‌مه‌مان کاتیشدا مه‌ر بواره و مه‌قی خویم داوه‌تی و که‌لک له‌ساته‌کانی ژبان و مه‌رده‌گرم .
* ناستی مونری له‌ کوردستاندا چون ده‌بینی ، به‌تایه‌ت مونری نافرمت ؟

- به‌راستی تارادیه‌ک به‌ره‌وینش چوه ، به‌لام نه‌وه ناگه‌یه‌نی بلیم له‌ناستیکی زور باشدایه ، مه‌ست ده‌کریت نه‌و گرنگیه‌یه تا به‌ته‌واوی نافرمان نامادیه‌کی ته‌واوی تیدابیت و زیاتر و زورتر بینه‌ مه‌یدانی مونریه‌وه گرنگی دان به مونری ، گرنگی دانه به شارستانیعت ، چونکه مونری نیشانه‌ی شارستانیعته .

* ناستی رووبه‌رووی بیچ ناسته‌نگیک نه‌بووینه‌وه ؟

- نه‌خیر ، چونکه خیزانه‌که‌م مونرمه‌ندن ، به‌تایه‌تی ماوسه‌رکه‌م زور یارمه‌تیم ده‌دات و مانده‌ری سه‌رمکه‌مه ، منیش و مه‌و نافرمتیکی کورد له‌ریگای مونرمه‌که‌مه‌وه خزمه‌تی میله‌ته‌که‌م ده‌که‌م .
* دو‌اپه‌فت ؟

- سوپاستان ده‌که‌م بو نهم چاوپیکه‌وتنه ، هیوای سه‌رکه‌وتن بو نهم گو‌قاره جوانه ده‌خوازم که تایه‌ته به نافرمت ، بو‌یه ده‌لیم پئویسته نافرمت خوی خودی خوی ببینی ، یاخود بتوانیت خاوه‌ن که‌سایه‌تی خوی بی ، نه‌گه‌ر به‌تیر وانینیکی دو‌اکه‌وتنه تماشای نافرمت بکری ، له‌رو‌ل و که‌سایه‌تی که‌م بکریته‌وه ، کاردانه‌وه‌یه‌کی خرابی ده‌بینت ، بو‌یه پیویسته به‌بايه‌خه‌وه تماشای نافرمت بکریت ، چونکه مرؤف به‌به‌مای مرؤفایه‌تی‌ه‌وه یه‌کسانه و نابیت به‌بیچ جو‌ریک له‌و به‌مایانه که‌م بکریته‌وه .

* خوت بناسینه ؟

ناوم پرشنگ توانایه له‌ دایک بووی شاری سلیمانیم نیستا دانیشتوی ولاتی سویدم (4) منالم مه‌یه سنی کچ ویه‌ک کور .
* چهند ساله ده‌ستت به‌ کاری مونری کردوه ؟

- له‌ سالی (1986) له‌ کوردستانه‌وه به‌ره‌وه مه‌ندهران به‌ ریکه‌وتین له‌ ولاتی سوید نیشه‌جی بوین ، له‌ سالی (1987) ده‌ستم به‌ کاری مونری کرد ، وه به‌شداریم له‌ بو‌نه‌وه نامه‌نگه‌کان کرد . یه‌که‌م به‌رمه‌م له‌ سالی (1990) به‌ ناوی (ده‌ردی نه‌مین) نه‌و نه‌لبوممه‌ له‌ شه‌ش جو‌رانی پیکه‌اتبوو .

* له‌کاتی مه‌لیژاردنی مونراوه بو گورانیه‌کانت ، کی ماوکاریت ده‌کات ؟

- مونراوه‌کان که ده‌یکه‌مه گورانی زیاتر مونراوه‌ی ماوسه‌رکه‌مه (قادر توانا) یه ، یه‌که‌م نه‌لبوممه نه‌و مونراوانیه له‌کاتی په‌یومندی خۆشه‌ویستیمان نووسی بووم ، منیش و مه‌و پاداشتیکی بو خۆشه‌ویستیمان و به‌ره‌دوام بو‌ی ده‌لیمه‌وه ، کورمه‌م (دیدن توانا) ناواز و دابه‌شکردنی موسیقای بو‌ دانوم ، من نه‌و مونراوانه مه‌لده‌بیژیم که کار له‌ناخم ده‌که‌ن .

* ماتنه‌وه‌ی نه‌مه‌جاره‌ی بو کوردستان چ پرؤژییه‌کی مونریت له‌به‌ر ده‌ستدایه ؟

- له‌گهل دیدنه‌ی کورم بو پرؤژییه‌کی مونری ماتووینه‌وه‌وه و له‌وانه‌شه به‌ماوکاری و مزاره‌تی روشنبیری کونسیرتیک ساز بکه‌م .

* جگه له‌ نه‌لبوممی یه‌که‌مت به‌رمه‌می نویت به‌ده‌سته‌وه‌یه ؟

- به‌لانی خه‌ریکی (سی دی) یه‌که‌م که 6 - 8 گورانی له‌خوی ده‌گریت و له‌و به‌رمه‌مه مه‌ولم داوه به‌زاراوه‌کانی دیکه‌ش گورانی بلیم ، نه‌یش خزمه‌تیکی بچووکه پینشکه‌ش به‌گه‌له‌که‌می ده‌که‌م ، ناتوانم کاته‌که‌ی دیاری بکه‌م له‌به‌ر نه‌می له‌ مه‌ندهران کاتی زور ده‌ویت له‌به‌ر دووری موسیک ژهنه‌کان و باری دارایی دو‌اده‌که‌ویت ، بو‌یه ناتوانم کاته‌که‌ی دیاری بکه‌م ، نیستا چوار گورانی ناماده ته‌واو بوه .

* زورجار ده‌بینین به‌ ته‌له‌فون به‌شداري له‌ به‌رنامه‌ سیاسی‌ه‌کان ده‌که‌یت ، چ په‌یومندیه‌ک له‌نیوان کاری

درا، کرا به کمرسه‌یه‌کی پرنیسیپی نیودمولتی که نامانجی سمرکی دامزراندنی شیوهیه‌کی ماقوول بۆ پاریزگاری له کۆچمران بداته دهست که نهمرۆ له بواری نیونته‌وه‌ییدا دانی پیدانراوه و مجلسی گشتی داوای له دوله‌تانی نهمدام کردوه که بینه به‌شیک لهم کمرسه‌یه.

له 2 تا 25 جولای سالی 1951ی زاینیدا، 26 ولات له‌سەر کۆنفا‌سیۆنی ژنیف ریکه‌وتن. UN تۆرگان‌تیکی بعم مهبسته سازدا که بناوی کۆمیساریای بالای UN بۆ کۆچمران (United Nations High Commissioner for Refugees) ده‌ناسری و به کۆرتی پنی دوتری UNHCR. پاساوی نهم بریارانه رووداو‌مکانی پئیش سالی 1951 بوو که له ئالمانی نازی و روسیای ستالین‌دا و هه‌روه‌ها له هه‌ندئ له ولاتانی تر دا هاتبوه پئیش. سرنجراکیش نه‌وهیه که دوو ولاتی تیران و کوبا وهک نهم‌دامانی چاوه‌دیز لهم کۆنفرانس‌ماندا به‌شدار بوون. کۆنفا‌سیۆنی ژنیف نهرکی په‌کالا کردنه‌وه‌ی هه‌موی نهم کمرسه نیونته‌وه‌ییه‌نای که بهر له‌وه، به مهبستی یارمته‌ی به کۆچمران و په‌نابهرن ناماده کرابوون به UNHCR نه‌سپارد. هه‌روه‌ها نهم کۆنفا‌سیۆنه تاریفیکی هه‌مه‌لایه‌نه‌ی له چه‌مکی کۆچمران په‌نابهر دایه دهست بۆ نه‌وه‌ی که ناسنامه‌ی نهمان و مافه‌کانیان یاسایی بکا. دیاره نهم یاساییکردنه ته‌نیا له‌بواری نیودمولته‌یدا روالته‌ی یاسایی هه‌بوو. کۆنفا‌سیۆنی ژنیف هه‌روه‌ها چوارچۆیه‌کی بۆ شیوه‌ی وه‌رگرتن و ده‌سته‌به‌سه‌کردنی لانی که‌می ستانداردی پیداو‌یسته‌مکانی په‌نابهران، به‌بێ له‌به‌ر چاوه‌گرتنی رابوردوی کۆچمران یان بی نه‌وه‌ی که په‌نابهریک به‌هۆی نه‌ته‌وه‌ی یان نایین جیاوازی له‌گه‌ل بکری، دیاریکرد. کۆنفا‌سیۆنه‌که ته‌نانه‌ت پرس‌ی به‌لگه‌ی سفهر (Travel Dokumnet) یاخود پاسپۆرتی‌ش هه‌نایه‌گۆری و نئسته نهم پاسپۆرتانه له جیهاندا به‌ره‌سمی ناسراون.

ده‌سته‌موتیکی گرنگی دیکه‌ی کۆنفا‌سیۆنی ژنیف به‌ره‌سمی‌ته‌ناسین و ره‌چاوکردنی پرنیسیپی نه‌گه‌رانه‌وه‌ی کۆچمران بۆ ولاته‌کانیان (Non-Refoulement) بوو. به‌پنی نهم پرنیسیپه هه‌چ ده‌وله‌تیکه‌ی نهم‌دام که کۆنفا‌سیۆنی نهم‌دا کردوه بۆ نیه په‌نابهریک بگه‌رنه‌وه‌ی ولاتیک که له‌وی راکردوه. بیری پنه‌کته‌ن له‌سەر کۆنفا‌سیۆنی ژنیف، له راگه‌یاندرای ریکخراوی نه‌ته‌وه‌یه‌که‌گرتنه‌وه‌کان له‌سەر مافی مرۆف هه‌له‌م‌قولی. هه‌ر له‌وه پنه‌وه‌نیده‌شدا به‌جیه‌یه که بوتری کۆنفرانسی نووسینی کۆنفا‌سیۆن له پئیشه‌کی هه‌کید له‌سەر مافی په‌که‌گرتنه‌وه‌ی کۆچمران له‌گه‌ل نهم‌دامانی بنه‌مه‌ل‌ه‌مان پنه‌ده‌گرتی. کۆنفا‌سیۆن له 46 به‌ند (article) پنه‌کته‌وه‌ی. نهم‌جۆره ریکه‌موتنه‌مانه له زانستی سیاسیدا به رژیمه‌نیه‌وه‌له‌ته‌مه‌کان (International Regimes) پنه‌ناسه‌که‌ری. من له دریزایی نهم نووسراوه‌ییدا ده‌گه‌رنه‌وه‌ی سهر باسی بریاره‌نیه‌وه‌له‌ته‌مه‌کان. بهر له‌وه پیم باشه باسیکی کورت و موخته‌سه‌ر له‌سەر نهم به‌کم که چۆن گه‌رفتیکی ده‌بته‌ نیودمولته‌ی و ده‌وله‌تان به چ شیوه‌یه‌ک و به چ هۆیه‌ک بۆ چاره‌سه‌ر کردنیان هاوکاری ده‌کهن.

به نیودمولته‌ی‌بوونی سیاسه‌ت

لینکه‌دانه‌وه‌ی پنه‌وه‌نیده نیودمولته‌یه‌کان له بواری تیوری‌ه‌وه، ره‌نگه‌دانه‌وه‌ی دوو بیروبو‌چوونی لیکجیاوازن. په‌کتیک لهم بۆچوونه‌وه‌ی چۆنیته‌ی دروستبوونی پنه‌وه‌نیده نیودمولته‌یه‌کان له ژیر سایه‌ی هه‌ندئ رووداوی جیهانی بوو، که به‌شیه‌یه‌که هه‌ندئ له ره‌هه‌نه‌کانی ده‌سه‌لاتی ده‌وله‌تی نه‌ته‌وه‌ی (National State) که‌م کردنه‌وه‌ی. به‌واتایه‌کی دیکه ده‌وله‌تی میلی له هه‌ندئ رووه‌وه ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ر کۆنترۆله‌کردنی لئیشاوی ناگاداریه‌کان که له‌ریگای نینتیرنیت، ساته‌لایت تی‌قی و کمرسه‌ی مۆدیرنی لهم باهه‌ته‌وه‌ی ده‌ره‌ژینه ناو ولاته‌وه، نهم‌اوه. له ناکامدا سه‌روه‌ری سیاسی نهم ده‌وله‌تانه‌ش له‌مه‌ترسی که‌رتوه. نهم ره‌وته به ناوی گلوبالیزاسیۆن (Globalization) پنه‌ناسه ده‌کری.

گۆشه‌نیه‌گیه‌کی دیکه چوارچۆیه‌کی تر بۆ هه‌له‌سه‌نگاندنی نهم گه‌رفته تیوری‌انه‌یه نراسته ده‌کا و به شیوه‌یه‌کی نهم و هه‌یدی بۆچوونی لایه‌نگری به‌جیهانی بوونی سیاسه‌ت و گه‌رفته کۆمه‌لایه‌ته‌مه‌کان به‌رپه‌رچ ده‌داته‌وه‌ی و دیعایه‌ی به‌نیودمولته‌ی بوونی سیاسه‌ت و گه‌رفته کۆمه‌لایه‌ته‌مه‌کان ده‌کات. نهم شیوه‌ی خۆننه‌وه‌یه له پنه‌وه‌نیده نیودمولته‌یه‌کان، له‌سەر نهم باوه‌ره‌ی نیه‌یه که ره‌وته سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی و نابوواریه‌کان له بواری بلا‌بوونه‌وه‌ی و کاردانه‌وه‌یان نالوگۆریکی گرنگیان به‌سه‌رده‌هاتوه‌ی، به‌لکه‌وه‌ی سیاسه‌ت و ره‌وته کۆمه‌لایه‌ته‌مه‌کان هه‌ر به‌شیه‌یه‌ی جارن رووده‌ن. جیاوازییه‌که که نئسته هه‌یه نه‌وه‌یه که به هۆی تیکنیککی مۆدیرن رووداوه‌کان خه‌را تر بلا‌وه‌ننه‌وه‌ی. نهم خه‌را‌بوونه‌ش له‌سه‌ر مه‌یدانی جۆرا‌جۆر به‌لام له‌گه‌ل په‌که‌تر پنه‌وه‌نیده‌دارا روو ده‌ن.

1. له کانه‌ی گه‌رفته‌سیاسیه‌که‌نه‌وه‌ی، 2. له ریگای نهم کۆمه‌ل‌گایانه‌ی که به‌ریاره‌ی سیاسیه‌کانیان له‌سەر ده‌دری و 3. به‌هۆی نهم شیوازانیه‌ی بریاری سیاسیان پنه‌ نراسته ده‌کری. پاساوی راسته‌خۆی به‌نیودمولته‌ی بوون نه‌وه‌یه که به‌شیک له کۆمه‌ل‌گا، جا چ کۆمه‌ل‌گای مه‌ه‌نی و چ به‌شه ده‌وله‌ته‌مه‌کان، پنه‌وه‌ندی له‌گه‌ل به‌شه هاوکیشه‌کانی خۆیان له ولاتانی ده‌روه‌ه ده‌گرن. بۆ نمونه هه‌ندئ دامه‌زگای نابوواری، سه‌ربازی یاخود په‌روه‌ره‌ی و باره‌نیان پیداو‌یستیان به‌گۆرینه‌وه‌ی هه‌ندئ نهم‌موون ده‌بن و له‌سەر چه‌ند بابته له‌گه‌ل ولاتانی ده‌روه‌ه هاوکاری ده‌کهن. دیاره پیرسۆنلی نهم دامه‌زراوانه هاتبو‌چۆی ولاته‌مه‌کان ده‌کهن و بعم جۆره هه‌ندئ گه‌رفتیکی له‌گه‌ل خۆیان نهم‌لاونه‌ولا پنه‌کهن.

ده‌وله‌ته‌مه‌کان مه‌جبورن به‌هاوکاری په‌که‌تر گه‌رفته‌مه‌کان چاره‌سه‌ر بکهن نه‌گه‌نا دریزه‌دان به‌هاوکاری نژار نه‌بی. لهم باره‌یه‌وه هه‌ندئ هه‌نگاو ده‌نری و له ناکامدا هه‌ندئ بریاره‌دین که خۆیان ده‌بته هۆی گه‌رفتی تر که به‌نۆری خۆیان چاره‌سه‌ر کردنیان گه‌ره‌که. بعم جۆره ره‌هه‌نه‌ی کۆمه‌لایه‌تی و سیاسیه‌کان ده‌بته نیودمولته‌ی. نهم نهم بۆچوونه هاوکاری له نئوان ده‌وله‌تانی نهم‌دامی په‌که‌یه‌تی ئوروپایی، سه‌بارته به‌گه‌رفتی په‌نابهری لهم گۆشه‌نگایه‌وه‌ ده‌بینی. من هیوادرم بتوانم له ژماره‌ی ده‌هاتو‌دا، له پنه‌وه‌ندی له‌گه‌ل تاوتۆیکردنی نهم‌ه‌وه‌ریکی بریارنامه‌کانی EU له‌سەر کۆچمران نهم باسه به تیروته‌سه‌لی دریزه‌ پنه‌بهم.

حالش ناتوانین باسی سیاستیکی نه او ریگوییکی هاویمش بکیم چونکه نم ولاتانه له مهندئ رو موه سیاستی نتهو می پناهبوی خویان پاراستوه.

چ ولاتیکی نهی و به موی نهو روداوانهی که باسکران، لهدو مو هی ولاتیکداد مژی که له موبهر تیایا نیشتهجن بووه و ناتوانی، یاخود به موی مستکردن بهو مترسیهی که باسی لیکرا نایموی بگوییتموه نهی" (و مرگیزی نووسر).

له وتی روداو مکان و ناو مروکی ریگکومتناممکان و له مرد مکوی که، سره برای مهندئ جیاوژی لئاو ولاتانی نوروپاییدا لهسر کیشهی پناهبوی، سیاستی پناهبوی یکمیتی نورویا بهگشتی و سیاستی ولاتانی نهندامی EU بهتاییتمی، بهو مو یکاآلبونموه و خو لهیکتر نریک کردنوه له چوارچیوهی سیاستیکی ماوبیمش دچی. له پیوندی لهگئل قوتئر بوون و پر مهندنئ پرؤسهی نیونتهوی بوونی سیاستی پناهبوی، نم سیاسته ماوبیمه یان بلاینر موتی سیاستی یکگرتوو، رۆزیم رۆزیمه شویکی ناو زمهند نوئ دمکرتوه، تکمیل و ریگوییکنر دمکردئ. یکیک له مویمکانی نم موهته دمکرتئ پرؤسهی بهیموکرانیبوونی جیهانی دو موه و دهوروبوی یکمیتی نورویا بی که اوید مچی بیته مویکاری نالوگور بهسر دا ماتنی مهرجکانی پناهبوی و مهر بهم موبیم بچوونی دولتمان و دانیشتوانی نم ولاتانه یان سبارت به پناهبوران و مهرجکانی پناهبوی گوری.

نم تاریفه له یاسای پناهبوی زوریهی ولاتانی نوروپادا یان دقاودق نووسر لتهوه یان به شویومیکی ناراستهخو بهلام به ممان ناو و وکوهه ماتوه. بهندی سیمیم، مادهی... یاسای پناهبوی سوید پناهبوی به شویومیکی خوار موه تاریخ دمکا: "پناهبوی (Refugee) بیانیمکه که به موی بیروباوه مری سیاسی، نایینی، به موی نتهو می، جنسی و مهر و ما پیوندیدار بوون به گروییکی تاییتمی کومه لایتمی مهست به مترسی بهندیکران، کورزان، شکنجه و روانان دمکا و لهدو موه هی نهو ولاتانه د مژی که شارو مندیتی ونیمکانی کلهکو مرگرتی له پاریزگاری ولاتمهکی خوی نییهو. یان به موی مهست به مترسیکردن نایموی له پاریزگاری ولاتمهکی کلهکو و مرگرتئ. نمهی که لیر دا وترا، راسته بی نهوهی که نمه لهبهرچاو بگیردرئ که نم روانانه له لایمن دامزراو مکانی ولاتمهکو بهریوه دچی یان نم دامزراوانه نئوانن شارو فدمکه پاریزگاری بکنن و ناسایشی بؤدسه متبهر کنن. موهه ما پناهبوی به کسینک د موترئ که خاومنی ولاتی خوی نیه و ناوترئ بگوییتموه نهو جینگایهی که بهر له کوچکردن تیایا نیشتهجن بووه" (و مرگیزی نووسر).

من لهم نووسراویدا مهولددم بارودوخی پناهبوی و مهرجکانی و مرگرتی پناهبوران له نورویا و بهتاییتمی له سویدا بؤ خوینرانئ بهربانگ شیکمهوه. لیر دا مبهستی من نهوه ناین که بهیامتی نامارو ژماره زانیاری بدم به خوینر، مرچنده نمه دمیوانی بیته کوسهیک بؤ رازاندنوهی نووسراومکه. مبهستی من بهر له مموو شتیک شیکردنوهی یاسا و ریگکومتناممکانی نیونتهو می و نوروپای لهسر گرتی پناهبوی به لهم ریگایموه د مموئ ناو مروک و جومهری نم سیاستانه بخمه بهرچاوی خوینران. بهو مویمونه من له ریژهی باسهکدا، مویکارو پشمهرجکانی بهدیتهانی کونفانسیونی سالی 1951 ریگخراوی نتهو بهگرتو مکان که له شاری ژنیفی ولاتی سویدا پهسندکراو بهناوی کونفانسیونی ژنیف (Geneva Convention 1951) ناسراوه ددمه بهرباس و له کولینوه. موهه ما نالیزیکی کورنیش سبارت به ریگکومتنامه نوروپاییکانیش و مک کونفانسیونی نورویا لهسر پناهبوران، ریگکومتنامهی دابلین (Dublin Ordinance) و ریگکومتنامهی نامستردام ناراسته دمکم. بهلام بهرلهمانه بهجاشی د زمانم که سیمایکی کورت له تاریفی چسکی پناهبوی (Refugee) له روانگی کونفانسیونی ژنیفه ناراستهکم.

لهم دوو سیتاته را دود مکوی که یاسای نتهو می مهندئ ولات تا چ رادیمیک له ناو مروکی نهو ریگکومتنامانه که له بواری نیونتهو میدا لهسری پیکدن نیزیکه. من له دریزایی نم نووسراویدا بهریژی لهسر ریگکومتنامه نیونتهو میبهکان لهسر گرتی پناهبوی دمویم. مبهستی من نهوه که مبه نمایکی گشتی بدمه دست خوینر و مبه شیکردنوه میکم لهسر ناو مروکی ریگکومتناممکان ناراسته کردین. له لایمکی دیکهوه د مموئ نالوگور له سیاستی پناهبوی نورویا به کلک و مرگرتن له نالیز لهم بریارانه مینایته روو. من بهر له مموو شت پیم باشه که رافانهیکی کورت له کونفانسیونی سالی 1951 ریگخراوی نتهو بهگرتو مکان له ژنیف، ناراسته کم.

کونفانسیونی ژنیف

له رۆزی 14 دیسامبری سالی 1950 ی زاینیدا، نوینرانئ بهشیکی بهرچاو له ولاتانی نهندامی ریگخراوی نتهو بهگرتو مکان (United Nations) که نیستا بهکورتی به UN ناود مبرئ، له کوبنوه هی مهجلیسی گشتی خویدا (General Assembly)، گه لالهی بریار نامیمکی بهکلیبیکر و هی دا که به (Resolution 429 V) ناویانگی دهرکرد. به پنی نم بریارنامه، UN نهکی گرتی کونفرانسیکی له شاری ژنیفیدا پندرا. لهم کونفرانسیدا د موبایه ولاتانی نهندام لهسر فورمولکردنی تاریفیکی مبه لایمنه سبارت به باری جفاکی پناهبوی ساغ بینوه. کونفانسیونی ژنیف و نهو پروتوکولهی لهویدا بریاری لهسر

پناهبوی (Refugee) کییه؟

پناهبوی له بهندی یکمی بهشی یکمی کونفانسیونی ژنیفیدا بهم شویومیکی خوار موه تاریخ دمکرتئ. " نهو کسهی که به موی روداو مکانی بهر له یکمی ژانوازی 1951 دا و به موی مهست به مترسی کردنیکی راستهقینه له روانان به موی کیشهی نتهو می، نور مبهی، نایینی، پیوندی به گروییکی تاییتمی کومه لایتمی یاخود به موی بیروباوه مری سیاسی لهدو موه هی نم ولاتانه د مژی که شارو مندیتی، و موهه ما نیمکانی نییه یاخود به موی مهست بهو مترسیانهی لهسو موه باس کران، نایموی له پاریزگاری دامزراو مکانی ولاتمهکی خوی کلک و مرگرتئ. پنی د موترئ پناهبوی. موهه ما پناهبوی بهکسینک د موترئ که شارو مندیتی

سیاستی پناہی له یهکیهتی ئوروپادا و رهوشی پناہران

نعمد عهلیپور

بهیئی ناماری سکر تارای بالای ریکخراوی نهمو یهکیهگر تومکان (UNHCR) سالی 2005 دا 20،8 میلیون کس له جیهاندا لهحالی کوچکردن دابوون. نهم کوچهرانه بههوی جزراوچور خاکوولاتیان جی دیلن ورو له ههئهران نهکن بۆ نههوی که پناهیک بدۆزنهوه. ههئدی لهمانه لهبهر داپلوسین و توندوتیزی سیاسی ههئدین و بهشیکیش لهبهر نهرداری و نهستکورتی نابووری ناوارههین. ژمارهیهکی دیکهش بههوی بهرتسهکی کهشوههوی کولتوری و کومه لایهتی نهست له مال و زیدیان ههئهگر و ریگای نهربههوی نهگر نهبهر. گرتی کوچهری نهمو بۆته گرتیکی جیهانی (Global) که زۆری ههزوری و لاتانی جیهانی بهخویره سهرگهرم کردوه و کاردانهوهیهکی گرنگی له سهر نابووری نیونه لهتیدا هیه.

شهری سارده. نهمه بهم مانایهیه که بهشیک زور لهو و لاتانهی که رژیمهکانیان لهبوه هوی پناهیری، نهمو به هوی نهمانی دیکتاتوری بۆته و لاتانی پناهیرهگر. بۆ نمونه ههئدی له و لاتانی رۆژههلاتی نوروپا که شاروههئهکانیان له نهست دیکتاتوری رایان نهکرد، نیستا خویان پنا به خهکی ناواره نههین. بهداخهوه نهمو دههینین که سیاستی نههراگی ناواله نالوگوری به سهردهاتوه و نهکرتی بوتری که بۆته سیاستیکی بهرتسهک.

وتمان که کیشهی پناهیری تهناهت بۆ نهو و لاتانهش که پناهیر وهرهگر نههئدی گهروگرتی کومه لایهتی و نابووریشی لهبهر دایه. وورگرتی کوچهر لهخویدا نامانهکردنی جیگا، پیکهئینی ئیمکانی زمان فیزیوون و ههروهها دابینکردنی کار نهخوازی. جیا لههوش زورجان نهو کوچهرانه گهروگرتی سیاسی و کومه لایهتی و کولتوری بهکانیشیان لهگهئل خۆ دینینه و لاتانی خانهخوی. نهمه زهختیک نهخاته سهر دانیشتوانی نهم و لاتانه و نهولهتیمان مهجبوور نهکا چارهسهری گرتیهکان بهکن. بهم جزره چارهسهری گهروگرتی ههئدی پرسهری دیکه دینینه گۆری که به نورهی خۆی دۆزینههوی چارهسهری دیکه نهخوازی. پرسه کوچهران لهبهر نههوی که بۆته گرتیکی گشتی جیهانی نهولهتانی جیهان و بهتایهتی و لاتانی نوروپا هان نهدا که بهیهکوه ریگایهک بۆ هاوکاری و ههروهها بهههئستیکردنی گرتیهکان بدۆزنهوه.

تیکه لوبوون و نزیکبوونی (harmonization) و لاتانی یهکیهتی نوروپایی (EU)، سیاستیکی هاوبهشی پناهیری لهوان نهخوازی که بتوانی یارمهتیاں بدا که تهوژمی شهوولی پناهیری لهسهر و لاتانیکی تایهت کهم کاتوه و سیاستیکی هاوبهش و یهکسانی بهرگریکردن له هاتنی پناهیران، لهناو خویندا ههئیزیرن. دیارنهی سیاستی خوړیکهستنی و لاتانی نهئدایه یهکیهتی نوروپا لهسهر گرتی پناهیری، له دیسکۆرس و نۆکۆمینت و ریکهوتنهکانیاندایه بهدی نهکرتی. ههولی گهیشتن یاخود نزیکبوونهوه لهسهر ههئدی رههئدی سیاستی پناهیری له لایهن و لاتانی نوروپاوه، لیرهدا نهههکرتی. بهم

دیاره رادهی ههزوری کوچهرهکان له و لاتانی نهووبهیری نهو و لاتانی لئی ههلاتوون نهگهرسینهوه بهلام بهشیک بهرچاوی نهم سیلاوه نیسانیهه روو نهکانه باکوور و رۆژناوای نوروپا یاخود باکووری نههریکا، یانی نهو و لاتانهی که لهباری نابووریهوه پیکهوتوون و لهباری سیاسیهوه به و لاتانی دیموکراسی نهناسرین. هوی سهرهکی نهمهش بهتایهتی بوونی پرنسیپی لیبیرالانهی " نههراگی ناوهلا" له نهم و لاتانهوه بوه. سهرچاوهی نهم سیاستهش له راگهپاندراوی ریکخراوی نههوهیهکیهگر تومکانهوه ههئهقولنی که لهودا مافی پناهیری مسۆگهر کراوه.

ههروک کوتمان پناهیرهکان له گۆشه و کهناری جیهانهوه روونهکانه نهم بهشه له جیهان و ههئگری بیروباوهری سیاسی جزراوچورن و پیرهوی له نابینی جیاواز و جزراوچور نهکن. رهنگ و کولتور و ههئسوکوتیان جیاپه و تهناهت شهوهی جلوبهگ و سیمو رهنگهرووشیان لهیهک ناچی. مرۆف بههر شهقامیکی یهکیهک له پتههختهکانی نوروپادا پیاسه بکا لههوهی کاتژمیریکدا خهئک له سهرتاسهری جیهانهوه نههینن. تهوژمی سیلاوی پناهیران بههوه و لاتانی نوروپایی وهک گرتیکی هاوبهشی نیونههوهی چاوی لی نهکرتی که داوخواری چارهسهرکردنی هاوبهشه. چارهسهرکردنی کیشهکه پیکهسهری نۆیکردنهوهی ههلوپهست سهبارهت به پناهیران و نال و گۆر له سیاستی پناهیری و ههروهها رهچاوکردنی ریگاو شهواری گۆنچاو و شیاو لهگهئل ههلوپهستی دوا کۆتایی هاتنی

ئامانجەكانى دامەزراندنى كۆمەلە

د. نەرشاد مەعروف

دامەزراندنى كۆمەلەيەك ھىندە كارىكى گران نىيە! ... بەلام گرانگ نەھىو كە بزائىن بۇچى ئەم كۆمەلەيە دادەمەزرانين... داخوا بۇ نەھىيە كە خزمەتى ھىلى گشتى بزوتنەھى رزگاربخوازى نەھىوھەكەمان بىكەت؟ يا ... خزمەتى سوود و مەبەستى تايىبەتى ھەندى كەسى دياربىكراو بىكەت.

1 - ئەم كۆمەلەنەي كە كىشەي كورد ھەك كىشەيەكى سىياسى نەھىوھەيەكى 40 مىليۇنى دابەشكرائى خاھن شۇرش و بەر بەرەھەكانى لە پىننوس دەھەن و خۇيان بەستوتەھ بە شۇرش و بزوتنەھى رزگاربخوازى نەھىوھەكەمانەھ و ھە دەم شۇرش بە رابەر و پىشەرھوى خۇيان و تەمراي نەھىوھى كورد دەزانن و بىنگومان بە شىوھىيە كە پىنويستە و لە تواناياند ھەيە، دەھنگى رھواي شۇرش و نازارى گەلە جوساواھەكەمان دەگەيىننە گەلانى جىھان و زولم و ستەمى داگىر كەمراي كوردستان ناشكر دەھەن و پەردەي لە سو رادەھمان، بى گومان بە لەبەرچاوا گرتتى مېژووي پر لە سەرۆھرى خەبەتى رزگاربخوازى نەھىوھەكەمان پىشتىوانى ئەم كۆمەلەنە ئەركى سەرشانى ھەموو كوردىكى نىشتەمانپەرۆھر و نىشاندەھرى نەھەگناسى و ھەفادارى بە خوينى شەھىدانى رىبازى نازادى و نېمۆكراسىيە.

2 - ئەم كۆمەلەنەي كە لە روانگەي كولتورى و ھونەرى و فەرھەگىيەھ دەھرواننە كىشەي كورد و دەھىنەھەي كورد لە رىگەي ئەم بابەتەنەي كە ناومان بىردن، بە كۆمەلەنەي خەلكى ولاتانى دۆھوھ بناسىنن و كەمتر خۇ لە چالاكى سىياسىيەھ دەگىنن. ديارە نەھوش شىوھەك لە خەبەتە نە جۆرە خەبەتەش لە نۆو كۆر و كۆمەلەي جۆراوجۆرى لاتانى پىسكەوتو جىگا و تايىمەندى خۇي ھەيە نەگەر بخوازين دەھتوانن لە بوارى بوژ ھەندى نەتەھىيىش دا كەلەكى باشى لى و ھەر بگىرەن.

3 - ئەم كۆمەلەنەي كە لە لايمەن چەند خىزانتىك يان چەند كەسنىكى ھاو بوژ ھەندى و ھاو بىر و ھاو رىباز پىك ھىندراون. ديارە بى شەك بە لەبەرچاوا گرتتى ژمارەي نەندامەكانيان ناتوانن رۆلەي گرانگان لە ناو كۆر و كۆمەلەي جۆراو جۆر دا ھەي. ھەر بۆيەش خەبەت و چالاكىيەكانيان، لە ناو كۆمەلەنەي خەلكى ئەم وولاتانە دارەنگ دانەھەيەكى نەوتوى نابى و تەنيا ناكامى نەھەھەي ھىز و تواناكان لىك دابىرەن. كە ديارە نەھوش لە بوژ ھەندى نەتەھەكەمان دا نىيە.

جا لە ژىر روناكى ئەم سى خەلەي كە لەم باسەدا ديارىمان كرد، فېدەراسىونى كۆمەلە كوردستانىەكان لە سوید كە چەترىكى نەتەھىيە يەكگرتوى گەلەكەمانە لەم وولاتە و نەھەسالىش يادى 25 سالەي دامەزرانى پىرۆز كرد و شىلگىرەنە بە خەبەتى خۇي درىژ ھېندەھ، نامادەھى خۇي دەھردەھىرئ و دەھرگادەھتە سەر پىشت بۇ نىزىك بوونەھەيەكى راستەقىنە و توتوويژ دەگەل ھەمو لايمەك بۇ دەھسەر يەك خەستەھى ھەموو ئەم ھىز و تواناينە. لەم بواردە ئەم نامانجە سەرھەكى و مېژوويە پىرۆزەش دەھتە نەستوى ھەموو لايمەك.

ديار دەھى پەنابەرى و ناوارەي لە ولاتانى نەھورپايى و باقى ولاتانى نىكە، لە مېژووي نازەي نەھەھەكەماندا دەھگرتەھە بۇ سەرھەي سالانى پەنجاگان. چ بە مەبەستى خۇ رزگار كردن لە داپلۆسان و چەسەنەھە و زۆردارى داگىر كەمراي كوردستان بووبى و چ بۇ نۆزىنەھى كار يان خويندن، كۆمەلەي بەرچاوا كە ژمارەيان خۇ نىزىك دەھتەھە لە 1,5 مىليۇن كەس لەم ئەم وولاتانە گىرساوتەھە و بە ھەر شىوھەيەك جەمەسەريەك بى ژيانى رۆژانەي خۇيان دەھەنە سەر.

سالى 1956 بۇ يەكەمىن جار چەند خويندكار ھەستيان بەھە كرد كە دەھى ھەول و تەقەلا دەھن كە خۇ لە يەك رىكخراوى پىشەي و رامبارى دا يەك بىخەن و بە يەك دەھنگ بىرور و ھاوارى كورد بەر گەلانى خىيەن رابەگەيەن. لە سەرھەداژمارەي ئەم خويندكارەنە زۆر كەم بوون، لە گەل نەھەشدا تەوانيان رۆلەي كارىگەر و گرانگان ھەيەت لە پروي نەھەجەمدانى ئەركى نەتەھەيەتى سەرشانى خۇيان. دواي كۆنگرەي يەكەم واتە كۆنگرەي دامەزراندنى كۆمەلەي زويندكارانى كورد لە نەھورپا، رۆژ بە رۆژ ئەم كۆمەلەيە لە بەجىگەيەندى كار و خەبەتى رۆژانەي خۇيدا بە شىوھەيە بەھە پىشتەر دەھچو، كە نەتەھەيا بوو بە جىگەي پروا و مەتەھەي قوتابىيانى دۆھوھ و ناوھەي كورد، بەلكو ببوو بە ناوھەننىكى پر لە ھىوا و ھومىدى باقى كوردەھەكانى ناوارەي ھەندەھان. ئەم كۆمەلەيە سەلمەندى كەھەك نۆيەنرىكى نەتەھى كورد لەدەھروھى كوردستان، مەھوى دەھنگى زولالى نەھەھەكەمانە. سالى 1964 ئەم كۆمەلەيە بوو بە نەھەندام لە (يەكئى قوتابىيانى جىھان) و ھەنگەلوى زۆر بە نەرخى نا، تا ئەم جىگەيە كە تەوانى لە چەندىن زانكوى ولاتانى نەھورپا بۇ قوتابىيانى كورد، كورسى خويندن (زەھالە) ئ مسوگەر بىكەت. سەرھەي نەھوش باشترىن ھاوكارى و يارمەتى پىشەكەش بىكەت بە ھەموو كوردەھەكانى نىشتەجىي نەھورپا، چ لە بوارى خويندن و گزەھەنى ژيان و چ لە بوارى چارەسەر كەردنى كىشەي كەم و كورپەكانى كۆمەلەيە نەتەھەيا نا بەم شىوھەيە كار و خەبەتى پىرۆزى پر لە شانازى كۆمەلەكە جىگەي دلخۇشى و رەھەمەندى گشت رۆلەكانى نەتەھەكەمان بوو.

بەلام جىگەي داخە كە نەھەرۆ سەرھەي ئەم ھەموو كۆمەلە جۆراوجۆرانەي كە پىك ھەتون و ھەركام بە گۆنرەي پىرەھوىكى تايىبەتى خەبەت دەھەن، بەرھەمى چالاكىيەكانيان نەيانتەوانىوھ و لامدەھوھى و پىست و داخاواھەكانى كۆمەلەنەي نەھەھەكەمان بى. ئەگەر بەوردى چاويك بە كارنامە و شىوازي خەبەتى ئەم كۆمەلەنە دا بەخشىنن دەھەرى بەم شىوھەيە دابەشيان بىكەم و ھەلپەنەسەنگىنن.

عیراق و کورد

له 1918-1919 خببات بۆ رزگار بوون له ستم سەری هەڵدا، شیخ محمود سەریهەخۆیی راگیاندا. نوێ ژوئیهی 1919، بریتانیا، میژشی کرد سەر شیخ و له 25 ژوئیهدا له بازیان، بریداریبوو و به دیل گیرا. بریتانیا بریاری له سێدار هەدان و نوێتر بهندکردنی مەمیشی دا! نووری خستوه بۆ میندوستان. له کونگه‌ی "سان رسمون" له 25 ئاویری 1920، عیراق، کهنه ژیر بهرپرسیایهتی بریتانیا. 23 ئوئی 1921 له ریگای گشتی سیهوه، فەیسەل کرا به پاشای عیراق. کەرکوک و سلیمانی ده‌نگیان نه‌دا. 1922، شیخ مه‌هوه سلیمانی و بوو به پاشای کوردستان و داوای گشت کوردستانی نه‌ناوچه‌ی به‌کەر کۆکه کرد. له‌به‌ر نه‌وه کەرکوک نه‌وتی تیدانۆز رابوو و هه‌، بریتانیا له‌4ی مارس 1923 دا میژشی مه‌وایی کرد سەر سلیمانی و خه‌لکێکی زۆری کوشت و شیخ له‌ ترسی کوشتی زیاتر، شاری به‌جی نه‌شت. له‌ سیپتامبری 1930 دا که سەر به‌خۆیی عیراق راگیاندا، سلیمانی به‌شداری نه‌کرد و راپه‌ری. پولیس 40 کەسی کوشت و 200 کەسی به‌ریندار بوون.

له‌ سالی 1932 له‌ بارزان به‌ سەرۆکیایه‌تی شیخ نه‌حمەد، خه‌لک بۆ ماف راپه‌ری، میژی مه‌وایی بریتانیا، گوند مه‌کانی بارزانی بۆ مه‌بارانکرد! 1365 خانوو سوێننران! له‌ 1943 دا، مسته‌فا بارزانی راپه‌ری. له‌ 1945 دا خه‌باته‌که به‌ ناچاری بوو به‌ چه‌مکداری. نوامبری مه‌ناسال له‌به‌ر داپلۆسین، بارزانیه‌که‌کان چوونه مه‌ه‌باد. و مه‌ک ده‌زانین روژی 16/12/1920 به‌ ناروه‌ و بی ر مزامه‌ندی گه‌لی کورد، باشووری کوردستان خرایه‌ سەر ویلایه‌تی به‌غداد و به‌سه‌ر و عیراقیان لێی ساز کرا! له‌ مه‌کاته‌وه مه‌تا نه‌ستا، نه‌م ستمه‌ بوته‌ یه‌کێک له‌ گه‌رته‌مه‌گه‌ر نه‌مه‌کانی نه‌وه‌ ده‌هه‌ته‌. چونکه‌ به‌ بریاری عه‌رب و بریتانیا، مه‌چ مافێکی نه‌مه‌ هه‌ی یان نوێنومه‌ی بۆ کورد له‌به‌ر چاو نه‌گیرا! و په‌یمانی لوزانیش که له‌ 24/7/1923 دا به‌سه‌راو چه‌مکه‌کانی په‌یمانی سیفوری له‌به‌ر دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی کوردی، کرده‌ به‌لقی سه‌رناو!، زیاتر کوردی نا مه‌یه‌کرد.

په‌که‌ مه‌لکانندی چه‌ند نه‌مه‌وه و نایین به‌زۆر، مه‌ترسی خسته مه‌شکی ده‌وله‌تی ناوه‌دی و مه‌ک ستراتیژی، بۆ پاراستنی نه‌وه‌قاره‌، ریگای سه‌رکوێ گه‌ته‌ په‌ش! له‌به‌ر نه‌وه‌ی کورد نوای عه‌رب له‌ عیراقدا نووم ژماره‌ی حه‌شیمه‌تی مه‌یه‌ و له‌سه‌ر مه‌ای په‌که‌هه‌تی عیراقه‌وه‌ داوای مافی خۆی کردوه‌ و له‌ په‌که‌هه‌ لکاندن هه‌ نکوولی کردوه‌، بوته‌ نامانجی سه‌رکوێ. له‌به‌ر نه‌وه‌ کورد، به‌ درێژایی ته‌مه‌نی نه‌وه‌ ده‌هه‌ته‌، سه‌رقالی خه‌بات بۆ نه‌موکه‌رازی مکردنی عیراق بووه‌ و له‌ په‌وه‌ ده‌هه‌ته‌ ده‌وله‌ته‌کانی عیراق به‌ تالیه‌ت رژیمی به‌عس، له‌پارچه‌ پارچه‌ بوونی و لات ترساره‌، سیاسه‌تی پاکتاوکردنی ره‌گه‌زی بۆ کورد گه‌توو ته‌په‌ش! مه‌روه‌ ما له‌ به‌ر نه‌وه‌ تورکیه‌ به‌ هۆی بوونی تورکه‌مان له‌ ناوچه‌ی کەرکوک، ویلایه‌تی موسلی به‌ سامانی خۆی زانیوه‌، به‌عس له‌ بی‌ری تواننده‌ی نه‌م ره‌گه‌ز مه‌شاده‌وه‌ که رادیه‌یان له‌ عیراقدا ده‌گه‌ته‌ 0/04 دانیه‌شتوانی عیراق. بۆ نه‌ مه‌به‌سته‌ش به‌م شه‌وه‌ ره‌فتاری کردوه‌: داگیرکردنی کوردستان، و ده‌ره‌نانی کورد له‌ مه‌ریمه‌، به‌عس به‌کردنی شار و نه‌وه‌گه‌نانه‌ی له‌ خاکی کوردستاندا که تازه‌ بۆ عه‌رب چه‌ن ده‌کردن! به‌م جوړه‌ ویستی له‌ بواری سیاسیدا، نه‌مه‌ مه‌ه‌ قووت بدا و له‌ ریگای دروستکردنی مه‌ندیک دامود مه‌زگای کار تونیه‌وه‌ به‌ ناوی دا به‌ینکردنی مافی کورد، کێشه‌ی

کورد به‌لاریندا به‌ری! مه‌ولیدا خه‌لکی مه‌که‌چ، به‌کاته به‌عسی. نوای نه‌وه‌ به‌ر به‌هه‌ر کۆچیان بدا. له‌ په‌وه‌ ده‌هه‌ته‌، نزیکه‌ی 5000 گوندی چه‌لکرد و خه‌لکه‌که‌یانی خسته‌ نوێ ده‌وه‌گی زۆر مه‌لینه‌وه‌ و مه‌ندیکه‌یانی به‌ زۆر چه‌مکدار کرا تا له‌ گه‌ل شه‌ره‌ شێگه‌ریانی کورد به‌ شه‌ره‌ بین! نوێتر به‌مه‌وه‌ی 30 کیلومه‌تر پانتایی و به‌ درێژایی سنووری ده‌سه‌ر کرد له‌ گه‌ل نێزان و سووریه‌ و تورکیه‌، خاکی کوردستانی به‌ مه‌ستی دا به‌رانی کورد له‌ به‌کتر، چه‌لکرد! نه‌وه‌ جار به‌ په‌وه‌ گه‌ند ته‌یکوشا، خه‌باتی کورد به‌ ده‌زی شارستانی و به‌ پاشکه‌وتووی بناسینی که‌ نا مه‌لی، عیراق په‌شکه‌وه‌ی! و خه‌باته‌گه‌ریان به‌ چه‌ته‌ و په‌نگه‌ر و له‌به‌ری به‌مه‌ په‌شکه‌وه‌، بناسینی! مه‌ولدا بۆ نه‌وه‌ که‌ کورد له‌ سه‌ر خاکی خۆی نا‌زی و مه‌وایی خاکی عه‌ربه‌! نه‌مه‌سه‌ له‌به‌ر نامه‌ی په‌که‌خه‌وه‌ی به‌عه‌سدا به‌راشه‌کاوای مه‌وه‌! مه‌ولدا بۆ دروستکردنی نوێ مه‌نایه‌تی له‌ نێزان نه‌وه‌ی کورد و عه‌رب و تورکه‌ماندا و ناممه‌کردن و چه‌مکدارکردنی عه‌ربه‌ بۆ به‌گه‌زدا چوونی کورد. مه‌ولدا بۆ به‌گه‌ز په‌که‌ر دا کردنی په‌ر ته‌مه‌ کورد مه‌کان و په‌که‌هه‌نیانی پارتی کار تونی کوردی! ته‌یکدانی دامود مه‌زگای زانستی، مه‌نه‌ری، کۆمه‌له‌یه‌تی و په‌شه‌سازی له‌ کوردستان و ته‌نگه‌به‌رکردنی ده‌مه‌تانی خه‌لک بۆ مه‌که‌ک و مه‌رگه‌رتن له‌ مه‌وانه‌ ته‌نه‌ته‌ له‌ به‌شه‌ عه‌رب نه‌شینه‌کانیشتا! و مه‌نه‌گه‌رتنی په‌که‌ره‌ و فه‌رمه‌به‌ری کورد له‌ شه‌رکه‌تی نه‌وتی کەرکوک و دامود مه‌زگانه‌گه‌کانی و مه‌ک سوپا و ده‌وله‌ت. نوێر خسته‌نه‌وه‌یان بۆ باشوور و ناوه‌دی عیراق، په‌که‌هه‌نی جاش و خه‌فیه‌ به‌ مه‌به‌ستی گه‌رانی شه‌ری سوپا و په‌شه‌مه‌رگه‌ به‌شه‌ری په‌شه‌مه‌رگه‌ و جاشی کورد، مه‌لیتریز مکردنی گشت کوردستان، ناوێر ته‌به‌ردانی باخ و کێله‌گه‌ و کویسته‌مه‌کان، به‌به‌شه‌کردنی کورد له‌ دامه‌زراندنی به‌که‌گه‌لی په‌شه‌سازی، زاراو په‌کردنی کایه‌وه‌ مه‌کانی ناوچه‌ چه‌لکه‌وه‌ مه‌کان، ز مه‌تکردنی ناوچه‌ مه‌وتیه‌ مه‌کان و ده‌مه‌کردنی کورد له‌ ناوچه‌نه‌، به‌ زۆر ناو نووسکردنی سه‌دانه‌مه‌زار کورد به‌عه‌به‌، له‌ سه‌ر ژمه‌ری سالی 1977 دا، مه‌ک نه‌زه‌دی و شه‌به‌ک، پالانی و سالیعی و نه‌وانی نه‌که‌!، ده‌مه‌کردنی کوردی فه‌لیی بۆ نێزان له‌ سالی 196٨ مه‌وه‌تا 1982 به‌راده‌ی 200,000 کەس، مه‌نایه‌تی عه‌ربه‌ی و لاتمه‌کانی دی و نه‌په‌شه‌جینی کردنیان له‌ سه‌ر خاکی کوردان، تالانکردنی سامانی کورد و کراو مه‌کان، مه‌ولدا بۆ شه‌وه‌لاندنی کولتوری کوردی، به‌ مه‌ریکاری نێزان، سووریه‌ و تورکیه‌! ژماره‌ی نه‌وه‌ گوندانه‌ی به‌ زۆر چه‌لکه‌وه‌، 593 گوند که‌ ناوی 583 یان له‌ ده‌سه‌دا به‌ له‌ پارێزگای مه‌ولێر 148 گوند که‌ 4387 خه‌زانیان ناسیندراون، له‌ ده‌مه‌ک 207 گوند به‌ 7837 خه‌زانه‌وه‌، له‌ سلیمانی 517 گوند که‌ 18599 خه‌زانه‌ بوون. له‌ کەرکوک نزیکه‌ی 3700 گوند کاولکه‌راوه‌ و خه‌لکه‌که‌ی راگه‌زراوه‌. نه‌م کارانه‌ به‌ په‌ی بریاری نه‌هینی، ده‌مه‌کردنی ده‌وله‌ت نه‌نه‌مه‌ دراون. بۆ نه‌مه‌وه‌ بریاری نه‌هینی پارێزگای مه‌ولێر، ژماره‌ 6493، 1986/6/1، بۆ چه‌لکه‌کردنی چه‌ند مه‌وه‌، ده‌مه‌چوه‌. له‌ مه‌شتاکاندا له‌ سه‌ن په‌ نه‌مه‌ل کردندا، 182 مه‌زار مه‌وه‌ی کورد له‌ به‌ ره‌چه‌وه‌ کومله‌ی جیه‌انه‌یه‌ کانه‌وه‌! به‌ زینه‌وه‌ی له‌ ژیر گه‌ل نه‌وان! به‌ په‌کردنی 5000 له‌ دانیه‌شتونی مه‌له‌به‌جه‌ به‌ بو مه‌ای شه‌ماییی و مه‌زاران که‌سه‌ له‌ خه‌لکی ده‌مه‌ری بارزان و بالیسان، نه‌م تر از په‌یه‌یه‌ گه‌شه‌ته‌ چه‌له‌ په‌ی خۆی. له‌ سیاسه‌تی به‌عه‌ر به‌کردنی کوردستاندا، 42488 کیلومه‌تر خاکی کوردستان، که‌ ته‌ به‌ر شه‌الوای نه‌م ستمه‌کار په‌یه‌ که‌ ده‌مه‌ته‌ 44,414. گشت خاکی کوردستان که‌ 86 مه‌زار کیلومه‌تری جواری گه‌شه‌یه‌.

سالی 1930 پارتی خۆبببون له نارارات بۆ رامالینی ستمه راپهری که به هاریکاری نیران که خۆی گرفتاری مافی کورد بوو، تیکشکا! 165 گوند به 6816 خانومه کاولکرا. نوای نهمه تورک سیاسهتی تواندنه دی کوردی گرته پیش. به پی یاسای سالی 1925، سیستهمی پشکنین و دسه لاتی سهر بازی له کوردستاندا دامه زرا. به پی یاسای دهر چووی سالی 1932، سهدانه زار کورد له زیدی خۆیان راگوزران بۆ نهوشوینانه که 0/05 دانیشتوو پینک بینن. نهم یاسا دهبیژئ: "نهوانه ی زمانی زکماکیان تورکی نهم، ناتوانن گوند مکانیان دروست بکهنه و و کۆمهلێ جۆراو جۆر دامه زینن!" و لهو پیو مندیه دا و به راشکاووی ناخاوتتی به زمانی کوردی پوانکرد. (مه مان سوجاوه، ل 33) که مه تانیستاش درێژ هی مه یه!

شبه هی مامه له کردنی درنده ی تورکیه له گهل خه لکی مه رمی دهر سیمی کوردستان، له نووسینی نامه ی که دا له سالی 1937 بۆ کۆمهلێ گشتی نهمه مکان، له لایهن خه لکی نهمه هه ر وه، دهر مکه یی. "قوتابخانه کوردیه کان داخراون، زمانی کوردی پوانکرا وه، وه ی کورد و کوردستان له په رتوکان ماله گیرا وه، مه موو چه شنه کرد و مه کی درنده به کار مه را وه بۆ نهمه تیکرا به ژن و زاره کوه له په رۆژ سهر بازی مه که ی "نانادول" کار به کهن، دمه کس دمه کس، راد مگوزرین بۆ ماله بنده تورک نشینه کان، نابی له مه یچ شوینیک پینچ له سه د زیاتر بین!" که به ی وه لام مایوه، مه ربویه لهو سالد، خه لکی دهر سیم راپهرین. نهمه جار مه به له شکر ناردن و قه تلوری ته نانه ت ژن و مندال و خنکاندنیان به دوو که له نه شکه وتان و له سیدار دهانی 51 کس له ریه ران نهم راپهرینه ش، سه رکوتکرا! لهو ماله بنده په یه سه سازی، بازار گانی، په زیشک، دهر مان و ریگلوبان، نه بوو. (مه مان سوجاوه، ل 325).

تورکیه و کورد

نیستا نیتر کس نیه نه زانی، که ده مه لته ی نوێ تورک سه بار مه ت به کورد لهو ولاته خاوه ن چه مه لوینستیکه و مک باسه مانکرد، تورک په ریا ری دا کورد پاکتاوی مگهزی بکا! بۆ نهمه مه به ست، ناخاقتن و خۆیندن و نووسینی به زمانی کوردی، پوانکرد و رایگه یاند، لهم ولاته دا ته نیا تورک ده ژی و نهمی دیکه کونله ی تورکه! لهو کاته وه مه یچ کوردیک له بازار، نیداره، جایخانه و شوینه گشتیه کاندا، نه یویرا به زمانی خۆی په یوئ! په یوین به زمانی کوردی، سه زای بۆ دیار یکرا و گشت زاره کی کورد ناچار کرا به تورکی بخۆینن و به تورک بوونی خۆشی شانازی بکا! مه لای کورد له مزگوت ده بوو بۆ کورد به تورکی بناخاقتن! نوای کوردی له سه ر چیا و دارستان، ده شت، رووبار و گوند، باژیر، دوکان و بازار و مرۆف، ماله گیرا و نوای تورکیان له جینی دانرا! جلی کوردی پوانکرا و ریگا به کورد نه ر، کور و کۆمهلێ ماله ی خۆی پیک بینن! نوای سه ر مه لدانی خه باتی سیاسی له مه شتاکانی سه ده ی په یه سه مه دا، له درێژه ی چوله کردنی گوند مه کورد نشینه کان، مه تا مه نووکه نزیکه ی 6000 گوند له لایهن سوپای تورکه وه سه وتیندراون و خه لکه که ی له ناژ ملداری و کشتوکل و به ره مه هینان له

خاکی خۆیدا بیه شه کرا وه! زۆر به یان په یان بر دوو مه به ر شار و شاره چه که کانی باکوری کوردستان و شار مه تورک نشینه کان و به نهمه خاوه ن کار و سه رمایه ک بن، به مه ژاری و لاره ملی و له حه لمبه ی ناباد مه کانی په راویزی شار کاندای ده ژین و زۆر به ی زاره کماکیان ته نانه ت له خۆیندن به زمانی تورکیه ی بینه شن! به شیکیان که ده مگاته زیاتر له 30,000 کس، به تاوانی ماریکاری له گهل نهم ریخه راو مه کوردیه تاندا که خه زاری چه ره سه کردنی کیشه ی کوردن له تورکیه، کوزراون یان ونکراون و کس له پی وشوینیان ناگادار نیه! بۆ نمونه له سی ماری 1994 دا به موی بومباران 17 کس کوزراوه. له 13 ی فه بر موری 1993، شاری سلوپای دابه به ره فه رش و چه نین منال برینه ر بوون. ده مه لته بۆ سه رکوتی کورد له ساله کانی 1993 و 1994 دا 655,7 تریلیونی خه ر چه کرد وه. ته نیا 821 تریلیونی بۆ سالی 1994 بو وه. مه ره لهو سالدای 15000 کس کوشتوه! 407 کسه ییش برینه ر بوون که 27 یان زاره ک و 21 یان ژن بوون. لهو پیو مندیه دا زۆر به ی خه لک زیدی خۆی به جینی مینشتوه. نهمه جگه له به نکردن و نه شه کنه جدهانی نازادیه خاوه نه. بۆ نمونه کسه نیک به ناوی "ره شه دیوسال" 65 سال سه زای به ندی پندرا و ره شه کوژی به شیکه له سیاسه تی ده مه لته. بۆ نمونه کوری نوزیر نییرا مه به ده ست پولیس، گیرا وه و دوای حه وتوو به ک ته ره مه که ی له ده مکیلومتری شاره ر پندرا وه! له په ر یو مه چوونی په ر یو سه می نه ره ژزی 1993 دا له 21 مار سه دا، 300 کورد به ده سه تی ره ژیم کوزران! نهمه له کاتیکه دابه که نیو میلیون سه ره باز بۆ سه رکوت له کوردستاندا! خۆ رفاندنی سه ره کی پارتی کریکارانی کوردستان عه بدوللا نه وه لان به تاوانی نازادیه خاوه ی و تیکوشان بۆ چه ره سه کردنی گرتی کورد، به ده ستی ده مه لته ی تورک، بۆ گشت کس و کور و کۆمهلێک نا شه کرا به.

نهم ده سه ریزیه درێژه ی کیشا وه! له 1990 تا 1995، 2000 کورد له ژن و منال و خه لکی سوپل کوزراون! سالی 1995 له نه ندانه ی خاجی سووری کوردان به ده ستی تورک له ده وک 3 کس کوزران. مه ره لهو سالدای 17 کس له سیدار ده ران. 243 گوند بۆ پاکسازی دیار یکرا 14473 کس به نکران و دوای نه شه کنه جده ان 122 کسه یان ماته نه کوشتن! له 13/6/1996 له ناوچه ی کانی ماسی 17 گوند کاولکرا. به ره لهو بۆ نمونه له 1990 له به تلیس 117، له با ته مان 127، گوند ویره انکران! به پی راپورته ی IHD ماری 1997 له مه ر دین و نامه دی 168 کس کوزراون! 7 کس له سیداره دراون و 11 کس نه شه کنه جمه کراون! به پی راپورته ی UNHCR 15000 له ترسی گیان چوونه ته باش سووری کوردستان و له کسه ی "مه خمور" گیراونه ته وه. مه ره په یی راپورته ی مه مان ریخه راو، له 1998/7/17 دا ده یانه زاره کس له ترسی گیان خۆیان گه یاندوه مه ولاتانی نورووپایی. مه ره له مانگی نوامبری 2005 دا له "شه مدینان" و "گوه ره" به موی فه رش چه کدارانه ی سوپا وه بۆ سه ر خه لک، 5 کس گیانیه ان له ده سه تدا وه! ته نیا له سالی 2004 دا، به موی فه رش و ترساندنی سه ره بازی تورک بۆ سه ر به مه له کورد مکان 108 منالی کورد له بار چوون و 61 زاره ک له ترسان مه ر دوون!

پیشیلکردنی مافی مروّف له چوار و لاتدا

(به شی یه که م)

دوکتور خه لیقی

پاشهکشه لیمبرانبر هیزی روسییدا و راگوستنی 700000 کورد بۆ نماندۆل که ژمارهیهکی زوریان لو رهوتدا مردن، همره لیکتادا ویرانکردنی چندین گوندی کوردان له تورکییه نیران و به قردانی مرمولاتی زور و کوشتی هزاران کس کمترین کاری دهولت بوو. Paris, 1956. Niktine les kurdes (196.B). بلم جزره نوای شهری یهکم، کوردبۆ پیک هینانی کیانیکه نهموهی، تیکوشا. راگیندراوی 20ی نیسامبری 1917ی یهکیمی سوقیهت، لیمبر جارهرسکردنی پرسگری نهموهی، شوینی له سرکورد دانا. نوای شورشی مستفاکمال و هاریکاری کوردان، له 1920دا له ناخجومنی نیشتمانی تورکییدا 72 نوینبری کورد بهشداربوون. له نوای 1920دا پیمانی سیکر بلسر تورکییدا سپیندرا که دهین دهولت وهک فرانسه و بریتانیا و خودی خلیفهگری تورکییهش بۆ دانی نوتونومی به بهشیک له کورستان، نیمزایان کرد. نوای زالبوونی مستفاکمال به سربونان و رزگارکردنی تورکییه تا 1922 به هاوکاری کوردان و بلین به کوردان که مافین دهاریزن، و نوای هاوهشاندهری نیمپراتوری، تورکییه و بهدهرچوونی ناکامی پیمانی لوزان له ژوئیهی 1923دا، که به زیانی کوردان بوو، ناک همره بلینکهی 1920یان بهجینی نگیاندا، بلکوبه پیمانی لوزانیش که له بهندی 38-39دا، تورک به رعوهی ژیان و گوزهرانی دانیشنوان دهین و ریگا دهدا به نووسین و ناخاوتن بزمانی زکامکیان، رهفتاری نکردها همره بویه سالی 1925را پهرینیک بلمهستی پیکهینانی کیانیکه نهموهی، له دارخرا. که به یارمعت فرانسه و یدهنگی رۆژهلات و رۆژناوای ئروویا، به درنداندهری شیوه سرکوتکرا و 53کس له سرکردهکانی شورش له سیارهدران. دادوهری دادگا رۆژی 28ی ژوئیهی 1925 گوتی: به تاوانی تیکوشان بۆ دامهزراندنی کوردستانی سهر بهقه دهکوژرین! دواتر، ملیان له کوشتن ناو هزارانکسیان به تاوانی بهشداری لهراپهرینهدا کوشت. 206 گوند به 8758 خانو، روخیندرا و 15200 کس وهدهرنران. 35000 سهرباز و 12 فرۆکه، بهشداری سرکوت بوون و 80000 سهربازیشیان بۆ چاوهنیزی و ناسین و داپلوسین له کوردستان مۆل دا!! (همان سوچاوهل 28) رۆژنامی "وهخت" له 7ی مای 1925 دانووسی"له همره شوینیک سهرنیزهیهکی تورک ههسی، پرسگری کوردنیه."

ههرچهنگورهرترین بهلگه بۆ نهپاراستنی مافی مروّف لایین تورکییه، نیران، عیراق و سوورییهوه، پیشینه و پاشینهی نادیموکراتیک بوونی سیستمی دهسلاندارهتی له و لاتاندا به و بهلگهش بۆ نووه، پهسندنهکردنی مافی نهموهیدهستهکانی دانیشتووی نه و لاتانیه و نهپاراستنی مافی یهکسانی ژن و پیاو و چهوساندنوهی زارۆکان و جیاوۆی زهقی ژیان و ژبواری خهلهکانی بدهستیانه له درژیایی تمهینی پیکهانیاندا و بوونی یاسای بنهرهتی و مدهنی و پاشکوتوانه له و لاتاندا به، بهلام بۆ نیشاندانی زهقتی نهپاراستنی مافی مروّف به تاییهت مافی نهموهی کورد، ناماز ه به کۆمهلیک بهلگه و رووداوی حاشاههلهنگر، پیویسته تا خهلهکی ههدهران بهوردی له شیوهکاری نه دهسه لاتانه سهبارهت به مافهپهسنگراوهکانی هاتوو له بهنگجاری مافی مروّف و پیماننامه نیونهه هیهکان، ناگادارین. نیمه ناگه پینوه بۆ چهند سهلسال له سهو بهر، ناماز ه به کردوههکانی نهو چوار و لاتنه له پوهندییدا، له نوای شهری یهکمی جیهانی بۆ سهلماندنی نهو باسه، بهسه.

یهکم- نوای روخانی نیمپراتوری عوسمانی، به شاهیدی بهلگهنامهکانی پیمانی سیکر و لوزان، به ساتو سهوادی نیوان نینگلیس و فرانسه و یهکیمی سوقیهتی پیشوو و به نهرینهی کۆمهلی گشتی نهموهکان، کورد ناک همر له مافی پیک هینانی دهولتی سه ریمخو پینیشکرا، بلکوبه به سر نهو چوار و لاتانداشدا دابهشکرا! له پوهندییه و له رهوتی هوشیاربوونوهی نهموهی کورد و تیکوشان بۆ وهدهست هینانی مافی نهموایهتی، ههتا ههمنوکه چهندین راهبرینی نازادبخوازانیهی لهو چوار و لاتاندا، به درنداندهری شیوه، به خوینرشتن سرکوتکراوه! لهجهنگهی شهری یهکمهدا، به پین پیمانی سایکس-پیکو، دابهشکردنی نیمپراتوری عوسمانی به تاییهت کوردستان بهسر ولاتی روس، فرانسه و بریتانیا، هاتهراوه. 1916 وهزیری دهوهی روسیه، بهم کلهرازی بوو بهسرجیک، باکووری رۆژ ناوای کوردستن وههبر روس کهوی! نوای شورشی 1905ی روسیه، ههمنیک جمۆجۆلی دیموکراتیک له تورکییه و نیران، هاتهراوه کهجهنگی یهکم ناسهاری نههیشتن. له گهرمهی شهردا تورکییه سیاستی له نیوبردنی کوردی گرتنه پیش. کوشتنی ژمارهیهک له سرهزهکانی کورد، به بیانووی

کردنی (حوز) و ناستیل بۆ نووهی نسانهش به رۆلی خۆیان ههلسن. ههروهک (کاتالیساتۆری) نۆتۆمبیل که وهک فلتهزیکي سروشتی نوو پارتيکله (گهده وردیلانه) ی له ناکامی هاموسۆی نۆتۆمبیل و هوکارهکانی دیکه دروست بووه، وهک ماگنتییک رایکیشیته ناو خۆی و له سووری چالاووه ناوهکدا به دهووری سروشتی خۆی خاوینی کاتوه.

ههروهها زۆر گرنگه، بۆ نهوهی پرۆسهی کیمیاوی بکهویته هاوترازوی خۆی، دهییت درهختیکی زۆر بچهقیندریت، که نهک تفها وهک فلتهزیکي سروشتی کار بکات بۆکو رهونهقی جوانیی شاری سلیمانی به به سیمایهکی جوانتر برارزینیتهوه.

3 - تهرخانکردن و دابهشکردنی پاسکل (دوو چهرخه) بهسهر کارمهندو لئیرسراوه سیاسی و کۆمه لایهتیتهکاندا و شکاندنی تهوقی عیب و عار و شورهبی و هاندانی خهککی بۆ کهلک و هرگرتن له نامرازه گشتی و کۆمه لایهتییهکانی (کۆلیکتیف) ی هاوچوئی.

4 - راکیشانی هێلی تاییهتی بۆ پاسکیل له سهر شۆستهکان و جیاکردنهوی له هێلی پیاوهی هوی.

5 - وهک ههندیک شاری توریستی، تهغیا له بهرانبهر دانانی بارمه و پیناسهیهک، بۆ کاتیکی دیاریکراو، بهخۆراپی پاسکیل بدرئ بهو خهکانهی که دیانههوی له شارهکدا بگهرین.

6 - خۆ نهگهر نهشوانن له باری نابووریهوه هێلی ناسنی تراموا (کالیسکهی ناسنی ناو شار لی بدهن نهوا ههر کالیسکه کۆنهکانی کولتۆری، واته کالیسکهی دوو نهسپی یان تاک نهسپی بگۆیننهوه ناو شارهکهمان بۆ کهسانی کا ناتوانن به شیوهی ناسایی هاموشۆ بکهن) لهش قورس و پهکمهوتهکان). بهم شیوه نهگهر له چوار چیهوی نهو بازنه پینچ کیلۆمهتره قادهغه کراوه دا، کالیسکهکان به شیوهیهکی مۆدیرن و نووخوازی له شارهکدا بجولین، بهتهقی قلچی نهسپهکان له توته و دیدهدید و دهگهدهنگ و غهلبه غهلبی ترومبیلهکان رزگارمان دهکهن.

گهر گرنگی به هوشار کردنهوی کۆمه لانی خهک نهدریت و له سهر نهک کیشه و بابهتانه لیکۆلینهوه نهدریت و ریگاچارهسه کردنی بۆ دانهریت نهوا رۆژ له دواي رۆژ نهوهی نوو و مندالهکانی نایهدهمان بهر هو نهمون و گرفته چارهسهر نهکارهکان دهیمن و له نیستاووه خهدهقی مهرگ و زهره بهخشیان بۆ ههلهکهههین.

ناکامه زیانبهخشهکانی نابوری و سروشتی که نهک ههر زۆر سهخته پیوانه و نرخه بۆ دابنرئ، بهلکو تهنانهت بهد کردن و شیوانندی سیرکۆله ناساییهکان سه د یان دوو سه دسال دهخایهنی تا کاریگهريهکی دهدهکهن. دهی چ و لایمیکمان پی بیت بۆ نهوهی نایندهمان؟

پر کردنی سهنتهري سلیمانی یا ههر شاریکی دیکه جیهان له دوکلی دووههه نۆکسیدی کاربۆن (CO₂) بارودوخیکی زۆر ناههوار نههیرجانهسی (کوۆپهه) که دهییت زۆر به هوشاری و خیزی، نههرو له سهی خیراتر چارهسهر کریت و کاری بۆ بکریت.

ههندیک پینشیان بۆ چارهسهر کردنی نهک ناکامه دهخمهه روو که مامهلهی نهو موونی کارکردنم بهوهک پهکیک له ههلبزیردوانی لیژنهی شار هوانی له سویند.

1 - سهکراپ کردنی زۆر لهو نۆتۆمبیله کۆنانهی که راژهی پهکم نۆکسیدی کاربۆنیان (CO) له راژهی %2 زیادتره. کۆنترۆل کردنی نۆتۆمبیلهکان سالانه به دهزگایهکی تاییهتی و ناچار کردنیان که دهزگای پالۆتی (کاتالیساتۆر) بههستن به سالههسهی دوکهل کیشهکهیانهوه بۆ نهوهی رادهی گهههکردنی ههوا کهمهتر بکریتهوه و به هوی گۆرانکاری کاتالیساتۆر دووههه نۆکسیدی کاربۆن (CO₂) زیادتر بگۆردریت بۆ ناو (H₂O) وهک پالۆتهیهک کاریگوری دههچونی رادهی دووههه نۆکسیدی کاربۆن کهمهتر بکاتوه.

2 - قهدهغه کردنی تیپههروونی نۆتۆمبیل به بازنهیهکی 5 کیلۆمتری له ناو شاردا و چاندنی درهخت و سهوزایی و دروست کردنی فوارهی ناو و ههلهکهههینی چالوو و دروست

سڼ نيشانهى گرينگ له م كورته باسدا پښاسه دمكهم كه دمتوانين بلنڼين دمينه مهحك و پيومي دسنتيشان كردنى كوممگمپهكى پيشكوتوو يان دواكوتوو.

راگرتنى كهتستروف (كارسات و روداوهمكان) ي لافاو و تواندنموى تاشه گموره سهوليهكانى نوچكهكان (Pol) پول وهك ناكامه همره تيكدهركانى ژيانى سروشتى كمش (ناوههوا) و سهوزايى سروشت و هرچرخاندنى بارى بازنهى سروشتيى نازل و زاوزي گيانلهبر و زيندهور له سيمى خوى نهگرئ.

وا نزمانهك له ندمبيات و ناجندهى حيزبه بورجوازي و پاريزگارمكندا(كونسرواتيهمكان) بلكو تمنامت له نيوان حيزب و پارته ماركسى و كومونيستهكانيشدا له جيهانى نمبر (چرخى چهپگر) نم كيشه گرينگه له مينيقيستى كار كردن و پيومي پروگرامهكانياندا كورنيز او متهوه و بايخى پي ندرئ.

همروها پيس كردنى كمش و سروشت به دوهمه نوكسپدى كاربون (CO₂) و سووتهمنى لاستيك و نوت و گازه سامدارهكانى تر هلو كيشه به لانسى سوپه سروشتيهمكان نهشيونين و له ناكامدا پروسمى بي هيز كردنى سهوزايى و پراندى درختهكان و ناوهروكى ناسيى چاندين بازنهى پروسمى سروشتى تيك و پيك نههن.

پهكهم سهوزى

رههمدى سهوز بوونى درخت و چرى (كلوروفيل)، بوونى دارستان و چونيتمى پاراستنى كروكى دار و درختهكان بهراژهى چونيتمى (كوالرتى) و چنديتمى (كوانتيتمى) له ولاتيكدان نيشانهى پيشكوتن و تاراهييك بهرز بوونى ناستى ناگايى و هوشيارى خلكى نمو ولاتمن و له لايهك و له لايهكى ديكهشوه گوي پيدانى گرينگى نهزگاكاني نمو ولاته پښاسه دهكا.

بهر لهوى بچينه قولايى باسهكه و دانانى ريگاي چارهسر كردنى نم دياردانه، همموي نيشانهيكي دياريكراو له شارى سلیمانيدا رهچاو بكمين و وهك نمونهييك بو لنديوان و چارهسر كردن بهنينموه. بو نم مبهستهتواننريت هم شاريكى تری جيهان بكمين به نمونه و نهد و گير وگرفتهكانى باس بكمين.

همروهك راژهى كار كردن بو بههيز كردنى زهوى و زار و بهكارهينانى بهفر و بهپيتى كهرسه سروشتيهمكان بو راگرتنى رهنگ و پاراستنى چين و تويزه جناجيا جيولوجيهكانى زهويهكهى.

چونكه كيشهى ژينگه كيشهيكي نيونتمهوييه و هممو كونج و كملهمبريكي جيهانى گرتوتهوه.

هوكارى ريگاي چارهسر كردن:

دووههم، ناو

سهرچاوهى پاكيى ناو و گرينگيدان به پاك كردنموى له ماتهره زيانبهخش و بي كلك و كيمياويهمكان و پالوتنى نمو جينگايانهى كه زورتر بهرنگارى نزيكبوونمونه له ناكامى تيرژاندى گنده و پيسى بهروبومى كارگه و فابريكه مزنهكان له گهل پارتيكلى راديونهكتيفهكان، كه كاردهكهنه سمر تيكدانى راژهى (PH) و تالى و ترشملوكى ناوهكه تيك نهشيونين كه له راستيدا نمو راژهيه له بارى ناسايى سروشتى سوورى خويدا له (7%) دايه.

راهى گشه كردنى شارى سلیمانيله بوارى دانيشتون و ژمارهى نوتومبنيه بهراوهرد له گهل چند سال لههموبهر كه كردومه دياردهيكي كوشندهى زيانبهخشيزينگهى تيدا رهچاو نهكرت كه بو همومان روون و ناشكرايه پتر بوونى كارخانه و بهروبومه پيشهسازيهمكان نين، بلكه بهراديهكى زور تيرژان و هوروژمى ژمارهيكى زورى نوتومبيله كه به ريگاي ناسايى و نا ناسايى رژاونتمه شارهكموه. نهينريت نهك هم ريگهى ناسايى هاموشو رهوتى خوى زهحمت كردوه، بگره شارهكهى كردوته كارگهيكى دوكلخانه، گس نوكلهكه به لولهيكي لريژ بنيردريته نهروهى زهپوش (نتموسفير) له يك چركمدا له بوريهيكى تيرى دو كيلومتريدا جيگاي تنگه نايكيشن.

سپهه، ههوا

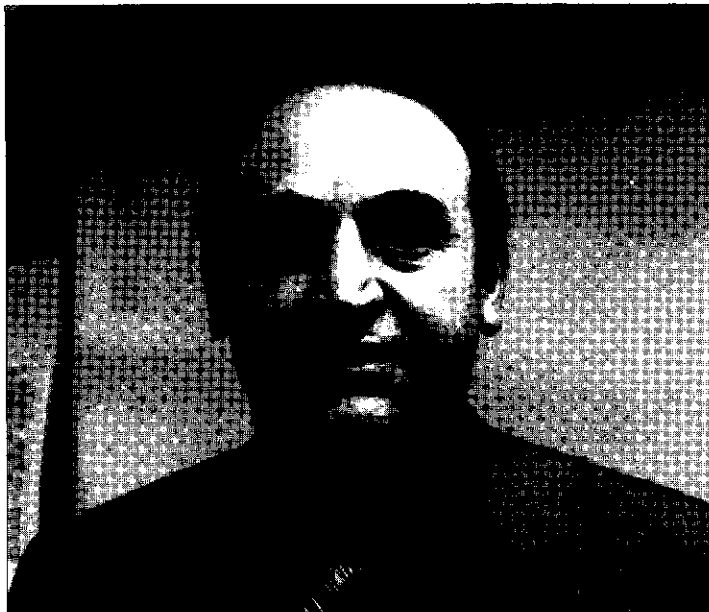
هلمژيني هوايكي پاك نتمنيا بو خلك و گيانلهبر مهسليهكى گرنگى ژيانى روژانهيه، بلكه تمنامت گندهكردنى نمو ورديلانهى (پارتيكلهكانى) كه له زهپوش دان، پروسيه گشتيه سروشتيهمكانى سوورى بازهيهى هلو كيشه كيمياويهمكان نهشيونيت. بو نمونه تنك بوونموى تويزى نوزون كه دهمانپاريزى له تيشكه كوشندهكانى روژ و پاراستنى پلهى ساردى و گرمى و

نمه نهك هم ريگاي له هاموشو و پيداهوى خلكى همراسان كردوه، بلكه زيانى تهنديروستيجوراوجور و ماتهرى زيانبهخشى به كمش و ناوههواش كهياندو.

ژینگه پيداويستی سیستمیکی نوی

ناسۆ زهند

نهندازیار و نابوری ناس

دهگرن. هر وهما ریگدهگرن لہرازی بلایوونوھی (CO₂) دووهم نوکسیدی کاربون و گاز هترسناکهانی تریش، که به هزی جیوازی هۆکارهکانی سووتهمنی و خیرایی نوتمیل که ناکامهکی راکیشانی هیلی نووتوبانه و که نهویش خوی دهینته مایهی برینهوی دارستانهکان، هزاران خهلیکی ژینگه خوشهویست به هورورم و تاسوهو هۆ دهگهپهنه نهو شوینانه و دارهکان لهباوهن دهگرن بو نهوهی له برینهوه رزگاریان بکمن.

ههندیک جار توهرهی ناماژ ه پیدانی نهو بارودوخه که شوینواری خراپی له سهر چهئدایهتی زاوزی ماسی و ژیانی گیانلهبرهکانی ترده ههیه، به پهروشینکی زورهوه رهچاو دهکریت و به مههستی لئیرسینهوه بهرانبهر به ناکامهکانی نهو بهسرهاتانه، هوشمهندهکان بو باس و چارهسهر کردنی گرفتهکان فشار بو دهگاکانی دهولتی دههینن و ناچاریان دهکمن بهکردهوه ههنگای بو بنین و بودجه و سهرمایهیی تاییهتی بو نهو مههسته تهرخان بکمن. نهه رهنگدانوهیهکی هوشیاری خهلیکهکیه و دهوک پیکردنیان بو راکیشانی نهو هاوکیشیه بو سهر ناستیکی سیاسی و لئیدوان و لیکولینهوه و له ناکامدا چارهسهر کردن. واته له ولاتانی چهرخه چهگره، ژینگه نامویه و وهک پهروسهیهکی ون بوو جوش دهخواتهوه له گهل فاکتسری گهشه کردنی سهرمایهرداری که که له خویدا نامرازیکی کلرگهوه بو هینانه ناوههی نهو تهگزهیه. پارته کون و دهسه لاتدارهکان چیدی ناتوان پيداويستییهکان بخهه روو و چارهسهری نهو تهگزهیه بکمن. بهلکو له بارودوخ و بازنه داخراوه دا دین و دهچن و له بنه هندا له گهل روالهتی کومه لایهتی و ستروکتوری ژیربان و سهربانی دیارده سهروشتیهکان سازش دهکمن و ناتوانن له سهر نهو ناسته مامهله بکمن و ولایه پرسیاره جوربهجور هکانی رهوتی نهو پيشکهوتنه بنههوه.

نهمروزی ولاتانی دواکهوتوو له پرووی ناستی ژبان و تیکنولوژییهوه هۆکاره گرنگهکانی پیسکردن و تیکدانی ژینگه زور فراموش دهکمن و به شیهوی جوراوجور به پئی قازانجی سیستمه جیوازهکانی نهو ولاتانه نهک هه پیناسهیی نهو دیاردانه ناکمن بهلکوو تهناست گرنگی و باخی نهو بابتهیان له هوشیاری ژیانی کومه لانی ناچهکه، چهواشه کردوه و گپهرودهی هزارهها دهردی سهری تری کردون. هه بویه کیشه کومه لایهتی و نابورییهکانی تر له کومه لگادا به بی چارهسهر کردن له ناستیکی دواکهوتودا مونهوه و کیشهیی راستی نهو بابتهانه شاروهیهو کراونته بابتهیکی گالتهبازاری و گومان بو زورتر نزم کردنهوی هوشیاری کومه لانی خهلیکی.

نهو کیشهیه له سهرتاسهیی ولاته پيشکهوتوهکانی جیهاندا به پيچهواتهوه بوونته یهکم ژمارهیی نهجدهی باسهکان و هزارهها لیکولینهوهو لئیدوان و کوری بو سازدهری، نهو بابتهانه له ژمارهیی کوری هوزارهکانی نههیر زورترن و بو چارهسهر کردنی بنههتی و کوتوپیری و له ریشه دهوکیشانی تیکدانی ژینگه، به بهردهوامی بهربینگ بهدهزگا جیوازهکانی دهولت نهگرن و لئسوزانه دهیانخهه روو. هزارهها بهههستی و مانگرتن و خویشانان ساز دهترین بو ریگهگرتن له لهناوبردنی سهوزایی و درهخت و شوینه پاریزراو و پاوان کراوه سهروشتیهکان (ناچه دهستکاری نهکراوهکان) که بو دابینهکردنی ژیانی ناژهل و گیانلهبرهکان سهراوهیهکی زورگرنگن.

بو نهو مههسته خهلیکی به ناگا و ریخراوه سهوزهکان و ههندیک لایهتی هیزه چهپهکان بهشداری مانگرتن و سازدانی کور و خو ناماده کردنن بو مههستی پاراستن و گهشه پیدانی ژینگه. بو نمونه چالاکانهکان (ناکتیفیهستهکان) ریگه له گواستهوهی (ترانسپورتی) که سههیی زیانبهخشیی کیمیاوی

کارپوه تهنانت ناخاوتنیشی به زمانی کوردی قدهغه کرد. سیاستی کوچی زورملی به کوردان و نیشتهجی کردنی تورک له کوردستان و تهنانت قه لاجۆ کردنی کوردمکان بوو به یهکیک له کردموه سهرمهکیهکانی رۆژانهی کاربهدهستانی سهردمی دمه لاتداریهتی ناوبراو و نهو سیاسته ئیستاش ههر بهرهموه.

له نیراق، نهگهرچی کورد به فهرمی وهک نهمهوهیهک ناسراوه و له سایهی شۆرشی نهیلول ناوچهیهکی بهروالته ئوتۆنۆمی بۆ دیاری کرا، بهلام نهگهر به وردی بواری شیوانندی جوغرافیا و سیاستهکانی حکومتی ناوهندی به تایبته له سهردمی حیزبی بهعس دا چاو لئ بکهین، بۆمان پروون دهیتهموه که باری ژبانی کورد لهو ولاته نهتنیا له ژبانی کوردی ولاتانی دیکهیه هراوسه باشتر نهبووه، بگره گهلنیک سامناکتریش بووه. داگیرکهرانی نهو بهشه له کوردستان به تایبتهی له سهردمی حیزبی بهعس دا به باشی بۆیان ههرکهوتبوو که ناوچه شاخاویهکان و گوندنشینهکان پتموترین سهرگهری پاراستنی بیر و هرزی نهمهوایهتی و کولتورین. ههر بویه وزیرای کۆمهلهنیک ریفۆرمی پروالتهی له چهند شار و ناوچه، به مهبهستی تواندنوهی کورد له ناو عهرب دا و سهرینهوهی ناسنامهی کورد و گۆرینی دیمۆگرافی کوردستان، نهستی کرد به کاول کردنی ههزاران گوند و کوچی به زورهملی دهیانهمزار بنهماله بۆ باکوری نهو ولاته و نهفالی دهیانهمزار مروۆفی کورد، هینانی هازاران بنهمالهی عهرب بۆ کوردستان و تهنانت بۆمبارانی شیمیایی گوند و شاروچهکانی نهو مهلبهنه. لهو بوارهدا به راشکاوی دهتوانین بلین پرووی رهشی کاربهدهستانی رهگهزپهرستی نازییهکانیان سپی کرهموه.

لهو بهشهی کوردستانیش که له ژیز دهسهلاتی سوریه دایه، کورد لهاله بارتیرین ههلمومهرجی سیاسی و کۆمهلهیهتی دا دهژی و له سهرهتایی ترین مافهکانی مروۆف بیهشه. دهسه لاتداری نهو ولاته به دهیان ساله سیاستی تواندنوهو و له نیوبردنی نهمهوهی کوردیان گرتوته بهر، بهلام سهردمی بهعس به یهکیک له رهشترین سهردمهکانی میژووی کورد لهو ولاته دهژمێردرئ. ههر ئیستا واته له سهدهی بیست و یهکههدا که له ولاتانی پیشکهوتوو گهورهترین بایخ دهدرئ به مافی مروۆف و به سهردمی نازادی و دیمۆکراسی ناودیر دهکری، کورد لهو ولاته بۆی نییه نه تهنیا وهک نهمهوهیهک، تهنانت وهک تاکیش باسی پیناسهی نهمهوهیی خۆی بکا. بۆ سهلماندنی نهو ئیدعایهش ههر نهوهنده بهسه که بلین هیچ کوردیک بۆی نییه تهنانت بۆ پینکهوه نانی چوار دیواریکیش بۆ مال خیزانی خۆی پارچه عهرزیک به سهر خۆی دا تاپۆ بکا.

سهرهراي هموو نهو کرهموه جینایهتکارانه و سیاسته

نارهواپانه میژووی ویزی کورد نهو راستیهمان پین دهسهلمینن که نهدییان و هونهرانی نهمهوهکامان به خۆراگریکی بی وینه بهرانگاری نهیاری نهتوههکمان بوونهموه و بیر و هرزی نهوان وهک نهستیرهیهکی پرشهنگدار ههتههتایه له ناسمانی نهدهی کوردیدا دهدهوشیتهموه. لیزهدایه که بهراشکاوی دهتوانین بلین داگیرکهرانی کوردستان نهتنیا نهیانتوانی نهمهوهکمان به چۆک دابینن، بهلکو بۆخویان له بهرانیهر خهباتی نهو رۆله به نهمهگانهی نهمهوهکماندا به چۆک دا هاتن.

بهلام سهرهراي نهو همموه خۆراگریانهش، له ناکامی نهو سیاسته نارهواپانه ژومارهیهکی زور له خهباتکارانی کورد پهروهزهی ههنههران بوون و ههر ئیستا نزیک به یهک میلیون و نیو کوردی نهو چوار پارچهیهی کوردستان له ولاتانی ئوروپایی له تاراوگه دا دهژین. دیاره نهگهر ژبان و به سهرهتایی هممووی نهوانه بخهینه بهر باس و لیکۆلینهوه بۆمان دهدهکهوی که زیادتر له ههشتا له سهدهی نهو خهلهکه له تیکۆشهرانی رینگای رزگاری و سهربهخۆیی نهمهوهکمان و لهو بواره دا رهنج و کۆزیهوههریکی زۆریان کیشاوه و زۆرجاران دهگهل مهترسی مهترگیش بههرووو بوونهموه و تهنانت زور بنهمالهی وایان تیدایه که یهک یان چهند خوشهویستی خویان کردوته کوچی قوربانی بارهگای نازادی و سهربهزری نیشتمان و نهمهوهکمان. بهلام سهرهراي نهو رابردوه پیر له سهرهراي شانازییه، زۆرجاران ههست پین دهکری که ههستی پارهستنی بهشیکی زور له هونهر و کولتور و زمانی زگمکی کهم پهنگتر دهیتهموه و تهنانت له ناو مال و خیزانیش، خۆبهخۆ بهزمانی نهو ولاته پینکهوه دهوین که وهک تاراوگه تیددا دهژین. نهو دیاره ناخۆشه له حالیکدا بهرچاو دهکهوی که له بهشی ههره زۆری نهو ولاتانه باخیکی زور دهدرئ به کیشهی کولتوری و تهنانت له زۆریهی نهو ولاتانهدا گهلنیک بنکهو بنیادی کولتوری دامهزراوه و بودجهیهکی باشیشی بۆ تهرخان کراوه. جیا له هممووی نهوانهش لهو ولاتانه بۆ ناساندنی پیناسهی نهمهوهیی، زمان و هونهر و کولتور یهکیک له نامرازه ههره گرینگهکانه.

ههر بویه داوا له هموو دایکان و باوکان دهکهین لهو بوارهدا یارمهتی مندالهکانیان بهن و نههیلن رۆلهکانیان له داب و نهريت و کولتوره جوانهکانی باب و باپیرانی خویان دور بکهونهوه. ههر لهو کاتهشدا پروو دهکهینه بهرپرسان و کارگیرانی نهو کۆر و کۆمهله کولتوریانه و داویان لینهکهین له رینگهی گۆفار و کردنهوهی نهوهری چۆراجۆر بۆ پاراستنی زمان و هونهر و کولتوری نهمهوهکه مان ههنگاوی پینویست بنین.

لهو جیژن و بۆنانه له ناو ئهو خهلكانه توانیان سهركهوتن به دهست بێن، به لام له مهر سرینهوه و له ناو بردنی بۆنه میژوو و یهكمان سهركهوتنیکی نهوتویان به دهست نههینا و نهگهڵ بهر بهر ههكاتیکی گهرهی خهلكی ناوچهكان به رههروو بوونهوه.

هر بۆیه ئیكۆلینهوه له سه ر ئهم بابته به رووناكییرانی دلسۆز و شارهزایانی میژوو دهسپیزین و لێزه دا تهنیا به كورتهیهك له باسی رهوتی ههولێ تواندنهوهی نهتهوهكه مان وهك نهتهوهیهكی ژێر دهست قهناعت دهكهن.

ئهو وهزعه زیادتر له سه سدهی درێژه كیشا. به لام له سه رهكاتیکی نیوهی دووهه می سدهی چوارهم را خهلیفهكانی نیسلام به ره بهر پینگهی خۆیان له ناو خهلكی ناوچه داگیركراوهكاندا له نهست دا و بزوتنهوهی نهتهوایهتی و فرههنگی به دژی سیاسهتی داگیركهرانهی بێگانه له ههموو ناوچهكان سه ری هه لدا.

سیاسهتی سرینهوهی پیناسه ی نهتهوهیی و تواندنهوهی نهتهوهكانی ژێر دهست، به دوا ی هێرش نیسلام بۆ سه ر ولاتانی ههراوسی وهك میراتیک له لایهن ئهوانهوه بۆ داگیركهرانی دیکه ی كوردستان به جئ ما. له بواره دا نهگه ر به سه رهاته میژوو و یهكمانی كورد به وردی بهینه بهر باس و ئیكۆلینهوه، ئهو دیار نهیه له سه رهكاتیکی سدهی بیسته می زایینی به دواوه ژۆر به زهقی وه بهر چاو دهكهن و بۆمان روون ده بێتهوه كه داگیركهرانی كوردستان هاوكات دهگه ل تالان و ویرانه کاری، سیاسهتی تواندنهوهی نهتهوهی كوردیان له نیو نهتهوهكانی خۆیاندا رهچاو كرده و بۆ به نهجام گه یاندنی ئهو سیاسهت ههستیان له ههچ كردهوهیهكی نارهوا نه پاراستوه. خۆ نهگه ر هه ر تهنیا به سه رهاتی كورد و رووداوهكانی دوو سدهی تۆز دههم و بیسته م له كوردستان دا چاو لئ بكه ین، بۆمان هه رهكهوئ كه ئهو كار هساتانه ی كورد نهگه لیان به رههروو بوتهوه، وهك په لهیهكی رهش بۆ هه تهتهتایه له میژووی مرو قایهتی دا ده میننه وه.

له بواره دا كورد له پێش ههموو نهتهوهكانی دیکه دژی دهسه لاتی خهلیفهكانی به غدا را په ری و به دامه ز راندنی حكو مه تی حه سه نه یه كمان چاره نووسی خۆی به دهسته وه گرت. نهگه رچی ئهو حكو مه ته له باری رامیاریه وه حكو مه تیک ی به تهواوی سه ره خۆ بوو، به لام دهسه لاتی زیادتر له سه سده ساله ی عه ره ب و دانانی وانه ئایینییه كان وهك بنچینه یه كی زانستی له مه كتبه و فره گه كان، زمان ی نووسین و خویندن ی به راهیه ك به نه به ی عه ره بیه وه گری دا بوو، كه نه ئهو حكو مه ته توانی لهو به سه تراوه یه ره زگاری بكاو نه هه چكام له دهسه لاتا رهكانی ناوچهكانی دیکه له بواره دا سه ركهوتن یان به نهست هینا. تهناعت بۆ ماوه یهكی دوور و درێژ یه هه ر نووسراوه یه ك وشه ی عه ره یی ژۆر تر تیدا به كار هیندرا با به نیشانه ی تیگه یشتوی ی پنگه یشتوی نووسه ره كه ی دا نه را. نهك تهنیا هه ر نه وه، تهناعت بهر و بۆ جوونی نیسلام ی به راهیه ك له نیو كۆمه لانی خهلكی ئهو ناوچه نه ره یه داكوتابوو كه دانانی نیوی عه ره یی له سه ر مندالهكانیش نه وه نه بوو به باو كه ئیستاشی دهگه ل بئ كه م به نه مه آله ی وا هه بوو كه نیوی چه مند مندالیک یان هه موو مندالهكان یان عه ره یی نه یئ. بهو جو ره تهناعت ناسه واری نیوه دیرینهكانیش تا راهیه ك به تهواوی له نیو چوون. بهو حاله ش هۆنه ران و نووسه رانی نیشتمان په ره ری نه ته وه كه مان به هۆنه را وه و به یه تی جو را و جو ز زمان و نه به یی كوردیان له فه وتان پاراست و زیندوو یان را گرت. له بواره ش دا گه لێك به ره هه میان له پاش خۆیان به جئ هینتوو ه و هه ر نه وه به ره هه مانه ش بوون كه پاشان بوون به به ردی بناخه ی زمان و نه به یی كوردی، ناشكراهیه كه باسی میژوو ی خه به آتی هه موو ئهو تیکۆشه رانه ی كه ژبانی خۆیان بۆ نه م مه به سه ته ته رخان كرده له وتاریکی رۆژنامه یی دا جیگای ده بیته وه و نه پینووسیش توانای ئه وه ی هه یه كه له وتاریکی ناوا دا ئهو به ره هه مانه بهو جو ره یی كه شیاوی ئه وان بئ بنرخینی.

كاتیک ره زاشا سالی 1304 ی كۆچی له ئیران دهسه لاتی به دهسته وه گرت، بۆ په كلا كرده وه ی كیشه ی نه ته وایه تی و تواندنه وه ی هه موو نه ته وه كانی نیو ئهو ولاته، یهك له وان نه ته وه ی كورد، نه تهنیا هه ر خویندن و نووسینی به زمانی زگمaki، بهلكوو به ره ر كوردنی جل و بهرگی ناوچه یی نه ته وه ییشی به تهواوی قه دهغه كرد. به لام سه ره رای هه موو ئهو زه بر و زهنگانه یی كه بۆ چه سپاندنی ئهو ویسته یی خۆی نه كاری هینا، سه ركهوتنیکی وه نه ست نه هینا و ئهو ناواته یی دهگه ل خۆی برده ناو گۆره وه.

ههروهها پاش رووخانی نیمه پراتوری عوسمانی وهاته سهركاری آتاتورك و دامهزرای حكو مه تی به روا له ت مؤدیرنی كۆماری له توركیه، كورد دهگه ل په كێك له دژوارترین سه رده مهكانی ژبانی خۆی به رههروو بووه. ئاتاتورك بهر له هه موو شتیک نیوی ئهو ولاته یی كه تا ئهو كات به ولاتی عوسمانی ناو دیر نهكرا گۆری نیوی توركیه ی له سه ر دانا و پاشان به بهر ز كرده وه ی دروشمی توركیه هی توركانه، به كرده وه سه لماندی كه ده به یوئ حاشا له بوونی نه ته وه كانی دیکه ی ناو ئهو ولاته به تابه تی نه ته وه ی كورد بكا و له ناو نه ته وه ی تورك دا بپنوینتته وه. بۆ چه سپاندنی ئهو سیاسه ته ش هه ر له سه ره تای هاتنه سه ر

کولتور له تار او گه دا

قاسم قارهمانی

بېلگه نامه کانی میژوویي نهو راستییه مان بو پروون نهکهنهوه که هرکام لهو په لامارده رانه هموو هیز و توانای خویمان به کار هیناوه بو نهوهی کولتور و فرههنگ و تمنانت زمانی ناخاوتتی کوردی له نیو بیمن و کولتور و فرههنگ و زمانی خویمان به سر نهتموه که مان دا داسه پنین. نهو دیاردهیهش پاش هیرشی لهشکری نیسلام بو سر کوردستان له هموو سهردمیک زیادتر بهرچاوه. به گویرهی بېلگه نامه کانی میژوویي پاش سرکهوتتی لهشکری نیسلام و پرووخانی نهسه لاتی بنه ماله ی ساسانییه کان، به مبهستی بلاو کردنهوه و سه قامگیر کردنی بیرو بو چوونی نایینی بو هرکام له ناوچه داگیر کراوه کان خلیفه یان شیخکی عهره ب دیاری نهکرا. نهگرجی نهکی نهو شیخ و خلیفانه بهروالمت بلاو کردنهوهی نایینی نیسلام بوو، به لام به کرهوه نهکی بهر نیوه برندی هموو کار و باریکی سیاسی و کومه لایه تیشیان خستوه ژیر نهسه لاتی خویمان و وهک نهسه لاتیکی بی نه ملا و نهولا هلسوکهوتیان نهکرد. له راستیدا خه لکی ناوچه داگیر کراوه کان که به موالیش ناودیر کرابوون له کمترین مافی کومه لایه تی بیبهش بوون. نهو خلیفه و شیخانه به که لک وهرگرتن لهو نهسه لاته بی سنوورانه تمنانت بهشکی زور له پرتوک و نووسراوهکانی سهردهمی پیش نیسلامیشیان له نیو برد. پاشان به مبهستی په ره پندانی زمانی عهره بی و لاواز کردنی زمانی زانستی نهو ناوچانه، بهشکی زور له وانمکان، بهتایه تی وانمکانی نایینی له بنکهکانی په وهره و فیرکردن به عهره بی نهگوترانهوه. بهو جوړه پاش هیرش بو سر هر ناوچه یهک و داگیر کردنی نهو ناوچه یه، هیرشکی فرههنگیشیان نهست پنهکرد.

همولی تواندنهوهی نهتموهکانی ناوچه داگیر کراوه کان بهوه نهش تهواو نهبوو، به لکو خلیفه کان و نهسه لاتداری نهو ناوچانه همولکی زوریان دا که هموو داب و نه ریت و جیزن و بونه میژووییه کانیش به بیانوی دزایه تیان دهگمل یاساکانی نیسلام، له خه لکی نهو ناوچانه حهرام بکن و بونه و ری و رهسه نایینی و کولتورییهکانی خویمانی له جیگه دابنن. هرچند له بواری چه سپاندنی کومه لیک

بی گومان کاتیک باسی نهتموه یهک دهکمین ودمانهوی به شوین پیناسه ی نهتموه یهکدا بگه رین، پیش هموو شتیک نه بی کولتور و داب نه ریتی نهو نهتموه یه پناسین. به واتیه کی دیکه کولتور یهک لهو تایه تمه ندیانیه که پیناسه ی نهتموه یهک له بواری پیوه ندیهکانی میژوویي و کومه لایه تیوه دیاری نهکا. له راستیدا کولتور رهگ و ریشه ی له هموو بوارهکانی ژیمانی مرؤف دا به جوړیک دا کوتاره که له خوشی و ناخوشییه کان، له نهه ب و هونه ر و تمنانت له نهه بر کردنی جل و بهرگیش دا خو ی نه نوینی و بهدی نهکری. هر بویه شه بهدریژی میژوو هموو نهتموه یهک له هر ناستیکی ژیمانی کومه لایه تی و سیاسیدا بووین، نهوهی وهک پیناسه یهکی تایه تی و تمنانت نهتموه یی خو ی پاراستوه و نیستاش به هموو توانایه وه ل هدا بیپار یزی. تمنانت له زور شوین و ولاتی جوړا جوړ گه لیک نهتموه له پیناو پاراستنی نه پیناسه یه دا توشی مهترسی گهره بوون و نیستاش و لهو سهردهمهش دا نهتموه ی واهن که دهگمل نه م مهترسیانه بهرهوروون. داگیر کراون و شوو نیسته کان بو تواندنهوهی نهتموه بندهسته کان و سرینهوهی پیناسه ی نهتموه ییان جیا له سرکوت و توند و تیژی، همول نههن به شیوهی جوړا جوړ ناسه واری کولتورییان له نیو بهرن و کولتوری خویمان له نیو نهوان دا په ره پیبهن و بهو جوړه بیر و هرزی نهتموه یه تیان لی بستینهوه یان هه رنه بی که رهنگری بکن.

یهکی لهو نهتموه انه ی که بهدریژی میژووی خو ی دهگمل نهو کیشه یه بهرهورو بوتموه و گه لیک نازاری سهختی چیشتوه، نهتموه ی کورنه. به پی بېلگه نامه کانی میژوویي، کورد و کوردستان به دریژی میژوو کهوتوته بهر په لاماری نهتموهکانی دیکه به دهیان جار قه لچو کراوه. نهگه له سهردهمی پیش نیسلام کهوتوته بهر په لاماری روم و پارتکان و مهترسی بابولیه کانیشی له سر بووه، پاش په رهگرتنی نیسلام کهوتوته بهر په لاماری عهره بی.

بیگانگان (SIOS) دمکین که 16 فیدراسیونی بیگانه تئیدا نهدامه.

نهبی کوردھکانی نهوروپا له بۆ بهرژھوھندی گشتی گھلی کورد له ټک پلاتفورمی ھاوبیش دا زیادتر ھاوکاری بیکمن.

ھەر وھا ھاوکاری گروپی پەرمانتاران لهبۆ پشتگیری کردنی گھلی کورد دمکین و نئیمه لهو گروپه دا شوینمان ھمیه. له 16ی نوڤمبری 2006 دا، نئیمه له یادی 20 ساله‌ی دامه‌زراندنی ھزگای دژی جیاوازی بهشداریمان کرد. من لهوئ، بهناوی فدراسیونی کۆمەڵە کوردستانیهکان دوام. من باسی جیاوازی کورد له ولاتی خۆی و له ولاتی سویدم کرد. له ناو فدراسیونھکانی بیگانه تھنیا نئیمه مافی قسەکردنمان ھبوو. له ناو ناماھبوان وھزیری ننتگراسیون، زۆر له نوینھرائی دام وھزگاکانی سویدی و بیگانه ناماھ بوون.

بهلام له بهرچاو نھگرتنی رۆلی سھرھکی فدراسیون لهبۆ به ھستھینانی پشتگیری سوید و خباتی لوبیبه‌ی کوردی لهم ولاته ئینکار کردنی کوردھکانی سوید، که نینکار کردنی خۆیانہ.

راپۆرتی کۆنگرھێ کۆمەڵه‌ی نەسخۆ

رۆژی 16/11/2006 کۆمەڵه‌ی کورد له شاری نیخۆ کۆنگرھێ سالانہی به بهشداری زوربه‌ی نھدامانی خۆی ټیک ھینا.

له سھرھتا دا کاک زھکی وھک بهرپرسي کۆمەڵه میوانه کالی بهخیزھاتن کرد و بۆ ریز گرتن له شھیدانی سھر بهرزی رینگای رزگاری نھمھکمان ھمقیقھبھکی بئ ھنگی راگھیاندا.

پاشان پھامی فیدراسیون له لاین کاک عادل ھزکھمھ خۆیندرایهوه. به دواي نھمھ دا کاک سنامی نھلاح راپۆرتی چالاکیھکانی کۆمەڵه‌ی پشکھش کرد و راپۆرتی بهشی دارائیش له لاین کاک ھوشیارھمھ خۆیندرایه وه. ھردوک راپۆرت له لاین کۆنگرھمھ پھسند کرا.

دوابھوای نھمھ به تیز و ھسھلی ھسھتور و پیرھوی کۆمەڵه ھمته بهر باس و لیکۆلینھمھ، بهلام ھیچ ناڵ و گۆریکی تئیدا نھکرا.

له کۆتاییدا نھدامانی کومیتھێ کارگیر و چاوه‌دیز ھهلبژیران.

زھکی م سلیم

عادل ھزکی

نئیمه بۆ نھوی پارتي نھژادپرستی تورک (CPH) له ننترناسیونالی سۆسیالیست ھرکھری، لهگھل ریکخراوھکانی دیموکراتی له نهوروپا (DEM-KURD) که فدراسیونی کۆمەڵه کوردستانیهکان تئیدا نھدامه بهیانیکمان بلۆکرھمھ، بهیانھکه بۆ بهرپوهبھری نھنترناسیونالی سوسالیست ناردر. ھهلوئستی نئیمه له تورکیا ھنگی داوه و رۆژنامھکانی تورکی لهسھر نھم بابھته نویسان.

ھمروھا فدراسیون لهبۆ مافی گھلی کورد تائیتسا لهگھل پلاتفورمی کورد له نهوروپا ولهگھل کۆمیتھێ ھاوکاری زۆر چالاکیان ناماھ کردوه.

بهلام ھھندئ جار ھهبیندئ که له ھھندئ پرۆگرامھکانی رادیو و تھلهفزیون و ماڵپھرھکان دا، ھھندئک له گروپھکانی تر به زمانیاندا نایا بلئین فدراسیون له نهوروپا سھبارھت خباتی لوبیبه‌ی کوردی رۆلئکی گرنگ ھهبینیت. کاتی باسی لوبیبه‌ی کورد ھکھری، نھوانه باسی خباتی فدراسیون ناکن. نھوانه وا ھهبینن که فدراسیون ھیچ خباتئک بۆ لوبیبه‌ی کورد ناكات و ھیچ بزوتنھوھیهکیان نی یه. زۆر به داخهوه نھم کهسانه فیدراسیون وھک رھقیینیکی خویان ھهبینن وا دیاره که لوبیبه‌ی کوردی له لای ھھندئ کھس له قەلم نادرئ.

مروفت ھتوانیت زۆر گھتوگۆ له سھر لوبیبه‌ی کوردی بکات. ھھندئک کھس و گروپ و ریکخستھکانی تر، جیاجیا لهبۆ ناساندنی کئشھێ کورد و وھرگرتنی مافی کورد کارھکمن. نھوی گرنگه، بیستنی ھنگی کئشھێ کورده و نامانچ یهکنئک بئ. نھبئ نئیمه سھر ھهلبیرین لهبۆ کوردستانی کردنی ھیز و کھساتیهکان و ریکخراوھکان و ھ بئ ھاوکاری فراوانتر و به ھیزتر بئ.

لوبیهی کوردی

شهرمین بۆز نهرسه لان

له بۆ کیشهی کورد و کوردستان و دروستکردنی رای گشتی، فدراسیون و کۆمهله کوردستانییهکان له ولاتی سوید زۆر جار ههولیان داوه که رۆلی لوبیهی کوردی بگیرن. له بارهیدا زۆر رینگایان بریوه و نهمرۆ بوونهته سهنتهریکی گرنگی لوبیهی کوردی. کوردهکان به شیوهیهکی گشتی نهم راستیه دهزانن و خۆیان باس دهکن. ههر له بهر نهمهشه که به باوهری نهمه به نهجام گهیاندنێ ئهو نهرکه گهکێک گرینگه.

کردنی رۆژی 16ی ئادار وهک رۆژیکی ناونتهوهیی به مه بهستی تاوانبارکردنی به کارهینانی چهکی کیمیایی، ههلوێستی خۆیان دهربری.

له دواي کۆنگرهی بیست و دووهه می فدراسیون، چاوپێکهوتتێک سازکرا له گهل سیاسهتهدارانێ کورد که پالنهوراوی ههلیژاردنهکانی سویدی بوون. نهم چاوپێکهوتنه، دوهمین چاوپێکهوتن بوو که له ماوهی سائێک دا پێک هات. بهشداربووانی نهر چاوپێکهوتنه، که سهبارهت به سیاسهتی دهرههی خۆیان، ننتگراسیون و هه وها سهبارهت کیشهی کورد ساز درابوو پشتگیری کیشهی کورد و کوردستانیان کرد.

نهمه به دهیان جار بهشدارێ کۆبونوهکانی و هزارهتهکانی سویدیمان کردوه، چاوپێکهوتن له گهلی و هزیری تهربیهمان کردوه، له زوبهی هاوکاریهکان له گهل پارلهمانتارانێ سویدی، فدراسیون وهکو نهندام بهشدارێ دهکات و کار دهکاته سهر خهباتهکهمان. بۆ نمونه نهمه له سائێک زیادتره له نوینهرایهتی کۆمهلایهتی وهزیران دا، که وهزیر بۆخۆی سهروکایهتی دهکات، من به ناوی فدراسیونی کۆمهله کوردستانییهکان بهشدارێ دهکهم. له ناو کومیتهی پارلمانتاران له سهر مافی مرووف له تورکیا، نهمه وهکو فدراسیون خاوهن شوینین. نهمه سهروکاتی فدراسیونی

له ههموو کۆنگرهکانی فدراسیونی کۆمهله کوردستانییهکان دا، زۆر له نوینهرانی پارت و ریکخراو و دهزگاکانی سویدی بهشدارێ دهکهن و پشتگیری خۆیان له گهلی کورد و کیشهی رهوای کورد و کوردستان دهرهبرن. له بیست و دوهمین کۆنگرهی فدراسیون دا، جگه له نوینهرانی ریکخراو و دام دهزگای کوردی، وهزیری کۆمهلایهتی و تهنروستی گهلی، وهزیری تهربیه، سهروکی پارتی چهپی سویدی، سهروکی ریکخستهکانی لاوانی پارتی گهلی سویدی، نوینهرانی فدراسیونی ریکخستهکانی بیگانه و چهندین نوینهرایهتی دهزگاکانی تر، بهشدارێ کۆنگرهکه بوون. ههر ههمویان پشتگیری خۆیان له کیشهی کورد و کوردستان دهربری.

ههروهها له یادێ ههلهبچه، زۆر له نوینهرانی پارت و ریکخراو دام و دهزگای سویدی بهشداریان کرد و پشتگیری گهلی کورد و کیشهی رهوایهکهمانی کرد. سالی 2006 له یادێ ههلهبچه دا، جگه له نوینهرانی کورد، وهزیری ننتگراسیون، سهروکی پارتی چهپ، چهندین پارلهمانتاری سویدی بهشدارێ یادهکهمان کرد و پشتگیری خۆیان سهبارهت چارهههوسی گهلی کورد راگهیانند. سهبارهت کردنهوی کۆنسلخانهی سویدی له شاری ههولیر و دیاری

بۆ بەرز سەرۆکی ھەریمی کوردستان جەنابی مەسعود بارزانی

وێرای سلاویکی گەرم، سەر کەوتنی بەرزتان لە پیناوی رزگاری و بە ئامانج گەیانندی نەتەوێ کورد بە ئاوات دمخووزین.

نەگەر چی لە سایەیی خەبات و تیکۆشانی پێشمەرگەیی کوردستان و خوینی مەزاران رۆلەیی سەر بەرز نەتەوێ کەمان و دەیان سەرکردەیی لێ و مشاو، کورد خەریکە بگاتە تروپکی ئازادی، بەلام بەو حالەش بە لەبەر چاوگرنتی باری ناوچەکە، ئیستاش داگیرکەرائی کوردستان بۆ و مستانی نەو رەوتە مەر خەریکی پیلانگیران و دروست کردنی کوسپن.

بەلام نێمە دانیان سەرکردایەتی کورد بە یەگرتوویی و ماودەنگی بۆ پووجەل کردنەوێ نەم پیلانە لە هیچ مەول و تیکۆشانیک درێخی ناکەن و پشت نەستور بە میزی کۆمەلانی خەلکی کوردستان و پێشمەرگە قارمانەکان پەیمان و بەلێنی خوێان لە پیناوی سەرکەوتنی یەکجاری نەتەوێ کورد دەبەنە سەر.

لەم بواردا بە پێویستی دەزانین ئاماژە بە بریاری بەرزتان سەبارەت بە مەلنەکردنی ئالای رزیمی گۆرکراوی بەعس و مەلکردنی ئالای کوردستان لە سەر دام و دەزگاکانی حکومەتی مەریمی کوردستان بکەین و پێتان رابگەینین کە نێمە نەو بریارە وەک یەکیک لە بریارە مەرە پیروزمەکان سەیر دەکەین و بە مەموو توانامانەو پشتیوانی لێ دەکەین. بەو هیوایە لە داماتوویەکی نزیکدا ئالای کوردستان لە مەموو پارچەکانی کوردستاندا مەلکری کە نەویش خۆی لە ولاتیکی سەر بەخۆ دەبینینەو.

جاریکی تر لە ریگای دوورەو سوپاس و ریزی بی پایانی خۆمان ئاراستەیی نێوێ بەرز دەکەین و دانیاتان دەکەین، لە پیناوی بەجی گەیاندن و بەدیهێنانی ئاواتە لە میژینهکانی نەتەوێ کەمان وەک پێشمەرگەیک لە ژیر فەرمانی سەرکردایەتی کورد و پارلمانی کوردستاندا خەبات بکەین.

لەگەڵ ریزی پێ زانیانی دوو بارەو
شەرمین بوز ئەر سەلان
سەرۆکی فیدراسیۆنی کۆمەلە کوردستانیکان لە سوید
ریکەوتی 2006/09/09

لەم ژمارە بەدا:

2 بۆ بەرز سەرۆکی هەرمی کوردستان جەنابی مەسعود بارزانی

3 لوبیە کوردی

شەرمین بۆز نەرسەلان

5 کۆلتور لە تاراوگە دا

قاسم قارمانی

8 ژینگە پێداویستی سیستمیکی نوێ

ناسۆ زەند

11 پێشێلکردنی مافی مرۆف لەچوار وڵاتدا

نوکتور خە لێقی

14 دامەزراندنی کۆمەڵە ئامانجەکانی

د. نەرشەد مەعرووف

15 سیاسەتی پەنابەری لە یەکیەتی نوروپادا و رەوشی پەنابەرانی

نەحمەد عەلیپوور

18 گەرنگی دان بە مۆنوی ئافرەت گەرنگی دانە بە شارستانیەت

پەرشنگ توانسا

19 خەون

مۆنراوەی شالووعلی - سوید

20 نەخۆشی بەرزە پەستانی خۆین

نوکتور کە ریم عاریف بە رزە نجی

21 پانزە چیرۆکی شارەکەم

بەختیار عەلی

23 حکومەتا باشور

عادل دموکی

بەربانگ

ژۆماره 130 زستانی سالی 2007
ئۆپگانی فیدراسیۆنی کۆمهله کوردستانییهکان
خاوهن ئیمتیاز: شەرمین بۆژنەسرلان

دەستەئە نووسەرەن
کۆشاق ئامیدی: سەر نووسەر

kovanamedia@hoymail.com

قاسم قارەمانی: بەرپرستی بەشی سۆرانی
ئاسۆ زەند: ئەندامی دەستەئە نووسەرەن

asezand@msn.com

دوکتور ماری ئەرشەد: ئەندامی دەستەئە نووسەرەن
لوکمان پولات: ئەندامی دەستەئە نووسەرەن

lokmanpolat@hotmail.com

مۆنتاز: Apec Tryck

ئامانجەکانی فیدراسیۆن:

- فیدراسیۆنی کۆمهله کوردستانییهکان لە سوئید لە 22 ی مانگی گۆلانی سالی 1981 دامەزرا
- فیدراسیۆن پیکراویکی دەموکراتیکە و سەر بە هیچ حیزب و پیکراویکی سیاسی و ئایینی نیە و لە کۆمەرلە و یەکتێپەکانی کورد لە سوئید پیک هانتو.

- نوینەرایەتی کوردەکانی سوئید دەکا و بۆ بەرزەوهندی کۆمهلهگای کورد لە سوئید تێدەکویشی.
- لە سەر کۆمهلهگای سوید، زانیاری دەدا بە کوردەکانی ئەو وڵاتە و بۆ چارەسەر کردنی گیر و گرفتهکانیان و کێشە تیکهلاوی خەبات دەکا.

- لە پینا و پەرەپیدانی زمان و ناساندنی کولتوری کوردی خەبات دەکا.

- بۆ چارەسەر کردنی کێشە ئن و گەنج، هەر وەها منداڵ و کەم ئەندامەکانی کورد خەبات دەکا و لە پینا و گەشە کردن و پیکریانندی ئەواندا تێدەکویشی هەل و مەرجی لەبار و پینویست برەخسینی.

- هاوکاری پەنابەرانی کورد دەکا و لەسەر مافی پەنابەری زانیاریان دەدات و لە پینا و بەرەوپیشت بردنی رهوشی ئەوان خەبات دەکا.

- کۆر و ۆمەلانی خەلکی سوید لە پرسی کوردستان ناگادار دەکا و لەو بواره دا داوای پشتیوانیان لی دەکا.

- بە دژی زۆرداری، پشتیوانی لە بزوتنەوهی گەلی کوردستان لە دەرەوه و ناوهوهی وڵاتدا دەکا و لۆ پاراستنی ناسنامەئە نەتەوهی تێدەکویشی.

- دەگەل پیکراوه دیموکراتیکییهکان، چ سویدی ج بیانی هارکاری دەکا.

- فیدراسیۆن بۆ پاراستنی مافی بیانییهکان و پەنابەرانی لە چوارچێوهی پیکهوتننامەکانی ناوتەتەوهی و پیرینسیبەکانی راگەیندراوی جیهانی مافی مرۆف دا خەبات دەکا.

ئابونەئە سالانە

بۆ تاکە کەس 150 کرون

بۆ دام و دەزگای ئیداری 300 کرون

بۆ وڵاتانی دیکە 400 کرون

نرخێ تاک ژمارە 25 کرون

نرخێ دیعیایە

لاپەرەئە تەواوی رەش و سپی 5000 کرون

نیوه لاپەرەئە رەش و سپی 2500 کرون

لاپەرەئە تەواوی چوار رەنگ 8000 کرون

ئادرێسی چاپیکهوتن

Henriksdalsringen 6

ئادرێسی پۆست:

Box 5013

s-131 05 Nacka – Sweden

پۆستی ئەلکترونێ

berbang@kurdiskarf.org

azad9194@hotmail.com

مالپەر:

www.kurdiskarf.org

تەلەفون: +46 8 6446622

فاکس: +46 8 6502120

پۆست گیرۆ: 643880-8

ISSN 0281- 5699

چاپخانە: Apec Tryck

وینەئە پووبەگ: مۆزەخانەئە دهۆک

بەرپرستییهتی هەر نووسراوهیک لە ئەستۆئە نووسەری نووسراوهیکەئە. سەر نووسەر مافی ئەوهی هەیه کە ئەو نووسراوانەئە لە دەرەوه پا بە دەستی دەگەن سەر راست و کورت بکاتەوه.

POSTTIDNING B

RETURADRESS: BERBANG
Box 5013, 131 05 NACKA

بەربانگ

ئۆزگانی فیدراسیۆنى كۆمەلە كورستانىيەكان لە سوید

سالى تازەتان پىرۆز بى